MIHAIL SADOVEANU

HANU ANCUȚEI

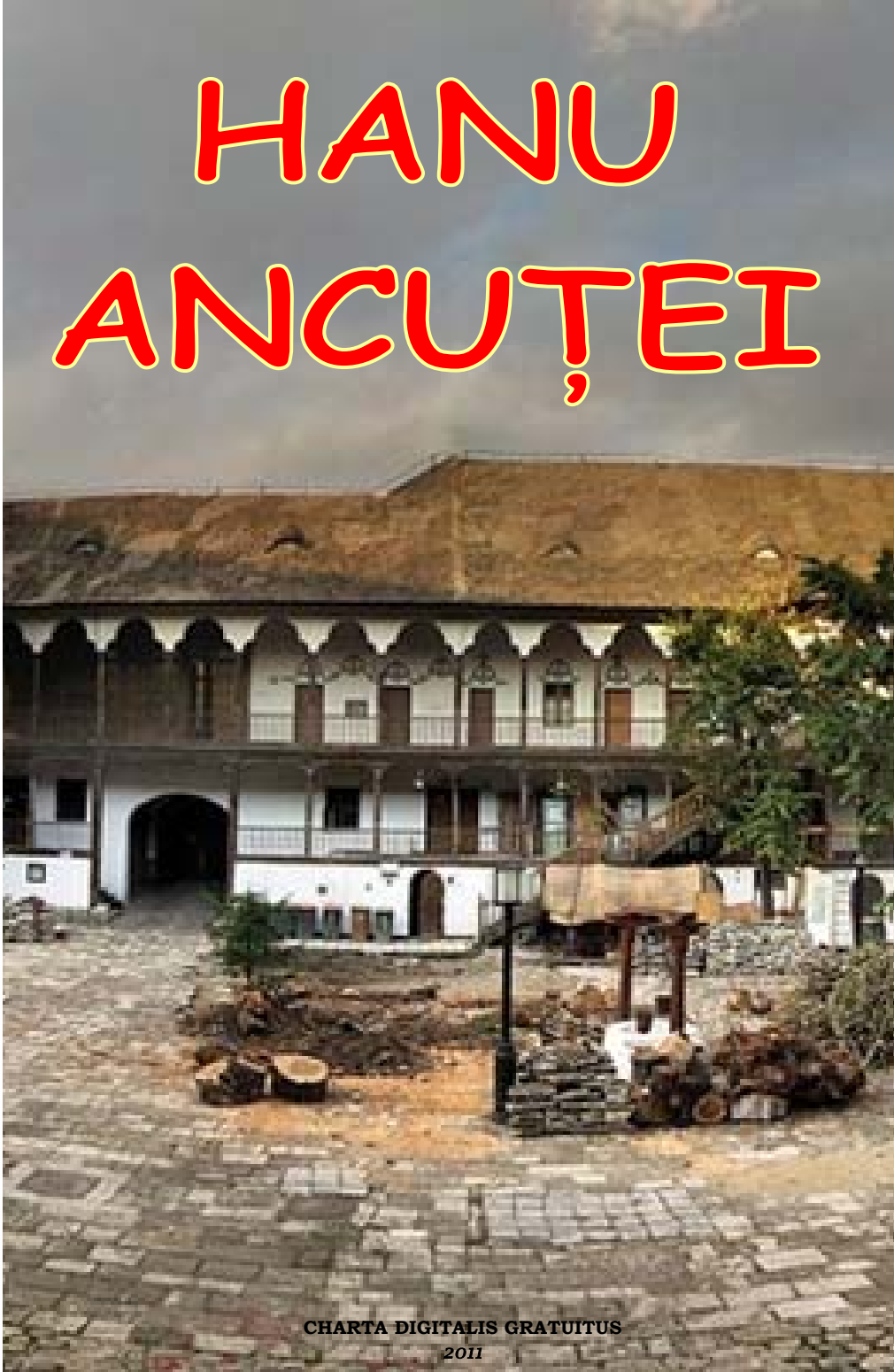

CHARTA DIGITALIS GRATUITUS
2011

Mihail Sadoveanu

Hanul Manuc, București, 1808. Fotografie din 1860.

HANU ANCUȚEI

1928

Iapa lui Vodă..... 1
Haralambie 11
Balaurul 21
Fântâna dintre plopi.....35
Cealaltă Ancuță 57
Județ al sărmanilor.....74
Negustor lipscan 86
Orb sărac.....102
Istorisirea Zahariei fântânarul...115

Iapa lui Vodă

Într-o toamnă aurie am auzit multe poveşti la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sântilie ploi năprasnice şi spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei. Iar nişte paseri cum nu s-au mai pomenit s-au învolburat pe furtună, vâslind spre răsărit; şi moş Leonte, cercetând în cartea lui de zodii şi tălmăcind semnele lui Iraclie-împărat, a dovedit cum că acele paseri cu penele ca bruma s-au ridicat rătăcite din ostroavele de la marginea lumii şi arată veste de război între împărați şi belşug la vița-de-vie.

Apoi într-adevăr, Împăratul-Alb şi-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgâne, şi, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii unde să puie mustul. Ş-au pornit din părțile noastre cărăuşii ca s-aducă vin spre munte, ş-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor şi a poveştilor.

Taberele de cară nu se mai istoveau. Lăutarii cântau fără oprire. Când cădeau unii, doborâți de trudă şi de vin, se ridicau alții de prin cotloanele hanului.

Ş-atâtea oale au fărâmat băutorii, de s-au crucit doi ani muierile care se duceau la târg la Roman. Şi, la focuri, oa-

meni încercați şi meşteri frigeau hartane de berbeci şi de viței, ori pârpăleau clean şi mreană din Moldova. Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată şi de vicleană, umbla ca un spiriduş încolo şi-ncoace, rumână la obraji, cu catrința-n brâu şi cu mânecile suflecate: împărțea vin şi mâncări, râsete şi vorbe bune.

Trebuie să ştiți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, — era cetate. Avea nişte ziduri groase de ici până colo, şi nişte porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploşi oameni, vite şi căruțe şi nici habar n-aveau dinspre partea hoților...

La vremea de care vorbesc, era însă pace în țară şi între oameni bună-voire. Porțile stăteau deschise ca la Domnie. Şi prin ele, în zile line de toamnă, puteai vedea valea Moldovei cât bătea ochiul şi pâclele munților pe păduri de brad până la Ceahlău şi Halăuca. Iar după ce se cufunda soarele înspre tărâmul celălalt şi toate ale depărtării se ştergeau şi lunecau în tainice neguri, — focurile luminau zidurile de piatră, gurile negre ale uşilor şi ferestrelor zăbrelite. Contenea câte un răstimp versul lăutarilor, şi porneau poveştile...

Stătea stâlp acolo, în acele zile grase şi vesele, un răzăş străin, care mie îmi era drag foarte. Închina oala către toate obrazele, asculta cu ochii duşi cântecele lăutarilor şi se lua la întrecere până şi cu moş Leonte la tâlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om nalt, cărunt, cu fața uscată şi adânc brăzdată. În jurul mustății tuşinate şi la coada ochilor mititei, pielea era scrijelată în creți mărunte şi nenumărate. Ochiul lui era aprig şi neguros, obrazul cu mustața tuşinată părea că râde cu tristeță.

Îl chema Ioniță comisul. Dumnealui Ioniță comisul avea o pungă destul de grea în chimir, sub straiele de şiac sur. Şi venise călare pe un cal vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar. Numai pielea şi ciolanele! Un cal roib, pintenog de trei picioare, cu şaua naltă pe dânsul, neclintit într-un dos de perete, cu mănunchiul de ogrinji sub bot...

"Eu aici îs trecător... cuvânta, cu oala în mână, dumnealui Ioniță comisul; eu încalec şi pornesc în lumea mea.. Roibu meu îi totdeauna gata, cu şaua pe el.. Cal ca mine n-are nimeni... Încalic, îmi plesnesc căciula pe-o ureche şi mă duc, nici nu-mi pasă..."

De dus însă nu se ducea. Stătea cu noi.

— Într-adevăr... îi răspunse într-un rând moş Leonte; cal ca al dumnitale nu se găseşte, să umbli nouă ani, la toți împărații pământului! Numai pielea lui câte parale face! Când mă gândesc, m-apucă groaza...

— Să ştii dumneata, prietine Leonte! strigă răzăşul zbârlindu-şi mustața tuşinată. Asemenea cal uscat şi tare nu ştie de nevoie, nici de trudă. La mâncare se uită numai c-un ochi şi nu se supără când îl lăs neadăpat. Şi şaua parcă-i crescută dintr-însul. Aista-i cal dintr-o viță aleasă. Se trage dintr-o iapă tot pintenoagă, cu care m-am fudulit eu în tinerețile mele şi la care s-a uitat cu mare uimire chiar măria sa Vodă Mihalache Sturza..

— Cum s-a uitat cu uimire, cucoane Ioniță? Era tot aşa de slabă?

— Se-nțelege. Asta-i o poveste pe care aş putea să v-o spun, dacă m-ascultați...

— Cum să n-ascultăm, cucoane Ioniță? mai ales o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza!

— Şi mai ales din vremea tinereților mele... răspunse răzăşul, serios. Pe vremea aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor şi a carelor cu must, cu alți oameni care acuma-s oale şi ulcele; şi-n jurul nostru umbla Ancuța cealaltă, mama acesteia, care şi ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă. În vremea aceea stăm eu năcăjit foarte, într-o zi, în uşa hanului, cu oala în mâna stângă şi cu frâul iepei în dreapta... Şi Ancuța cealaltă şedea ca şi asta, tot în locul acela, rezemată de uşorul uşii, şi asculta ce spuneam eu... Ce voi fi spus atunci nu ştiu, — au fost vorbe care au zburat ca şi frunzele de toamnă...

Comisul Ioniță zâmbi fără veselie, în mustața-i tuşinată şi aspră, pe când noi toți cei de față, gospodari şi cărăuşi din Țara-de-Sus, ne aşezam în juru-i pe butuci şi pe proțapurile carelor, cu bărbile înălțate şi cu ochii rotunzi. Ancuța cea tânără sta în prag, rezemată de uşor; ş-o bătea soarele de toamnă piezиş, aurindu-i jumătate de obraz. În vale, aproape, sticlea Moldova printre zăvoaie, şi departe se prevedeau munții, — talazuri de cremene sub pâcle albastre.

Calul cel slab al răzăşului, din coasta hanului, simțind tăcere în preajmă, nechează deodată subțire şi rânji înspre noi ca un demon. Ancuța îşi întoarse ochii sprâncenați spre el, înfricoşată şi uimită.

— Aha! vorbi comisul; iaca aşa râncheza şi râdea şi iapa cea bătrână... Acu ea, cine ştie, poate-i ochi ori dinte de lup, — dar râsul ei tot trăieşte, şi se spărie de el altă Ancuţă.

Cum vă spuneam, domnilor mei, eu stam aici în acest loc, gata de ducă, cu picioru-n scară. Şi iaca, numai ce aud pocnind harapnic şi duruind trăsură pe arcuri; şi, când îmi înalţ şi-mi feresc capul, văd venind pe şleah o droşcă cu patru cai bulziş... Vine şi se opreşte la han, după rânduială. Şi se coboară din ea boierul, ca să vadă ochii Ancuţei, cum era datina.

Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin şi i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc şi s-a uitat zâmbind la mine şi la iapă, şi la oamenii care erau în preajma mea, şi i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunt la stat, cu barbă roşă rotunjită, şi purta la gât un lanţug subţire de aur...

— Oameni buni, zice boierul acela; tare mă bucur că văd chef şi voie-bună în ţara Moldovei..

— Şi noi ne bucurăm, zic eu, că auzim asemenea vorbă. Asta plăteşte cât şi vinul cel mai ales. Atunci boierul a zâmbit iar şi m-a întrebat pe mine de unde sunt şi unde mă duc.

— Cinstite boierule, am răspuns; eu, de neamul meu, sunt răzăş de la Drăgăneşti, din ţinutul Sucevei. Dar aşezările mele sunt nestatornice şi duşmanii mei au colţi lungi şi ascuţiţi. Am o pricină, cinstite boierule, care nu se mai istoveşte. Am moştenit-o de la părintele meu dascălul Iona şi tare mă tem c-am s-o las şi eu moştenire copiilor mei, dacă m-a învrednici Dumnezeu să-i am...

— Cum aşa? a întrebat cu mirare boierul.

— Aşa, precum spun. Căci pricina noastră de judecată a pornit, cinstite boierule, dinainte de Vodă Călimah. Ş-am avut înfăţişare şi s-au dus la divanuri rânduri de oameni, şi s-au făcut cercetări şi hotarnice, şi s-au cerut mărturii cu jurământ, ş-au murit unii din neamul nostru judecându-se şi s-au născut alţii tot pentru judecată, şi iată, nici în zilele mele nu s-a găsit încă dreptatea... Ba vrăjmaşul cu carele mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina părintească doi stânjeni şi cinci palme, lângă prisaca Velii. Ş-atunci, ridicând nouă plângere la isprăvnicie, iarăşi n-am găsit milă, căci potrivnicul meu, să nu vă fie dumneavoastră cu supărare, e corb mare boieresc... Dac-am văzut, am mai coborât o dată din coardă sacul cu hârţoagele şi cu peceţile cele vechi, le-am mai slovenit şi le-am ales, ş-am pus îndreptările pe care le socot neştirbite colea, lângă chimir, ş-am încălecat pe roaiba mea şi de-acu nu mă opresc decât la Vodă. Să-mi facă el dreptate.

— Cum se poate? s-a mirat iar boierul, mângâindu-şi barba şi jucând între degete lanţugul cel de aur. Te duci la Vodă?

— Mă duc! Ş-apoi dacă nici Vodă nu mi-a face dreptate...

Boierul a pornit a râde.

— Ei, şi dacă nu ţi-a face dreptate nici Vodă?...

Aici comisul Ioniţă îşi coborâ puţin glasul, dar Ancuţa cea tânără, cum făcuse odinioară cealaltă, împungând într-o parte cu capul, întinse urechea şi auzi ce trebuia să se în-

tâmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzăşul dreptate. Dacă nici Vodă nu i-a face dreptate, atunci să poftească măria sa să-i pupe iapa nu departe de coadă!...

Când a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, aşa cum vorbesc oamenii la noi, în Ţara-de-Sus, Ancuţa şi-a strâns buzele şi s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul şleahului...

— Când am spus cu vorba asta, urmă răzăşul, Ancuţa cea de-atunci şi-a dus repede palma la gură şi s-a făcut a se uita încolo, în lungul drumului. Iar boierul a prins a râde. Pe urmă s-a oprit, mângâindu-şi barba şi jucându-se cu lanţugul de aur.

— Şi când socoteşti să te înfăţişezi la Vodă? a întrebat dumnealui.

— Apoi, cinstite boierule, numai oala asta de vin s-o deşert întru slava domniei tale, pe urmă mă ridic în şa ca Alisandru Machidon şi nu mă opresc decât la Ieşi. Iar dacă vrei şi domnia ta să guşti roadă proaspătă de la Odobeşti, atunci a aduce Ancuţa must roş într-o oală nouă şi noi prea mult ne-om bucura, cucoane, de cinstea care ne-o faci...

Boierul s-a întors zâmbind către Ancuţa cea de demult, care era ca şi aceasta de sprâncenată şi de vicleană, ş-a poftit o oală nouă de lut cu must roş din Ţara-de-Jos. Eu, ca răzăş ce mă aflu, am cerut cu semeţie să plătesc eu cinstea aceea. Ş-am şi zvârlit patru parale în poala Ancuţei...

După aceea boierul s-a suit în droşca lui cu arcuri şi s-a dus.

Iar eu, încălecând precum am făgăduit, nu m-am oprit decât în târgul Ieşului, ş-am tras la un han, lângă biserica lui Lozonschi, peste drum de Curtea Domnească. Şi a doua zi către amiază, spălat şi pieptănat, m-am înfăţişat cu inima bătând la poarta Curţii.

Acolo dorobanţul mi-a pus şpanga între ochi. Şi după ce-am spus ce durere am, a strigat spre odăi, ş-a venit din-tr-acolo un oştean bătrân care m-a dus îndată într-o cămăruţă din lăutrul curţii, unde mi-a ieşit înainte un ofiţer tinerel şi subţire, îmbrăcat numa-n fireturi şi-n aur...

— Ce pofteşti dumneata, omule?

— Iaca aşa ş-aşa, — eu sunt comisul Ioniţă, răzăş de la Drăgăneşti, ş-am venit la Vodă, însetat după dreptate ca cerbul după apa de izvor.

— Prea bine, a răspuns ofiţerul cel tânăr. Vodă îţi poate asculta chiar acuma plângerea. Lasă ici pălăria şi intră pe uşa asta mititică. Dincolo, în odaia cea mare, ai să găseşti pe Vodă ş-ai să-i spui lui ce te doare.

Atuncea mi-a năvălit sângele în ochi şi mi s-au împăienjenit vederile. Dar am strâns din măsele şi mi-am ţinut firea. Şi deschizând ofiţerul uşa cea mititică, am intrat într-o lumină mare, şi, cum eram cu grumazul plecat, am zărit botforii de marochin ai lui Vodă ş-am căzut în genunchi. Şi mă gândeam că la domn nou şi tânăr trebuie să găsesc eu milă pentru supărările mele,

— Măria ta, am strigat eu cu îndrăzneală, am venit să-mi faci dreptate! Vodă mi-a răspuns:

— Scoală-te.

Auzind glasul, am ridicat ca-ntr-un fulger privirea, ş-am cunoscut pe boierul de la han. Pe loc am înțeles că trebuie să închid ochii şi să fiu înfricoşat. Mi-am plecat mai adânc fruntea, am întins mâna, am apucat poala hainei ş-am dus-o la buze.

— Scoală-te! a zis iar Vodă, — şi arată-ți îndreptările.

Când m-am ridicat în picioare, am băgat de samă că ochii boierului meu se încrețeau a râs ca şi la han, când primise oala cu must roş din mâinile suflecate ale Ancuței. Scot cu îndrăzneală hârtiile din taşca de piele şi i le întind, şi încep a-i spune. Şi-i spun eu despre toate valurile care m-au bântuit, despre tot veninul cât l-am adunat în inima mea, şi cât l-am moştenit de la morții mei. Şi citind Vodă hârtiile şi plecându-şi de aproape ochii pe pecețile de ceară, s-a înseninat ş-a grăit cam pe nas:

— Bine, răzăşule, am să-ți fac dreptate. Are să meargă cu tine un om al meu cu poruncă tare, să facă rânduială la Drăgăneşti.

Eu, când am auzit, am dat iar în genunchi şi Vodă iar mi-a poruncit să mă scol. Apoi, cu ochii subțiați a zâmbet, m-a bătut pe umăr:

— Ei, dar dacă nu-ți făceam dreptate, cum rămânea?

— Dă, măria ta, răspund eu râzând, cum să rămâie? Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Ş-atâta haz a făcut Vodă Mihai pentru răspunsul meu, că m-a bătut iar pe umăr şi şi-a adus aminte şi de oala cu vin roş pe care i-am plătit-o patru parale — şi râzând, a poruncit să vie slujbaşul care să meargă cu mine; şi sub ochii lui, pe loc, s-a scris poruncă tare, — şi când am încălecat de la han de lângă Lozonschi ş-am purces înapoi, el se uita zâmbind de la fereastra deschisă şi-şi mângâia barba...

Iaca de ce trebuie să vă uitaţi ca la lucru rar la calul meu cel roib, pintenog de trei picioare: pentru că aista-i moştenire din iapa lui Vodă şi când rânchează el şi râde, parcă ar avea o amintire din alt veac şi din acele zile ale tinereţii mele. După asta puteţi cunoaşte ce fel de om sunt eu! Ş-acuma să mai primim vin în ulcele şi să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...

Haralambie

Cu ulcica-n stânga, comisul Ioniță îşi mângâie cu două degete de la mâna dreaptă mustățile tuşinate. Dregându-şi glasul, se pregăti să înceapă o povestire mai straşnică şi mai minunată decât cea cu iapa lui Vodă, Atunci cu mare dragoste şi plăcere s-a ridicat din colțul lui călugărul cel care venea de la munte. Şi, cumpănindu-şi oala în dreptul bărbii a slobozit cuvânt. Până într-acea clipă tăcuse şi se îndeletnicise cu oala şi mai nu-l vedeam din barbă. Acum ne întoarsem cu mirare către el.

— Vrednici creştini şi gospodari, a început cuvioşia sa, şi dumneata, cinstite comise Ioniță de la Drăgăneşti! Să mă ierți că eu până acuma am tăcut. Am urmat unei învățături filosofeşti; şi cercam în tăcerea mea a prețui bunătatea vinului. Noi, acolo, sus, sub stâncile Ceahlăului, numai cât visăm la viața dulce de la podgorii. Cu afine şi cu zăr nu ne putem veseli, iar urşii nu fac cumătrii, căci încă n-au primit luminatul botez. Aşa eu, ducându-mă din porunca egumenului nostru la sfânta mitropolie şi din râvna mea vrând a mă închina la biserica marelui mucenic Haralambie, am făcut popas între dumneavoastră; şi după ce mi-am legat capul cu belciug, jupâneasa gazdă a ales şi pentru mine o oală nouă, care a fost mai mare şi mai frumoasă; şi mult s-a bucurat sufletul meu între frați şi întru veselie. Am ascultat şi lăutari şi nu mi-am astupat urechile. Ci pentru păcaiele mele va fi şi iertare de la Acel carele are

multă milă. Deci am crezut că se cuvine să mă ridic şi eu şi să vă cunosc pe toți după faptele şi vorbele dumneavoastră. Ş-am ascultat cu mare mirare ce-ați spus ş-ați povestit. Şi-ntâi pentru dumnealui comisul Ioniță vreau să-nchin, şi pentru iapa domniei sale...

Grăind aceasta, călugărul a săltat oala, sorbind, şi şi-a astupat ochii, iar când a coborât-o, comisul a ciocnit cu el:

— Îți mulțămesc, părinte, şi-ți sărut dreapta, a vorbit răzăşul. După cuvânt se vede că ne eşti frate. Care-i numele cuvioşiei tale?

— Numele meu întru Hristos e Gherman, cinstite comise, — a răspuns călugărul; şi eu din munte acu mă cobor întâia oară în viața mea şi mă duc la târgul Ieşilor. Iar când m-oi întoarce înapoi la schitul nostru, am să fac o rugăciune şi pentru sufletul domniei tale. Numai înainte de a-ți începe dumneata istorisirea, să îngădui să închin un strop şi pentru moş Leonte, care şede aici la dreapta mea ca un bătrân prea înțelept. Eu văd că dumnealui cunoaşte semnele vremii şi crugul lunii şi al stelelor şi poate citi în zodii. E om învățat şi ține minte de demult. Şi cu toate că nici eu nu-s tânăr, dar înaintea lui mă dau biruit şi mă-nchin cu sănătate!

Ridicându-se, moş Leonte a ciocnit oala, a mulțămit ş-a sărutat dreapta părintelui Gherman.

— Ş-a mai rămas şi pentru alții, a grăit iarăşi monahul. Se cuvine a mai sorbi din rodul pământului ş-al soarelui şi pentru moş Zaharia, fântânarul. Apa pe care-o scoate el la lumină cu mare meşteşug nu-i aşa de gustoasă ca vinul,

dar e mai sfântă şi mai plăcută lui Dumnezeu. Noi, oamenii, suntem păcătoşi şi ne îndeletnicim şi cu altele. Şi mai închin şi pentru badea Gheorghiță, vatavul de cărăuşi al cneazului Cantacuzin: am înțeles că-i om şăgalnic şi cântă din fluier. Şi pentru meşterul Ienachi coropcarul, care duce-n lădițele lui lucruri uşoare şi de mare preț: bucurii de fată mare. Şi după ce m-am plecat către toți şi i-am binecuvântat, văzând că a mai rămas în fundul oalei ce-i mai dulce, mă-ndrept şi către gazdă. De la Ancuța ne vin toate bunătățile. Şi când râde spre noi ca acum, arată flori de lăcrămioare, şi-mi aduc aminie de primăvară. Mă-nchin şi la cinstita faț-a dumisale! — Şi către toți ceilalți mă-nchin ca la codru verde! — a sfârşit părintele Gherman şi a sorbit cel din urmă strop din oală. Apoi s-a aşezat la locul său.

Pentru toate aceste închinări, noi ne-am bucurat. Dar mai bucuros decât toți s-a arătat comisul.

— Prea cuvioase părinte Gherman, a vorbit el, tare sunt doritor să aflu din ce parte de țară ai pornit cuvioşia ta şi pentru ce treburi te duci la târgul Ieşilor.

A răspuns monahul:

— După cum v-am mărturisit, prea cinstite comise, aşezarea mea întru aşteptarea morții este sus, la Dudău. Acolo mă nevoiesc cu frații mei întru pustietate; avem oleacă de gospodărie şi creştem puține oi şi vite. Şi uneori avem necaz din partea urşilor: ne strică averea; şi ieşim la război împotriva lor şi cu ajutorul lui Dumnezeu îi biruim, cu toporul şi cu cuțitul, căci noi armă de foc şi sabie nu se cade să purtăm: suntem slujitori cu duhul. Ş-aşa pe la Sfântul Mare

Mucenic Dimitrie ne închide iarna ca-ntr-un bârlog şi nu mai vedem obraz de pământean până-n primăvară. Atunci ne coborâm la apa Bistriței şi la prietenii şi cunoscuții noştri. Grea viață ducem noi acolo, în pustie...

La vorba asta, s-a oprit la el Ancuța, cu cofăielul.

— Îți mulțămesc, lele Ancuța, pentru vin şi pentru căutătura ochilor. Poți să umpli oala, ca să nu te trudeşti a veni a doua oară. Iar locul naşterii mele, cinstite comise, e tot la munte, în sat la Bozieni. Nu pot spune că am cunoscut pe tatăl meu. Maică-mea şi cu Dumnezeu l-au ştiut. Iar eu am crescut orfan şi-mi spălau de multe ori obrazul lacrimile maicii mele. Şi ea m-a jurat mănăstirii Durăului, în ceasul când a părăsit această lume, — ca să răscumpăr păcate trecute. Şi tot după jurământ fac şi drumul acesta la sfântul Haralambie în Ieşi. Trebuia de mult să mă învrednicesc a împlini diata. Şi iată, abia acum am prăpădit din ochi Ceahlăul şi simt schimbat gustul apei, de n-o mai pot pune în gură. Şi venind de la Bistrița la apa Moldovei, mă minunam câtu-i de mare țara. Ş-am poposit prin sate şi mi-au fost gospodarii pe unde-am găzduit ca nişte frați. Şi cum călăream pe marginea şleahului, pe sub cireşi, iată s-a arătat ochilor mei han ca o cetate ş-am auzit zvon de lăutari şi glasuri. Şi m-am îndemnat de m-am oprit şi mi-am dus desagii într-o cămăruță; iar ca să spun că nu-mi prieşte, aş săvârşi mare păcat; numai cât simt o mustrare că nu-s mai curând acolo unde m-a îndemnat cu jurământ maică-mea, acu treizeci şi patru de ani, când a trecut către lăcaşurile cele veşnice...

— Mă vezi prea mirat, părinte, de cele ce spui, a întâmpinat

răzăşul. Nici eu n-am văzut încă biserica sfântului Haralambie, şi, dacă n-aş avea atâtea încurcate trebi, aş încăleca, ş-aş merge şi cu cu sfinţia ta. Se vede că maica dumitale a avut o taină pe care dumneata n-o cunoşti.

— Poate n-o cunosc, a răspuns călugărul, dar când eram un băieţaş săltat numai ia atâta de la pământ, am avut crâncenă vedere şi spaimă, şi maică-mea era lângă mine. Ş-atuncea am văzut pe acel Haralambie, pentru care trebuie să mă rog.

Ochii comisului scăpărară spre noi cu mare nedumerire.

— Care Haralambie? - întrebă el pe părintele Gherman.

— A fost în vremea veche unul Haralambie, om foarte cunoscut până la Dominte, răspunse monahul cu glas deodată schimbat şi puse cu luare-aminte oala pe pământ, alăturea.

— Cine-a fost, cum a fost şi ce-a făcut? — întrebă cu aţâţare comisul Ioniţă. Eu încă n-am auzit de el.

— Se poate, urmă călugărul; căci de la întâmplarea aceea a trecut vreme adâncă. Acel Haralambie era un arnăut domnesc. Ş-aşa, preacinstite comise Ioniţă, într-o bună zi Dumnezeu a vrut să-şi urască slujba la poarta Domniei şi să intre în codru, cu tovarăşi, cum era obicei pe-atunci... Ş-aşa cum se afla, cu seleaful stăpânirii pe el şi cu strai înflorit, a prins a lovi curţi boiereşti şi sate ş-a lua mare dobândă. Ş-avea el codrii şi drumurile lui, ş-anume fântâni şi trecători, pe care le ţinea sub putere. Şi pe cel ce se scula împotrivă-i îl păta cu hamgerut ori îl detuna cu pistolul.

După atâtea îngroziri şi morţi de om, au căzut cu lacrimi la picioarele lui Vodă mulţi boieri şi negustori, şi norod, arătând răutăţile şi asupririle lui Haralambie. Şi Vodă a rânduit ispravnicilor să alcătuiască poteri şi să prindă pe vrăjmaşi. Ş-au pornit poterile şi s-au lovit cu hoţii ş-a biruit Haralambie. Iar alteori, când nu putea birui, se trăgea pe poteci şi prin munţi, în sălaşul fiarelor... Ş-au ţinut treburile aceste rele până ce tare s-a zbârlit şi s-a mâniat Domnia. Şi-n ziua de Sântămăria mare, la 15 a lunii lui august, s-a rânduit divan; şi Vodă Ipsilant a intrat posomorât între boieri. Nici n-a răspuns la închinări, ci numa-şi pieptăna barba cu degetele şi pufnea.

— Am auzit iar de răutăţile hoţilor! — a prins a striga el. A pălit Haralambie la Dumbrăveni, la moşia noastră, ş-a răpit banii de la orândă şi de la moară! Atâtea nelegiuiri nu mai putem suferi! Strigă şi plânge norodul în toate părţile! Ce-ai făcut şi ce-ai rânduit, cinstite vornice?

— Înălţate Doamne! a grăit marele vornic de Ţara-de-Sus; am împuns ca cu strămurarea pe toţi ispravnicii, ş-au scos poteri, dar cu puţin folos.

— Fără de nici un folos, cinstite mare-vomic, fără de nici un folos!

— Într-adevăr, fără de folos, măria ta, dar totuşi acuma avem ştiinţă de multe ascunzişuri, şleahuri şi gazde ale răilor. Lupu se-ntoarce unde a mâncat oaia, — aşa că acuma ne trebuie numai vânător vrednic.

— Care vânător vrednic, vornice, căci până acuma toţi s-au dovedit mişei!

— Măria ta, acest Haralambie a fost om tare între neferii Domniei, înainte de a se fi hainit. Şi braţ şi ochi ca dânsul n-are decât frat-său, Gheorghie Leondari, tufecci-başa, care-i om cinstit şi viteaz şi arată mare scârbă pentru răutăţile frăţâne-său. Măria ta, eu socot să chemi pe tufecci-başa; şi porunceşte-i să supuie pe frate-său...

Vodă a stat ş-a cugetat, şi şi-a scărmănat barba, şi se plimba de colo-colo.

— Aşa este, vornice, a grăit el. Am ştiut de frăţia asta, şi m-am bucurat de credinţa lui tufecci-başa Gheorghie, dar n-am cugetat că el e vânătorul cel bun. Să vie acuma la poruncile mele!

Îndată s-au izbit unul în altul aprozii ş-au năvălit la odăile neferilor, şi tufecci-başa Gheorghie s-a înfăţişat. IarVodă şi-a pus barba-n piept şi s-a încruntat la el.

— Ascultă, căpitane Gheorghie; am iubit slujba ta care mie mi-a fost cu credinţă şi cu dreptate. De aceea te-am miluit, şi-n vremea domniei mele ai dobândit curte şi moşie în ţinutul Ieşilor. Dar, precum ştii, fratele tău Haralambie a umplut ţara de plângere. Ş-acuma a venit vremea să răspunzi pentru el. Îţi dau, căpitane Gheorghie, două săptămâni. Alege-ţi slujitori câţi vrei. Până-ntr-acest soroc să-mi aduci la picioare, viu ori mort, pe fratele tău. Altfel, n-ai să mai vezi obrazul meu, nici lumina zilei!

Tufecci-başa Gheorghie n-a răspuns îndată. Când şi-au ridicat boierii ochii către el l-au văzut fără sânge-n obraz şi, cât era de nalt şi de spătos, parcă se cumpănea. Apoi a grăit:

— Am înțeles, măria ta!

S-a plecat, a sărutat mâna lui Vodă şi a ieşit. Şi cum a ajuns la odăi a strigat la neferi ş-a ales cincizeci dintre ei. Şi pe loc le-a rânduit arme, cai şi ceas de pornire. Şi noaptea au şi fost pe drum, în locuri pustii. Ş-a doua zi Gheorghie Leondari, aflând de-o prădăciunc, a şi călcat pe urmele hoților. Şi dintr-acel ceas s-a ținut de paşii lui Haralambie, ca un câine care adulmecă putoarea fiarei. Şi l-a mânat din culcuş în culcuş, zi şi noapte fără hodină. Şi-n ziua a opta, pe vreme de ploaie, în zori, a bătut cineva în geamul casei noastre, în sat la Bozieni.

Maică-mea a răsărit de lângă mine. A tras grabnic zăvorul de la uşă. Ş-a intrat, ud şi cu obrazul supt şi cu ochii spăriați, prietinul nostru. Îl ştiam frumos şi falnic. Şi când venea uneori, sara, şi se aşeza pe laiță, îşi punea uşor mâna în creştetul meu şi mă mângâia.

A zis repede şi răguşit:

— Dă-mi să mânânc.

Maică-mea s-a înfricoşat. Şi căuta tremurând blidele şi mămăliga rece. Din alte vorbe, am auzit pe acestea, şi nu le voi uita până la moarte:

— Mă hăituieşte frate-meu Gheorghie ca pe lup!

N-a avut vreme să îmbuce nimic. S-au auzit paşi afară şi glasuri:

— Ieşi, Haralambie, c-au înconjurat grădina şi ne pierdem capetele!

I-am auzit icnind cu mânie. A tras din seleaf pistoalele şi s-a izbit în uşă. Maică-mea m-a luat de mână şi-am fost şi noi îndată afară pe prispă. Şi-n livadă am văzut pe voinici, cu armele gata. Erau opt ori zece. Ş-atuncea am înțeles cine-i Haralambie. Maică-mea a început a plânge încet şi mă strângea lângă dânsa şi-am văzut că-i vreme de primejdie.

Băteau cânii în sat fără contenire. Şi dintr-o dată au năvălit în margine călăreți împânziți. Ş-am auzit glasuri, şi pe hudiți şi-n dosul casei. Iar tovarăşii lui Haralambie dintr-o dată s-au tras şi s-au risipit de lângă el şi-au prins a lepăda armele. Atuncea s-a arătat un om mare, cu mustață neagră. Maică-mea a suspinat:

— Aista-i frate-său; samănă cu el!

A strigat amenințând cu hamgerul:

— Dă-te rob!

Haralambie a întins un pistol şi-a tras. Când l-a lepădat şi-a prins din stânga pe celălalt, să tragă iar, tufecci-başa l-a pălit cu hamgerul şi l-a doborât. Maică-mea a țipat cu groază. Hoții s-au aşternut la pământ şi s-au supus. Neferii au năvălit din toate părțile. După năvală şi zvoană, unul dintre slujitorii Domniei a ridicat şi-a ținut sus capul celui ucis. Chiar atunci răsărea soarele şi scânteia bruma-n livadă. Şi capul se uita cu ochi neclintiți la mine şi-mi zâmbea cu mâhnire.

Tufecci-başa Gheorghie s-a întors la Domnie cu capul tatălui meu. Şi s-a înfățişat la Divan şi l-a pus pe covor,

pe năframă roşă, la picioarele lui Vodă. Îngenunchind alături, a grăit cu lacrimi:

— Măria ta, am plinit porunca! Dar te rog să mă leşi slobod la pământul meu şi la linişte — căci am vărsat sângele părinților mei, care curge şi-n vinele mele…

A fost jalnică vederea aceea ş-au plâns în divan Vodă şi boierii. Iar tufecci-başa Gheorghie, dobândind voie, s-a tras către pământurile lui; şi pentru durerea şi ispăşirea sa şi pentru iertarea sufletului celui rătăcit a clădit în târg la Ieşi biserica la care mă duc să mă închin.

Iată pentru care pricină, cinstite comise Ioniță, am fost jurat schitului Durău. Iar inima mea râvnea către oameni. De-aceea cuget uneori că puține şi triste au fost zilele mele…

Răzăşul s-a arătat mirat de povestirea monahului ş-a tăcut cu uimire o vreme. Dar după aceea şi-a venit în fire şi ne-a încredințat că ceea ce vrea să ne spuie dumnealui e cu mult mai minunat şi mai înfricoşat.

Balaurul

— Fraţii mei! a început cu mare putere comisul Ioniţă, şi s-a desfăşurat în picioare cât era de nalt şi de uscat; adevăr mărturisesc în faţa lui Dumnezeu că istorisirea cuvioşiei sale părintelui Gherman mi-a zbârlit părul sub cuşmă; dar eu vreau să vă spun ceva cu mult mai minunat şi mai înfricoşat!

— S-ascultăm povestirea comisului... a strigat cu glasu-i repezit moş Leonte Zodierul. S-ascultăm povestirea cinstitului comis! Să vedem dacă avem pe lângă noi ce ne trebuie şi s-ascultăm. Chiar tare voiam să te rog, comise Ioniţă, să nu-ţi uiţi datoria şi cuvântul. Noi, aici, de când ţin eu minte, încă de pe vremea Ancuţei celei de demult, am luat obicei să întemeiem sfaturi şi să ne îndeletnicim cu vin din Ţara-de-Jos. Gustând băutură bună, ascultăm întâmplări care au fost. Socot eu, cinstite comise Ioniţă, că nu se mai găseşte alt han ca acesta cât ai umbla drumurile pământului. Aşa ziduri ca de cetate, aşa zăbrele, aşa pivniţă, — aşa vin, — în alt loc nu se poate. Nici aşa dulceaţă, aşa voie-bună ş-asemenea ochi negri: eu parcă tot sub ei aş sta până ce mi-a veni vremea să mă duc la limanul cel fără de vifor... Nu trebuie să-ţi încrunţi sprâncenele, jupânească Ancuţă, căci eu am fost prietin maicii tale. I-am căutat şi ei în cartea de zodii, cum ţi-am căutat şi dumnitale. Foarte bine şi foarte adevărat i-am spus, şi socot că nici dumneata n-ai rămas nemulţămită.

— Ba am fost mulțămtă, răspunse hangița râzând.

— Se-nțelege, căci altfel nu se poate, jupânească Ancuță; căci eu în taşca asta de la şold am carte veche întru care se spune tot adevărul. Când m-ai întrebat, ți-am spus toate după rânduială: mai ales că porți după dumneata miros de busuioc şi faci pe bătrâni să dorească anii tinereții.

— Asta-i foarte adevărat, întări răzăşul de la Drăgăneşti; însă asta o puteam spune şi eu, fără carte de zodii.

— Se poate, comise Ioniță, şi te poftesc, nu-ți uita cuvântul. Cum am spus, asemenea poveşti numai la un asemenea han se pot auzi. Deci am ascultat pe părintele Gherman, care iar s-a învălit întru întristarea sa şi tace. Ci eu nu ştiu, comise Ioniță, dacă ai să poți a ne arăta ceva mai înfricoşat. Vă spun drept că numai o dată, când sunt mi-am mai simțit aşa inima, ca potârnichea în cângile şoimului.

Hangița a întors spre bătrân ochii ei aprigi, c-un glas pripit:

— Când ai văzut întâi balaurul, moş Leonte!

— Da, încuviință bătrânul, când am văzut întâi balaurul.

Toți ne-am întors pe dată către zodier, şi s-a ridicat şi părintele Gherman din barba sa.

— Ce vorbeşti de balaur, frate? a întrebat cu tulburare comisul Ioniță, şi s-a aşezat la locul lui. Care balaur? — Şi ne privea încrucişat şi nedumerit, parcă atunci căzuse între noi.

— Când am văzut întâi balaurul... grăi cu linişte moş Leonte. Eram aşa, flăcău trecut de douăzeci de ani, şi părintele meu mă învăța meşteşugul lui, căci şi el a fost zodier şi vraci care nu se mai afla pe lume. Şi pe după Sântilie, stând cu el la târlă pe dealul Bolândarilor, îmi arăta ziua buruienile şi rădăcinile pământului, iar noaptea stelele cerului. Atuncea am văzut întâi balaurul.

Răzăşul de la Drăgăneşti răsuflă prelung şi aruncă o privire ca de duşman spre moş Leonte.

— Asemenea dihanie mie încă nu mi s-a arătat... mărturisi el şi glasul parcă-i era slăbit şi fără curaj. Spune repede, moş Leonte, căci avem vreme destulă.

— Mult n-am de spus, se apără zodierul, fărădecât numai ce-am văzut. Cu voia comisului Ioniță, am să povestesc — şi mare dorință am s-ascult pe urmă istorisirea dumnisale...

Moş Leonte îşi potrivi cu coatele chimirul, îşi pipăi taşca, şi se uită în juru-i ca să se încredințeze că oala cu vin i-i la îndămână. Era un țăran de la noi, de pe Moldova, ras şi cu mustața albă, plin la obraz, voinic şi c-oleacă de pântece. Şi când grăia şi râdea i se vedeau măselele ca nişte bucăți de criță.

— Cât am moara asta, striga el când avea chef, nu mă tem de Cea-cu-dinții-lungi...

Începu a vorbi cam repezit, cum îi era obiceiul.

— Apoi cum ți-aş spune cu mai degrabă asemenea întâmplare, cinstite comise? cuvântă el. Trăia la noi, la

Tupilați, pe vremea aceea, un boier mare şi fudul: Îl chema Nastasă Bolomir. Era nalt şi-ncruntat ş-avea pe piept o barbă mare cât o coadă de păun. Acu se-nsurase el de două ori, cu toată rânduială. Şi luase întăia oară o fată de boier de la Bârlad, ş-aceea mult n-a putut suferi mâniile şi asprimile lui şi s-a întors bolnavă şi plângând la părinții săi. Iar de-al doilea s-a însoțit cu văduva unui grec, Negrupunte: frumoasă femeie ş-aceea, şi bogată. Dar n-au trecut doi ani de când le-a pus popa cununiile pe cap — şi-ntr-o toamnă am văzut-o galbenă şi ovilită, parc-o bătuse bruma; şi s-a dus la doftori prin străinătăți, unde-a şi murit. A rămas boierul nostru singur o vreme, şi i se dusese numele că-i mor nevestele. Erau muieri în sat, frumoase, dar proaste, care stupeau după dânsul, când îl zăreau, ca după dracu. Tata chiar spusese râzând că de-acuma cuconu Nastasă Bolomir moare văduvoi — dar nu-i pasă, căci are curtea plină de țigănci tinere... Aşa trecând o vreme, numai ce s-aude că boierul se-nsoară iarăşi. Cum se poate? Cu vreo văduvă de cele de abanos, cu vreo cneaghină de cele de la muscali, care umblă cu ciubote de iuft şi cu nagaică: numai aşa femeie ar fi potriva lui... Când colo, ce vedem noi? S-a dus la Ieşi şi s-a cununat chiar la sfânta Mitropolie, ş-a adus la Tupilați, în droşcă cu patru cai, o copilă ca de şaptesprezece ani. Când s-au dat jos la scara curții, de abia ajungea cu fruntea la barba lui. Şi era bălaie şi râdea, parcă era soarele. Iar babele de la poartă şi de pe lângă odăile slugilor au prins a o căina ş-a o plânge: că-i aşa de puțintică şi de frumoasă, - ş-are s-o răpuie şi pe asta bărbosul. Iar Bolomir a luat-o aşa, frumuşel, de două degete de la mâna stângă ş-o purta ca pe un odor de mare preț pe treptete de piatră, aşternute cu covor.

Dar n-a apucat a o duce până sus, că numai s-a întors către dânsul râzând, a clătinat din cap şi parc-a vrut să-l împungă cu nişte cornițe; s-a desprins de el ş-a fugit singură înainte.

Era şi tătuca de față. Şi-a scuturat pletele şi nu i-a plăcut o treabă ca asta.

Aşteptăm noi o vreme, după vorba babelor: vedem că cucoana Irinuța nu-şi pleacă fruntea. Ba-i ieşiseră două ruje în obraji, şi râdea totdeauna arătând nişte dinți mititei ca de şoricel.

Dar erau pesemne dinți ascuțiți, căci pe boierul nostru cel mare îl vedeam mai scăzut şi mai tăcut.

Avea cucoana Irinuța gust să se plimbe până la Roman, ori să se repeadă până la Ieşi, apoi numai un deget mişca ş-o vorbă îngâna şi cuconu Nastasă îşi pleca barba şi-i făcea pe voie.

Acu, nevasta grămăticului şi cu cămărăşița aflaseră nu ştiu de unde că drăcuşorul boierului nu-i nici bogată şi nici din cine ştie ce neam. Un fel de fată a unei nepoate de-a părintelui Mitropolit... Aşa zâmbeau ele şi făceau cu ochiul vorbind despre asta, cum îi treaba muierilor, că eu, ca un flăcău prost ce eram, nu înțelegeam nimica.

Într-o vară, mă aflam la târlă, precum am spus, şi de Sântilie venise la oi şi tata; şi stăteam într-o colibă de frunzări aproape de malul Moldovei, mai la o parte de ciobani. Şi de-acolo de la noi se zăreau gârlele şi scruntarele şi hanul acesta; la spate, departe, erau podurile şi munții până unde

se vede ca o negură. Ce se mai întâmplase în sat, nu ştiam, şi nici nu mă îngrijeam eu de asta. Iaca într-un rând, la amiază, fiind singur şi priveghind ceaunul pus în cujbă deasupra focului, aud tropot de cal şi văd cu frică pe cuconu Nastasă Bolomir oprindu-se şi descătecând la coliba noastră, în singurătate.

— Noroc bun, băiete, — zise. Tu eşti feciorul lui Ifrim zodierul?

— Sărutăm dreapta, cucoane, eu sunt.

— Unde-i tată-tu?

— Tătuca, — zic, — îi la făcut fân nu departe de aici, pe coastă. Trebuie să vie la mâncare.

— Dă o fugă şi-l cheamă. Să vie numaidecât, în clipeala asta! Eu stăteam în cumpănă; dar boierul s-a uitat aşa de urât la mine ş-a întins mâna spre harapnicul de la oblânc, încât am şi apucat-o pe coastă, cu capul gol. L-am întâlnit în drum pe tătuca: venea la mâncare. Când a auzit că-l cheamă aşa de aprig boierul, a tăcut: Hm! ş-a clătinat din cap; dar nu mi-a spus nici o vorbă. Când am ajuns la colibă, am găsit pe Bolomir tot lângă cal, sprijinit c-un cot în şa şi cu barba-n piept. Eu m-am dat în dosul frunzarului. Tătuca a paşit cu îndrăzneală înainte.

— Ce cauți aicea, bre Ifrime? grăieşte boierul cu supărare. Eu umblu după tine în sat şi tu sălăşluieşti în pustie?

— Sărut mâna, luminate stăpâne, răspunde tata; am venit la nevoile mele. Dar dacă mi-ai fi trimes măria ta un cuvânt, aş fi lăsat tot şi m-aş fi înfățişat la curte.

— Ştiu, grăieşte boierul tot supărat; dar eu n-am când aştepta! Ascultă, Ifrime, nimene nu ştie, şi poate nici tu nu ştii ce amărăciune mare apasă sufletul meu.

— Supărarea-i de la Dumnezeu, stăpâne, şi trece.

— Nu trece. Vorbeşti ca proştii, pentru că nu ştii.

— Ba ştiu, măria ta, că supărările de dragoste sunt mai rele, dar trec ş-acestea...

Boierul s-a uitat la el încruntat:

— Ce ştii tu, bre Ifrime?

— Măria ta, zice tata, eu ştiu multe, că aşa-i darul meu. Eu citesc nu numa-n zodii, ci şi pe obrazul omului.

— Atuncea ştii tu, bre Ifrime, că-n casa mea a intrat un demon şi că nu mai pot avea linişte?

— Ştiu, luminat stăpâne.

— Ştii tu că mă chinuieşte ca pe Domnul nostru Hristos? şi-s ca un om însetat pe care-l pedepseşti legându-l de colacul fântânii?

— Aşa este, stăpâne, precum spui.

— Ascultă, omule: n-am putut face nimica nici cu mânia, nici cu rugămintea; şi pentru puțin lucru mi-am supus toată ființa mea ca un rob. Iar acuma, chiar în dimineața asta, cămărăşița mi-a adus ruşinoasă veste: că drumurile soției mele sunt pentru ocara mea şi obrazul cuconaşului

celui mai mare al lui Vuza vornicul. Este unul Alixăndrel Vuza, poate l-ai şi văzut: în vara asta a intrat în casa mea de două ori sub cuvânt că are de vânzare nişte cai albi din ţara muscălească. El însă venea pentru altceva, şi eu n-am înţeles. Acuma am hotărât eu în inima mea ce să fac, am venit însă şi la tine, ca să nu greşesc cumva. Tu eşti un om care poţi cunoaşte adevărul şi vreau să mi-l ceteşti şi mie...

Boierul nostru era aşa de tulburat şi aşa de rătăcit, cum am văzut puţini oameni în viaţa mea. Îşi rodea barba şi n-avea astâmpăr. Iar tătuca, fără întârziere a intrat în colibă şi a ieşit în clipă cu taşca aceasta pe care o vedeţi la şoldul meu. Şi scoţând cartea, s-a aşezat lângă foc pe scăunel, a îmbăiat degetul şi a început a întoarce foile. Boierul aştepta în picioare lângă cal.

— Măria ta, în ce lună şi-n ce zi ai văzut lumina lumii?

— M-a născut neneaca într-o marţi, Ifrime, în optsprezece zile a lunii lui octombrie.

— Atuncea, a cuvântat tătuca pe gânduri, se cuvine să deschidem la zodia Scorpiei, căutând şi-n alte locuri, după rânduiala adevărată. Luminate stăpâne, aicea se spune adevărat, cum că măria ta eşti om mânios: deci cunoscând această patimă, nu trebuie să te leşi în voia ei.

Şi a prins a-i citi tata, din cuvintele zodiei, cele ce se potriveau unui ase menea om năprasnic cum era boierul nostru. Şi cugeta că poate va putea să-l domolească. Dar Bolomir îşi scutura barba cu mare nerăbdare:

— Spune-mi, Ifrime, ce scrie despre căsnicia mea.

Tătuca s-a uitat cu luare-aminte în carte şi i-a răspuns astfel:

— Măria ta, casa nunții domniei tale este Taurul. Cununia cu cucoana Irinuța ai pus-o măria ta în luna lui april, în săptămâna luminată, după sfintele Paşti. Deci aceasta este însoțirea cea bună şi adevărată, după zodie. Iar aicea, stăpâne, scrie astfel: casa împreunării nunții este Taurul, atuncea va avea mare noroc cu muierea lui... Şi mai spune aici mai departe, măria ta: casa norocului lui este Cumpăna: la acel ceas va avea tulburare mare a minciunoaselor mărturii.. Aşadar, slăvite stăpâne, dacă sunt scrise aici aceste cuvinte, apoi atuncea eu socot că vorbele auzite sunt netrebnice, şi trebuie să depănezi de la inima măriei tale gândurile cele rele.

Boierul a stat puțin cugetând.

— Se poate, Ifrime, să fie cum spui tu?

— Slăvite stăpâne, aşa este precum spun.

— Atuncea de ce s-a dus la Roman cucoana Irinuța? A plecat ieri, cu vorbă că vine azi.

— S-a dus, măria ta, căci aşa a voit Dumnezeu să nu se întâmple o cumpănă după vorbe minciunoase şi mânie...

— Se poate... a mormăit boierul ceva mai domolit. Într-adevăr, altfel s-ar fi întâmplat faptă cumplită... Aferim, omule; am auzit vorbe adevărate din cartea ta şi altă dată. Decidară ce socoți tu că trebue să fac?

— S-aştepți, măria ta, căci are să fie bine...

Cu acest cuvânt a plecat boierul de la coliba noastră. Iar tătuca s-a uitat după el lung şi zâmbind, până ce nu l-a mai văzut. Apoi a lăsat ceaunul la cujbă pe focul stins şi mi-a poruncit să pun calul la căruță. Cuibărindu-ne amândoi în iarbă, ne-am lăsat la vale, am trecut prin vad, — şi am mânat numai o fugă până aici la han. Aicea sta aşteptând în prag Ancuța cea de altădată.

O întreabă tătuca repede, trăgând căruța lângă prag:

— Fină Ancuță, spune-mi, te rog, o vorbă bună. Asară a trecut cucoana Irinuța de la Tupilați spre Roman?

— Trecut, cum nu, nănaşule...

— Şi înapoi aşa-i că încă nu s-a întors?

— Nu; poate a trece mai către sară.

— Atuncea ai spus, fină Ancuță, cuvânt plăcut lui Dumnezeu.

— Dar ce este?

— Ce să fie? S-a milostivit un suflet bun să deschidă ochii lui Bolomir — ş-acuma el îşi scutură barba, crâşcă şi vrea să verse sânge.

— Cum se poate! Cine-a făcut asemenea faptă? — a țipat Ancuța pocnindu-şi palmele. S-o omoare şi pe asta, după ce a asuprit ş-a pus în pământ două femei? Partea lui pe lumea cealaltă are să fie Caraoschi, — încaltea las' să-i plătească una de-a noastră şi pe astă lume...

Aşa vorbind jupâneasa Ancuța cu părintele meu, amândoi

s-au sfătuit să ție drumul cucoanei şi să-i deie ştire să se păzească.

Într-adevăr, cinstite comise şi oameni buni, asta s-a întâmplat chiar în ziua aceea, pe la toacă. Soarele se-nvăluise la amiază în mare fierbințeală şi-n aburi, şi de pe munte se suiau împotriva lui nouri alburii. Când s-a întins umbra asupra şleahului, iaca vedem venind de către Roman, în nouri de pulbere, caleaşca cu patru cai a cucoanei. Trece în lungul unui lan de păpuşoi, pe lângă un colț de dumbravă, — şi tătuca iese înainte în mijlocul drumului, şi începe a face semne de primejdie cu brațele.

Țiganul de pe capră opreşte. Atuncea de sub colb s-a arătat către tata un călăreț tânăr pe-un hărmăsăraş negru. Tata l-a cunoscut numaidecât, după frumuseță şi după îndrăzneala ochilor.

— Cucoane Alixăndrel, zise tata: întoarce-te, că-i primejdie. Nu cuteza a trece mai departe.

— Ce este, omule? — s-a auzit şi glasul cuconiței; ş-am văzut-o plecându-se la scara trăsurii, cu gătelile ei albe, sub un cortel trandafiriu şi mititel.

Atuncea s-au întâmplat două lucruri. A pornit dintr-o dată a juca un vânt iute dinspre apa Moldovei ş-a mânat pulberile pe mirişte ca pe nişte perdele. Şi-ntr-acelaşi timp am văzut dinspre cornul de dumbravă năvălind boierul, cu barba-n două părți, cu slujitorii după el, răcnind cu mare glas.

Am rămas înlemniți, şi eu am simții pe mine cămeşă de

gheață. Alixăndrel şi-a opintit hărmăsăraşul în două picioare ş-a cercat a trage un pistol de la coburi. Cucoana Irinuța a slobozit un țipet şi s-a ascuns sub cortel. Boierul cu slujitorii s-au năpustit, au înconjurat trăsura, au prins pe tata ş-au dat jos din şa pe feciorul vornicului Vuza.

— Mişele! răcnea cu străşnicie Bolomir cătră tătuca. Asta-i credința ta, ş-aşa-ți este ştiința? Luați-l şi legați-l şi să-mi jupiți din spinarea lui de-o păreche de papuci; dar să nu cumva să-mi iasă pielea c-o crestătură, ori c-o spărtură, că vă spânzur! Şi tu, hoțule! Eşti feciorul vornicului Vuza? — eşti neam de boier? Am să vă arăt eu la amândoi, şi ție, şi jupânesei cum ştiu eu să plătesc... Măi! — se-ntoarse el către argați, apucați şi desfundați căruța solomonarului şi descălecați-i roatele de ciolane, şi după ce-ți lăsa-o numa-n pinteni, să-i legați pe amândoi de dânsa, — c-aşa vreau să-i duc numa-ntr-o goană la Ieşi, până-n ogradă la sfânta Mitropolie!

Țiganii au şi înşfăcat căruța ş-au prins s-o fărâme şi s-o descalțe. Alți slujitori au apucat pe tătuca între harapnice. Unii au începui a rupe straiele de pe Alixăndrel Vuza. Iar spre cucoana Irinuța s-a îndreptat, pufnind de mânie şi gâfâind, însuşi boierul, cu biciul plumbuit în mâna stângă. Îi căzuse cuşma din cap şi vântu-i împrăştia şi-i amesteca barba cu pletele.

Atunci a răsărit de sub cortelaşul ei cuconița, sprintenă, subțire şi mlădioasă ca o viperă. Şi l-a înfruntat c-un țipet şi cu ochi plini de ură:

— Nu te-apropia de mine, urâtule şi blăstămatule!

Zvârlise cortelul şi deodată îi crescuseră la mâni gheare agere cu care-şi amenință soțul. Mi s-a părut că văd în părul ei şi cornițele cu care voise odată să-l împungă.

În acelaşi timp tatăl meu răcnea cu glas înalt sub cuțitul lui Pârlea țiganul:

— Cucoane Nastasă, are să te-ajungă mânia lui Dumnezeu! Când a răcnit astfel sub cuțit bătrânul, s-a făcut o clipă tăcere. A scăpărat ş-a trăsnit cu sunet mare în munte. Şi deodată am văzut cerul îmbrăcat cu boltă joasă de nouri, şi vântul veni de la asfinții c-o izbitură, închizând şi detunând uşile hanului.

Peste Moldova, dincolo de dealul Bolândarilor, cerul se mişca şi se apleca rotindu-se împotriva pământului; ş-un muget peste fire şi nemaiauzit umplu văile venind dintr-acolo; şi toată lumea care se afla față, întorcând ochi holbați, a văzut balaurul venind în vârtej sucit, cu mare iuțeală.

L-am văzut şi eu şi m-am cutremurat. Venea drept spre noi. Cu coada subțire ca un sul negru pipăia pământul, şi trupul i se înălța în văzduh, iar gura i se deschidea ca o leică în nouri. Şi mugind, venea cumpănindu-şi coada; iar în răsuflările lui sorbea şi juca în slavă clăi de fân, acoperişuri de case şi copaci dezrădăcinați. Şi de sub mugetul lui lepădă o revărsare de grindină şi ape, parcă ar fi luat pe sus albia Moldovei ş-ar fi prăvălit-o asupra noastră.

La vederea puterii lui, țiganii au căzut cu fețele la pământ. Ancuța s-a mistuit undeva într-o cotruță a hanului. Eu m-am repezit la tata să-l dezleg, — ş-abia am avut vreme

să mă tupilez lângă el, sub căruța cu roatele fără ciolane. Droşca cu caii învăluindu-se, a întors în loc şi-a apucat-o în goană spre Roman, având şi pe feciorul vornicului Vuza într-însa. Iar balaurul, alungând în partea cealaltă pe boier, l-a cuprins, l-a sucit şi l-a izbit amestecându-i barba cu vârtejul, — pân'ce l-a lepădat aproape mort într-o râpă mai încolo. Şi cum s-a întâmplat asta, năvala de ape şi piatră a stătut, şi numai mugetul fiarei a mai rămas stăpânind, — ş-am văzut-o cum se ducea către miazănoapte, ca un stâlp, pe urmă ca un fum, până ce încet-încet s-au alinat cuprinsurile.

Apoi dintr-aceea i s-a tras moartea lui Bolomir. Iar unii oameni au scornit că părintele meu ar fi chemat balaurul, din sălaşul lui. Ca solomonar cuminte, tata îi lăsa pe oameni să vorbească, — însă el ştia mai bine decât oricine de care poruncă ascultase dihania furtunilor. Într-adevăr, de drăcuşorul cel bălan nu s-a mai auzit nimic, şi nimene nu l-a mai văzut niciodată.

Fântâna dintre plopi

Soarele bătea în hanul Ancuței, scânteind în geamurile zăbrelite. Lăutarii se sculaseră din cotloanele lor şi-şi sticleau dinții; Ancuța cea sprâncenată aţâța iar focul în covrul vechi de spuză; noi, gospodarii şi cărăuşii din Țara-de-Sus, ne uitam numai cu coada ochiului la oalele goale înşirate pe lângă proțapuri. Dar scripcile şi cobzele încă n-aveau cătare. Şi nici comisul Ioniță de la Drăgăneşti nu-şi începu povestea pe care o aşteptam. Căci pe şleahul Romanului se vedea venind un călăreț, învăluit în lumină şi-n pulberi. Calu-i pag, cu grumazul încordat şi cu coama fluturând în buiestru iute, luneca spre noi.

Înspre munți erau pâcle neclintite: Moldova curgea lin în soarele auriu într-o singurătate şi-ntr-o linişte ca din veacuri; şi câmpurile erau goale şi drumurile pustii în patru zări; iar călărețul pe cal pag parcă venea spre noi de demult, de pe depănate tărâmuri. Şi cum ajunse drept han coti, căci aici îi erau sorții să se oprească, — îşi scoase pălăria de pâslă neagră şi ne pofti pe toți la bună-ziua şi noroc-bun.

Era om ajuns la căruntețe, dar se ținea drept şi sprinten pe cal. Purta ciubote de iuft cu turetci nalte ş-un ilic de postav tivit cu nasturi rotunzi de argint. Pe umeri, ținută numa-ntr-un lănțujel, atârna o blăniță cu guler de jder. Avea torbă de pieb galbenă la şold şi pistoale la coburi. Obrazu-i smad cu mustăcioară tunsă şi barbă rotunjită, cu nas vultutesc şi sprâncene întunecoase, arăta încă fru-

museță şi bărbăție, deşi ochiul drept stins şi închis îi dădea ceva trist şi straniu.

Cum coborâ de pe cal, zâmbind cu prietenie şi privindu-ne cu ochiu-i limpede şi albastru, comisul Ioniță îl cunoscu şi se repezi din locul lui, înălțând brațele şi strigând cu mare glas:

— Oare mă-nşel? Nu eşti domnia ta prietinul meu Neculai Isac, căpitan de mazâli?

Zâmbetul călărețului pieri şi ochiu-i crescu, rotund şi ațintit.

— Da, răspunse el cu glas moale şi blând; eu sunt Isac. Acuma te cunosc şi eu. Dumneata eşti comisul Ioniță, de la Drăgăneşti.

Cu mare plăcere văzui pe cei doi oameni îmbrățişându-se. Şi tovarăşii ceilalți erau mulțămiți de asta. Şi ochii Ancuței se înduioşară.

Iapa cea bătrână şi slabă a comisului rânji şi râncheză în dosul hanului.

— Aista-i cal din calul meu din tinereță, zise comisul, semețind capul şi desfăcând brațele. Străinul îşi întoarse ochiul spre dihania cea bătrână şi zâmbi uşor, fără să pară prea mirat.

— Cu asta am umblat eu o țară, urmă comisul. Amândoi, îți aduci aminte? Am bătut drumurile şi ne-am părăduit tinerețile! De când ne-am despărțit însă, văd că ai pierdut o lumină.

— Da, răspunse călătorul cu glasu-i blând. Am pierdut.

Am avut o întâmplare năprasnică... Şi Dumnezeu m-a întors iarăşi prin locurile acelei dureri...

— Cum se poate? Aici ai avut această întâmplare?

— Da, prietine. Îngăduie-mi numai să-mi duc calul la adăpost, să-l grijesc şi să-i dau grăunțe. Pe urmă om bea un pahar de vin şi ți-oi povesti ce nu ştii...

Păşind sprinen, mazâlul trecu spre grajd, ducându-şi calul de căpăstru. Ancuța, răsărind ca dintr-o amintire, privi după el şi grăi în şoaptă spre comis:

— Aista-i omul cel din Țara-de-Jos, de care vorbea mai-că-mea, când eram copilă?

— Da, răspunse comisul; Neculai Isac de la Bălăbăneşti din ținutul Tutovei. Am fost prieteni buni în tinerețile noastre.

— Spunea maică-mea, urmă Ancuța, că a avut mare val şi erau să-l omoare nişte țigani aici, la vad la Tupilați. Era o poveste înfricoşată, de care nu-mi mai aduc aminte.

— Atuncea are să ne-o spuie singur căpitanul Neculai, cuvântă cu mare mulțămire răzăşul. Şi ştii dumneata, dragă Ancuța, că acest mazâl de la Bălăbăneşti, care se uită acum liniştit la noi şi grăieşte aşezat, a fost un om cum nu erau mulți în țara Moldovei. Voinic şi frumos — şi rău. Bătea drumurile, căutându-şi dragostea; se suia la mănăstiri şi cobora la podgorii. Şi pentru o muiere care-i era dragă, îşi punea totdeauna viața. Aşa om a fost. Ş-a avut ibovnice către toate zările. Ş-adulmeca pe drumuri fără hodină şi fără astâmpăr...

La aceste vorbe noi, răzăşii şi cărăuşii din Ţara-de-Sus. ne-am uitat unii la alţii prea bucuroşi, ş-am cunoscut că mazâlul trebuie să fie un om cum ne place nouă. Iar Ancuţa cea tânără şi-a înălţat sprâncenele zâmbind, şi-a potrivit mărgelele la gât şi cârligele de păr la urechiuşi. Şi când văzu pe mazâl că se întoarce spre noi, îi trecu pe dinainte, uşurel, mlădiindu-se, cum ştia ea că-i şade bine.

Căpitanul Neculai păşi la butucul din preajma focului. Îşi scoase blănița şi îşi înfăşură în contăş pistoalele. Puse şaua şi frâul deasupra şi se aşează mulţămit alături, privind în juru-i.

Ca şi cum ar fi ştiut ce doreşte, Ancuţa ieşi ca o şerpoaică pe gura gârliciului, aducând în dreapta cofăiel plin şi-n stânga ulcică nouă. Cu obrajii rumeni şi gâfâind, se opri lângă foc şi întinse mazâlului ulcica. Lăutarii se traseseră pe nesimţite aproape şi rânjeau cu viclenie sunând din strune.

Când văzui pe moş Leonte, cititorul de zodii, că-şi caută loc lângă cei doi preteni, fără să stau prea mult la îndoială, mă ridicai de la proţapuri, făcui doi paşi şi grăii cu îndrăzneală:

— Prea cinstite căpitane Neculai! Noi suntem aicea mai mulţi gospodari şi cărăuşi din Ţara-de-Sus, care foarte dorim să cinstim cu domnia ta o ulcică de vin nou şi s-ascultăm întâmplarea cea de demult...

— Iubiţilor prietini, îmi răspunse mazâlul, mie mi-a plăcut totdeauna să beau vinul cu tovarăşi. Numai dragostea cere singurătate. Divanul nostru-i slobod şi deschis şi-mi sunteţi toţi ca nişte fraţi!

Pe loc cufundând noi ulcelele în cofăiel, le-am închinat căpitanului şi ne-am strâns împrejurul lui, iar lăutarii au prins a cânta cu jale cântecul cucului bătrân. Ci nu mult după aceea, când am istovit vinul, s-a ridicat şi Ancuța de la foc cu pui fripți în țiglă.

După ce-a venit alt vin ş-am închinat iar, într-o vreme a rămas căpitanul Isac de la Bălăbăneşti puțintel mâhnit, şi, cuprinzând pe comisul Ioniță de umăr, a oftat ş-a zis, uitându-se spre pâcla munțibr, la asfințit:

— Săracă țară Moldovenească! Erai mai frumoasă în tinerețile mele!

Pe urmă s-a întors spre Ancuța, tulburat, îngânând cel din urmă viers al lăutarilor.

Trage, mândro, cu bobii...
Trage, mândro, şi-mi ghiceşte
Codrul de ce-ngălbeneşte,
Omul de ce-mbâtrâneşte...

A apucat pe hangiță de mână, şi ea nu s-a sfiit, ci numai clipea domol ca o mâță desmierdată. Iar noi am rămas tăcuți, căci am înțeles că mazâlul vrea să ne spuie întâmplarea lui de demult.

— Domnilor şi fraților, a vorbit căpitanul Isac de la Bălăbăneşti, — ascultați ce mi s-a întâmplat pe-aceste meleaguri, când eram tânăr. De-atuncea au trecut ani peste douăzeci şi cinci. Catastihul acelor vremuri a început să mi se încurce. Eram un om buiac şi ticălos. Calul meu sta hojma cu şaua pe dânsul şi bătrânii mei nu-mi vedeau obrazul cu săptămâ-

nile. Maică-mea mă bocea în fiecare duminica şi mă blăstăma şi dădea liturghii lui popa Nastasă, ca să mă liniştesc şi să mă-nsor. Iar tatu-meu tăcea ş-o privea într-o parte, căci şi el fusese ca mine şi-i făcuse multe zile amare. Om nevrednic nu pot să spun c-am fost. Aveam oi şi imaşurişi neguțam toamna vinuri; dar îmi erau dragi ochii negri, şi pentru ei călcam multe hotare. Dumnealui comisul Ioniță să vă spuie câte drumuri am bătut, căci şi el avea patima mea în zilele lui şi eram de multe ori tovarăşi.

Aşa, într-o toamnă ca asta, duceam vinuri la ținutul Sucevei. Şi eram în popas aici, la hanul Ancuței, cu cărăuşul şi cu antalele. Şi mă aflam în mare mâhnire, căci dragostea mea din anul acesta se desfrunzise cu vara. Iar mama acestei Ancuțe se uita pe sub sprâncene la mine şi râdea, căci nici vinul nu-mi plăcea, nici pe lăutari nu-i sufeream. Umblam bezmetic şi singur ca un cuc.

Era într-o sâmbătă, pe la toacă. Am încălecat ş-am purces încet, pe-un drumuşor, printre mirişti. Ş-ascultam în singurătate, pe sus, cocoarele care se călătoreau. Când am ajuns la malul Moldovei, am luat-o la vale, printre apă şi luncă. Într-un răstimp au început clopotele la biserica de la Tupilați. Am oprit calul şi le-am ascultat cu jale, până ce au contenit. Şi-mi aduc aminte că, după ce au stat clopotele acelea, am auzit altele, de la bisericile altor sate, — şi picurau depărtate şi stinse: parcă băteau în inima mea. M-am trezit într-un târziu privindu-mă într-o revărsare de apă ca-ntr-o oglindă, şi m-am spăriatde mine, ca de o vedenie.

Am pornit iar, şi umblam pe gânduri; până ce-am auzit zvon de glasuri. Treceam pe după o perdea de răchiți şi

nu mai vedeam balta. Am cotit într-un corn de luncă şi mi s-au arătat deodată gârle arzând în soarele asfinţitului, printre scruntare. Ş-o liotă de ţigani tocmai sfârşea de răslocit o creangă a apei, aproape, ş-acuma se împrăştiau după peşte răcnind şi ţupăind ca nişte diavoli.

Am strunit calul. Am auzit un glas gros: parc-ar fi dat o poruncă. Puradeii şi muierile s-au oprit. Pe urmă, la acelaşi glas, au pornit înainte. Iar de la răstoacă un ţigan bătrân şi nalt, în durligi, s-a îndreptat spre mine, păşind rar, ca pe catalige, prin gârlă.

Cineva l-a strigat din urmă:

— Und' te duci, măi Hasanache?

El nici n-a catadicsit să răspundă. Pufăind din lulea, se apropia de mal.

Din altă parte, porni după el o fetişcană cu fusta roşă. La un braţ de apă dădu a adânc şi prinse a ţipa ş-a râde. ridicându-şi la subsuori fusta. Trecu repede şi porni pe prund înaintea bătrânului.

Hasanache răcni răguşit după ea, ameninţând-o cu pumnul:

— Fă-napoi, fa!

Ea-şi scutura capul gol, şi-şi sticlea dinţii. Aproape de mine se opri şi mă privi uimită, parcă vedea o sălbătăciune rară.

— Fă-napoi, fa Margă! strigă iar ţiganul cel bătrân. Lasă pe boier în pace!

Ea făcu iar semn de împotrivire din cap şi începu a râde.

Era o fetişcană de optsprezece ani. Îi văzusem în apă trupul curat şi frumos rotunjit. Sta aproape de mine, numai în cămaşă şi-n fustă roşă. Obrazul îi era copilăresc; dar nasul arcuit, cu nări largi, şi ochii iuți mă tulburară deodată. Am simțit în mine ceva ferbinte: parc-aş fi înghițit o băutură tare.

Hasanache o ajungea cu brațul ridicat. Ea feri în lături, mă ocoli în fugă şi trecu iar spre baltă. La malul apei se opri şi începu iar să mă privească.

Bătrânul îşi scoase luleaua, scuipă, şi rânji negru. Toți dinții dinainte îi erau rupți.

— Sărut mâna, beiule, nu băga în samă. E-o fată proastă, care n-a ieşit încă în lume.

Marga chicoti, la malul bălții, şi păru-i negru şi lins avea luciri de păun. Hasanache o amenință cu luleaua. Apoi iar se întoarse spre mine.

— Dumneata trebuie să fii boierul care-a poposit la han, cu vin din jos...

— Da, dar de unde ştii?

— Mi-au spus lăutarii, care-s de-ai noştri. Am văzut obraz străin şi-am înțeles că dumneata trebuie să fii acela. Dacă mii da de-o găleată de rachiu, îți pup mâinile şi-ți zic bogda-proste măriei tale. Îți faci o pomană c-un țigan bătrân şi nevolnic!

Încet-încet laia de la pescuit lăsase răstoaca şi venea către mine, împingându-se, ferindu-şi capetele şi privindu-mă cei de la spate pe după umerele celor dinainte. Unii întrebau ceva pe Marga. Ea le răspundea şoptit şi mă privea zâmbind, cu coada ochiului.

Am tras de la şold taşca, am deschis-o ş-am scos din ea un bănuț de argint. Hasanache l-a prins din zbor şi l-a vârât repede în gură. Am mai scos un ban ş-am făcut un semn țigăncuşei. Ca o şopârlă s-a zvârlit spre mine ş-a primit banul în poată.

Hasanache prinse a urla către ceilalți ş-a-i mâna înapoi spre baltă.

Nu mai aveam de ce sta într-asemenea larmă. Am pornit spre han; însă cu îndoială. Pe când urcam un ponor, am mai întors o dată capul. Pe Marga n-am mai văzut-o.

Eram nemulțămit. Calul mergea domol prin țărâna moale şi eu mă gândeam la fel de fel de lucruri, în care amestecam pe țigăncuşa cu fusta roşă. Cotii după colnic; şi dintr-o dată mi se înfățişă, într-o văiugă verde, o fântâniță cu colac de piatră, între patru plopi. Era un loc tainic şi singuratic. Apa neclintită, aproape de ghizdele, avea în ea ceva viu: mişcarea măruntă şi necontenită a frunzişurilor.

Calul înclină capul şi rupse o gură de iarbă. Îl strunii şi-i dădu pinteni. După o vreme, începui a vedea hanul. Atunci mai privii de cea din urmă oară îndărăt. în vârful plopilor, la fântâna singuratică, lucea asfințitul. Iar în umbra de dedesubt sta Marga, cu mâna streşină la ochi. Mi s-a părut? A fost o arătare? Am zărit-o numai o clipă, cât a ținut şi lucirea soarelui de deasupra.

Pe atuneca nu cunoşteam, ca acuma, sufletul femeilor. Cu toate acestea, a doua zi dimineață, o aşteptam pe Marga. Pe când oamenii pregăteau boii ca să-i înjuge la care şi moş Irimia, vatamanul cărăuşilor, îmi lămurea ce drum trebuie s-apucăm, eu tot fulgeram cu ochii drumeagul Tupilaților. Ce aşteptam eu însă nu se vedea.

Mi-am potrivit coburii, am cercetat pistoalele. M-am plecat apoi, ca să strâng chinga calului, hotărât să încalec. Când înalț capul, Marga la doi paşi de mine, întindea mâna, ca să mângâie botul roibului. Şi râdea. Era îmbrăcată cu fusta ei roşă şi cu polcă albastră. La cap îşi potrivise o batistă ca sângele. Gâtul îi era plin de hurmuzuri. În picioare avea încălțări nouă. Cu înfățişarea ei neliniştită de căpriță neagră, parcă ieşise din pământ. Însă nu mă privea.

Mi-am simții inima bătând, ş-am văzut că mi-i dragă, măcar că era o țigancă proastă. Când o întrebai: „Tu eşti?”, răsări şi i se înfiorară nările.

— Sărut mâna, boierule, eu sunt. Am venit să-ți mulțămesc. Asară, abia am aşteptat să iasă jidovul din sâmbătă şi m-am dus la el cu carboava duinnitab. Mi-am ales ciuboțele!

Şi-mi arătă pe rând încălțările, ridicând câte-un picior şi săltându-şi fusta cu vârful degetelor. Moş Irimia se trase mormăind la cărăuşii lui. Îmi cunoştea el năravurile. Mă apropiai de fată. Îi zisei râzând:

— După cum văd, te-ai gătit de duminică. Eşti frumoasă ca o duducuță.

Vorba-i făcu mare plăcere. Sângele-i rumeni obrajii. Clătină din cap şi mă privi în față:

— Nu m-am îmbrăcat pentru biserică!

— Atuncea pentru ce?

— Aşa mi-a plăcut mie. Am venit la orândă, să iau rachiu pentru uncheşul Hasanache. Şi să mulțămesc boierului, cum am spus.

— Eu socoteam c-ai venit să-mi ghiceşti.

— Nu, cuconaşule, că nu-s baba. Nici spun minciuni. Ce ți-aş fi putui ghici?

— Credeam că mi-i ghici cu cine aş dori eu să mă-ntâlnesc într-un loc.

— Unde? şopti ea râzând cu toată fața. La fântâna dintre plopi?

— Da.

— Cu cea pe care-ai văzut-o acolo asară?

— Da, de-atuncea o doresc.

— Se poate, cuconaşule. îngână ea blând, şi ochii i se umbriră; dar aceea-i o biată fată din şatră şi dumneata numai cât şăguieşti şi te duci. Iaca, boii îi înjugați şi carăle pornesc. Încaleci şi dumneata. Şi ea te poate aştepta hăt şi bine. Desară cine ştie unde ai să înseninezi.

— Ba s-aştepte, îi răspunsei eu privind-o țintă, fără zâmbet. La două ceasuri după înserat, eu mă întorc şi sunt acolo.

Ea-şi plecă nasu-n pământ şi tăcu un răstimp. Apoi, fără să mă privească, începu cu alt glas:

— Dar după ce duci vinul unde trebuie, nu te întorci tot pe acesta drum şi nu poposeşti aici?

— Ba da. Însă poate fi întârziere, dacă nu mi-a pregătit boierul de la Paşcani banii.

— Aşa?

Se răsucea uşor în loc, la dteapta şi la stânga mlădiindu-şi mijlocul şi privindu-şi cu stăruință ciuboțelele. Apoi deodată îmi apucă mâna cu care țineam dâriogii calului, mi-o sărută, se întoarse şi fugi. Se mistui undeva, pe sub zidurile hanului. O mai aşteptai o vreme cu ochii, dar n-o mai văzui.

Ancuța ieşi în uşă, ca să-şi primească banii de gazdă. Măcar ca nu mai era tânără, era frumoasă femeie, plină şi voinică, îmi zâmbea viclean, clătinând din cap, căci toate le pricepea şi toate le vedea. Era ca şi Ancuța astălaltă, care se uită acuma la mine. Dar asta-i mai tânără şi mai frumoasă.

Oamenii îndemnau boii şi carăle ieşeau scârțâind la şleah. Când a trecut şi cel din urmă car, al unsprezecelea, m-am zvârlit şi eu în şa. Lăutarii s-au ploconit cu cuşmele în mână, din colțul gârliciului. Eu am trecut la drum, şi Lupei, câinele cel mare, sur, slobozit de moş Irimia din lanț, începu să latre şi să salte împrejurul roibului. Era o dimineață limpede de toamnă în valea Moldovei. Se auzeau clopote de biserici sunând în depărtări. Acuma zvonul lor venea până la sufletul meu blând şi cu dulceață.

Am mers multă vreme aşa, având soarele-n spate şi apele Moldovei în stânga. Am trecut prin satele răzăşilor de la Miteşti, Năvrăpeşti şi Miroslăveşti. Pe urmă am lăsat valea Moldovei ş-am prins a sui dealul cel lung spre Brăteşti. Când am ajuns acolo, în codru, sub schit, am făcut popas. Dar eu nu v-aş putea spune ce-am grăit cu oamenii pe unde am trecut, nici ce-am văzut; căci aveam în mine chipuri şi vedenii care mă duceau ca-n zbor aiurea.

Către asfinţitul soarelui am fost la Paşcani şi m-am înfăţişat la curte. M-am închinat cu sănătate în faţa lui Cânta şi i-am arătat că i-am adus vinul tocmit. Dumnealui m-a bătut pe spate şi mi-a zis „brava"; mi-a orânduit odaie de mas şi mâncare. Ş-a rămas hotărât să descărcăm a doua zi. Mi-a mai povestit domnia sa cum i-a bătut piatra în anul acela viile de la Cotnari; dar nu prea băgam de samă, căci se ridicau pâcle de pe Siret şi venea sară.

După ce-am mâncat ş-am făcut cercetarea oamenilor şi rânduiaia pe noapte, am spus o vorbă tainică lui moş Irimia, care mi-a scos pe furiş calul la poarta curţii. Cu Lupei după mine, am pornit întâi la pas. În sat am luat-o în trap uşor. Pe urmă am pişcat roibul cu harapnicul. Ş-am mers într-o întinsoare, cu şuier de vânt în urechi, domolindu-mi fuga numai în sate. Şi la două ceasuri după înnoptat am văzut hanul Ancuţei scânteind c-o singură lumină. L-am ocolit ş-am apucat prin mirişti. Am dat pe urmă în drumeag. Ş-am pus pe roib în pas când am simţit că m-apropii de fântâna cu patru plopi. Îmi bătea inima şi mă temeam să nu găsesc locul mort. O lună ştirbă şi roşcată se ridica din răsărit ca peste o pustie.

Deodată, când simții freamătul plopilor, Lupei mârâi uşor. Atunci descălecai. Poruncii cu glas scăzut: „Fii cuminte, Lupei!" Şi mă oprii. Am avut o tresărire năprasnică în toată ființa. Marga era lângă mine. În lucirea ştearsă a lunii sta puțin întoarsă, cu fruntea grămădită în cotul mânii stângi. Când am atins-o, şi-a lăsat brațele în jos şi mi-a făcut față. O auzii râzând încet. Purta pe ea toate podoabele: le simțeam pipăind-o. N-avea duh de tutun şi capu-i mirosea a flori.

În acei ani ai tinereții, nopțile-mi păreau mai scurte. Şi vorbeam mai puțin. Cum a asfințit luna, roibul a nechezat încetişor. M-am înălțat în picioare, lângă ghizdelele fântânii. Marga mi s-a aninat de umăr, şi-a grămădit capu-n pieptul meu ş-a prins a plânge.

— Nu fi proastă şi nu plânge! i-am zis eu. Desară mi-i drumul înapoi. Vreau să-ți aduc o scurteică de vulpe de la Paşcani.

Ea se strângea în mine suspinând.

— N-ai să te-ntorci. Că eu îs o roabă ş-o nemernică. Dar am să te aştept ş-am să mor lângă fântână dacă nu vii!

Am stăpânit-o un răstimp sub braț, ş-am învelit-o-n contăş, căci tremura toată. Şi după ce m-a sărutat şi i-am mângâiat ochii, am lăsat-o arzând, în lacrimi. Am încălecat ş-am purces repede c-un gând necontenit şi stăruitor să mă opresc şi să mă-ntorc spre ea. Cu cât mă depărtam, cu atâta o simțeam mai aprig în mine.

La Năvrăpeşti, am prins a zări pe Moldova pâcle nedesluşite şi-n răsărit s-a arătat geana de ziuă. Când am coborât la

Paşcani, răsărea soarele-n negura Siretului. Am descălecat la poarta curții, nu-am dus calul la grajd. M-am întors la cişmea şi mi-am stropit obrazul cu apă rece. Pe urmă m-am îndreptat spre pivniță, unde auzeam glasul supărat al lui moş Irimia.

Am descărcat cu bine vinul. Şi toate antalele de la podgoriile cele de departe, după ce-au călătorit în scârțâit de cară şi-n soare de toamnă, au coborât la întuneric, în hrube. Oamenii boierului le ciocăneau, trăgeau pe vrană vin cu trestioare. Şi la urmă a venit şi boierul în ființă, a gustat o cupă, ş-a ciocnit cu mine şi mi-a zis iar: Brava! - De-acuma, căpitane Neculai, a urmat el, să vii după mine în cerdac să facem socoteală şi să-ți dau dreptul tău!

Cu ce mi-a dat boierul, florini de argint, mi-am umplut taşca. M-am închinat supus către cinstitu-i obraz, i-am pupat mâna ş-am coborât către tovarăşii mei. Era vremea de-amiază. După prânz, am hotărât să luăm drumul înapoi, către locurile noastre.

Dar mâncarea, pentru mine, n-avea gust şi preț. Am înfulecat hulpav ceva în fugă. Şi cu gândurile nopții, mi-am lăsat tabăra ş-am dat o raită printre oamenii şi slujbaşii curții, întrebând de-o scurteică de vulpe. Banul bun găseşte ce-ntreabă. Aşa c-am găsit îndată o blăniță cu fața de postav roş. Ş-am simțit, luând-o în mână, plăcerea țigăncuşei, şi-n suflet mi-au scăpărat ochii ei iuți.

Am făcut calea-ntoarsă, încet, în pasul boilor. Era o zi lină, fără boare de vânt. Şi-n făgetul nalt, bătut de brumă, frunzele se desprindeau singure şi cădeau domol fâşâind:

codrul parcă era o ființă şi ofta trudnic. Mergând în pas leneş, mângâiat de soare, dormitam în şa. Şi-mi visam ibovnica la fântâna cu patru plopi.

Cu carăle, am mers astfel până către sară. N-aveam de ce mă grăbi. Pe urmă, când a intrat în mine neliniştea ca un pojar, m-am alăturat de Irimia, la carul cel din cap, şi i-am spus şoptit:

— Moş Irimie, popasu-i la han la Ancuța. Eu mă duc înainte. V-aştept acolo.

Bătrânul şi-a întors cu mustrare ochii către mine:

— Bine, căpitane Neculai. Du-te unde ştii şi ne-om vedea la han.

Am dat pinteni calului. După douăzeci de obrațe, în jurul meu începu să salte şi să latre vesel Lupei. Moşneagul, mă gândeam eu, e cu grijă, ca totdeauna. Mi-a trimes străjer.

Am pus calul în buiestru şi-i ascultam în liniştea înserării, bătaia potcoavelor pe şleah. Stele se aprinseră în cerul curat. Câteva focuri clipiră şi parcă le răspunseră pe dealurile de dincolo de Moldova. Drumul era fără oameni, şi câmpurile înțepeniseră în linişte, ca-ntr-o taină.

Mi-am împins roibul de-a dreptul spre locul ştiut. Luna încă nu răsărise.

Sub plopi, la fântână în vâlcică, era mai întuneric. M-am apropiat pe jos, cu frâul calului trecut prin cotul mânii stângi. Când m-am oprit, am simțit numai freamătul ne-

ostoit al frunzişului. Am legat calul sub unul din plopi, de-o tufă. Lupei s-a încovrigat sub botul lui, în păiuş.

Am aşteptat o vreme; nu multă. Când ieşi luna în răsărit ca un ochi de spaimă, câinele mârâi. Dar tăcu îndată, căci cunoscuse pe cel ce vine. Păşii spre fântână. Zării prin întunecime umbra Margăi: parcă venea fugind. Se opri c-un ţipăt înăbuşit: mă văzuse. Apoi se repezi şi mă cuprinse de grumaji. Gâfâia şi mă strângea către ea, scâncind. Rămase lipită de mine, şi după ce se potoli, suspină prelung şi adânc.

Lepădai contăşul în iarbă, aproape de colacul de piatră al fântânii, şi mă lăsai jos. Fata îngenunche lângă mine. Îi vorbii, mângâind-o:

— Margă, ieri-noapte îţi era răcoare şi tremurai. Ţi-am adus scurteica juruită. Ea pipăi haina, râzând fericită, şi o trase pe mâneci. Grăi alintându-se:

— Acu văd, boierule, că ţi-a fost puţintel dor de-o biată fată... Se întinse lângă mine. Am cuprins-o în braţe. O desmierdam şi ea avea o înfiorare ş-un gemăt ca de sălbătăciune rănită.

— Ce ai tu, Margă? am întrebat-o eu într-un răstimp.

Ca şi cum aş fi lovit-o, răsări în capul oaselor şi prinse a-şi bate fruntea cu pumnii.

— Boierule! Calcă-mă-n picioare, omoară-mă şi zvârle-mă-n fântână căci nu ţi-am spus mai degrabă!

I-am cuprins braţele strâns, îngrijat deodată.

— Ce este? Nu înțeleg. Vorbeşte lămurit!

Ea acuma plângea, şi se apleca spre mâinile mele, sărutându-le.

— De ce nu mă baţi? de ce nu mă zdrobeşti? Iaca ce-i. Uncheşul Hasanache m-a trimis ieri dimineaţă la crâşmă. A băgat de samă că te uiţi lung la mine şi mi-a spus să viu şi să-ţi intru în suflet şi să ne-ntâlnim... Şi să-i spun lui unde mă găseşti. Şi el, cu cei doi fraţi mai mici ai lui, Dimachi şi Turcu, să vie când îi fi cu mine, unul să-ţi fure calul şi ceilalţi doi să sară şi să te doboare...

Abia-i desluşeam vorbele din tânguire.

— Şi tu ce-ai făcut? Le-ai spus unde vin să te găsesc?

— Le-am spus, că altfel mă omorau.

— Şi de ce n-au venit asarâ?

— Au aşteptat să te-ntorci cu paralele de pe vin.

— Ş-acuma au să vie?

— Au să vie! răcni ea, înăbuşit N-am putut răbda de dragoste ş-am vrut să mai stai cu mine, de-aceea nu ţi-am spus cum am venit. Dar acuma nu mai pot, şi-ţi spun; căci vor să te omoare şi să-ţi ieie banii. Au mai făcut ei fapte de-acestea şi nu se tem de nimica! Acuma eu ştiu c-au să mă înjunghie, căci au înţeles că-mi eşti drag, ş-au să priceapă de ce-ai scăpat, dar de-acuma înainte nu-mi pasă!

Mă ridicasem din locul meu, răcit de-un nor. Fata îmi îmbrăţişa genunchii:

— Du-te repede! du-te repede!

Glasul ei era plin de groază. Era prea târziu. Câinele începu a hămăi deodată sălbatic, întărâtat şi duşmănos. Mă repezii spre cal. „De-acu mă omoară, căci m-au auzit!" răcni Marga cu obrazul la pământ. În urma mea, în întunecime, cu ură, izbucni un strigăt gros: cunoscui glasul lui Hasanache.

Am fost din câteva sărituri lângă cal. Lupei, c-un urlet, se izbise de ceva în tufe şi prinsese, rupând. L-am îndemnat cu glas apăsat: „Prinde, Lupei! Nu te lăsa!" Era un câine tare şi ager la colț, în care îmi puteam pune nădejdea.

Am smuls frâul, am încălecat ş-am deschis coburii. Cu pistolul în mână, am dat pinteni calului şi l-am repezit după larma câinelui Din urmă-mi am auzit urlete omeneşti de îndemn. Cum suiam din vălcică în goană, am desluşit pe zare, la limpeziş, mogâldeața țiganului care fugea de câine. Am traseu pistolul; am auzit zăpăitul câinelui după el: nu-l nimerisem.

Ajuns sus, îmi îndreptai calul după glasul lui Lupei. Eram tare în şa, aveam arme la mine şi nu mă temeam. Dar cum goneam pe cel dinainte, din urmă simțeam că mă alungă şi pe mine cineva. Auzeam glasurile de îndemn tot mai aproape, din urmă şi pe două părți, ca şi cum ar fi vrut să-mi taie lăturile.

Pe mirişti, luna ştirbă vărsa o lucire slabă. Pe fugarul dinainte îl vedeam. Întorsei capul la dreapta şi la stânga. Țiganii din urmă se țineau de mine zvârlindu-se în prăjini

Şi răcnetul lor, acelaşi cuvânt, îl repezeau din când în când celui dinainte. Deodată-i înțelesei, — când băgai de samă că alergam cotit. Cel gonit de Lupei fugea şerpuit prin mirişte; cei din urmă mă ajungeau.

Şi deodată-mi ieşiră pe lături înainte. Săltau ghemuiți şi răsucindu-se ca nişte diavoli negri. Unul dintre ei rămase pe pământ şi făcu pieziş din dreapta către mine. Celălalt îmi căzu şi el în stânga. Înțelesei într-o clipă primejdia. Dar eram agitat în goană. Auzii vâjâitul prăjinilor aruncate în picioarele calului. Am avut un vârtej scurt ş-am căzut. Însă eram deprins şi cu de-acestea. În clipa prăbuşirii picioarele nu-mi erau în scară. Mă rostogolii în mirişte, mă ridicai iute din şale şi făcui față. Țiganii veneau peste mine. C-un zbârnâit mă pătrunse o lovitură de fier ascuțit la coada ochiului drept. Ridicai pistolul şi fulgerai la un pas, între ochi, pe cel ce mă încăleca. Se prăbuşi peste mine, stropindu-mă cu sânge. Ş-auzii în preajmă şi hârâitul sălbatic al lui Lupei care rupea pe celălalt.

Simții sub şold şpanga ce mă lovise. O apucai şi mă opintii în sus. În ochiul drept aveam o săgetare adâncă şi forfotit de sânge. Cu ochiul teafăr zării spre şleah lumina hanului şi începui a răcni c-un glas schimbat de tulburare şi de durere. Lupei prinse a gâfâi împrejurul meu ş-a-mi da târcoale. Ceilalți doi duşmani se mistuiseră în întuneric. Dinspre han porniră a-mi răspunde chiuituri prelungi şi se aprinseră făclii.

Până ce mi-au venit tovarăşii, mi-am legat strâns cu batista de la gât ochiul atins. Calul icnea la cinci paşi de mine şi se opintea din când în când să se scoale. Când l-au împre-

surat cărăuşii şi l-au cercetat, i-au găsit picioarele dinainte rupte. L-am lăsat acolo; şi, cu acelaşi glas schimbat şi răguşit, am îndemnat pe toată lumea îndărăt. Au pornit cu făcliile spre plopi, şi sileam şi eu scrâşnind din dinți, ameţit, slăbit şi mişel. La fântână i-am găsit pe toți cu capetele buluc asupra colacului de piatră. Sub lumini lucea sânge proaspăt.

— Au stropşit-o ş-au prăpăstuit-o în fântână... am grăit eu slab.

— Pe cine au prăpăstuit, pe cine au zvârlit? mă întrebă moş Irimia.

Eu n-am mai simțit putere să răspund Pe sub batistă m-a năboit iar sângele; mi se prelingea prin mustăți şi-mi intra în gură. Şi parcă gustam din sângele împrăştiat pe colacul fântânii.

Când îşi sfârşi căpitanul Neculai istorisirea, asfinți soarele în munți şi se întinse umbră peste valea Moldovei şi asupre hanului. Focul se stinsese. Noi, gospodarii şi cărăuşii din Țara-de-Sus, am rămas tăcuți şi mâhniți. Numai comisul Ioniță mormăi ceva şi se uită cu fudulie în juru-i. Ancuța cea tânăra grăi:

— Tot aşa îmi povestea şi mama, demult despre întâmplarea asta. Țiganii ceilalți doi au fugit şi s-au mistuit în codru...

— Da, aşa-i, asta-i o întâmplare din vremea noastră... Întări tot fudul, comisul Ioniță de la Drăgăneşti.

Am îndrăznit şi eu să ridic glasul într-un târziu, ş-am întrebat:

— Mai este în ființă fântâna cu cei patru plopi?

— Nu mai este... a răspuns încet moş Leonte, cititorul de zodii. S-a dărâmat ca toate ale lumii... Cu toate acestea, căpitanul de mazâli o vedea. Sta împovărat în locul lui, neclintit şi cu capul plecat. Obrazul drept, boțit spre ochiul stors, parcă era încleştat şi pecetluit pe totdeauna într-o durere. Iar ochiul cel viu, mare şi neguros, privea țintă în jos în neagra fântână a trecutului.

Târziu, la înserat, s-a aprins iar focul. Şi căpitanul Isac s-a ridicat din locul lui, a prins pe Ancuța de mână şi-a cerut, pentru sine şi pentru soți, vin vechi în oale nouă.

Cealaltă Ancuţă

— Într-adevăr, în vremea veche s-au întâmplat lucruri care astăzi nu se mai văd, a grăit încet, în întunecimea înserării, meşterul Ienache coropcarul.

Încă părea cuprins de sfială după istorisirea căpitanului Neculai Isac. Totuşi glasul lui ne-a deşteptat la viața acelui ceas. Şi aşteptând pe Ancuța, cu oale nouă şi vin proaspăt, am prins a ne apropia cu vorbe unii de alții. Un fior de vânt sosi între noi din valea Moldovei. M-am dat lângă vatră, am împuns ş-am zădărât cu vreascuri focul aţipit în blănița-i de spuză. Când se răsuciră flăcări şi ne văzurăm iarăşi, fiorul de vânt stătu şi se aşeză peste noi şi peste han o negură uşoară de toamnă.

— Acum nici nu mai sunt oamenii care au fost, urmă meşterul Ienache; şi comisul Ioniță încuviință din cap, cu putere, asemenea cuvânt. Acuma trăieşte o lume nouă şi becisnică.

— Aşa este! mormăi întărâtat răzăşul de la Drăgăneşti.

— Şi iernile pe-atunci erau mai tari, hotărâ coropcarul, apropiindu-şi de foc luleaua de lut cu căpăcel de alamă. Dulama care o am pe mine e de pe-atunci; şi eu acuma n-am ce face cu dânsa în vremea iernii. O port aşa între umeri, ca să mă fudulesc cu dânsa. Asemenea să ştiți dumneavoastră, căpitane Neculai şi comise Ioniță, că şi verile erau mai îmbel-

şugate. Şi nici prin târguri nu erau atâția venetici cu dugheni nouă: şi noi, coropcarii, eram îmbrățişați prin sate ca nişte prieteni buni. Acuma trebuie să-mi plec grumazul mai tare şi să-mi port marfa sus, în munte. Numai acolo se mai găsesc oameni care n-au văzut încă târgurile; şi fetele înfloresc de bucurie când le deschid lădițele. Apoi era şi altă credință-n Dumnezeu. Se duceau negustorii la Rusalim şi se-ntorceau sfinți...Chiar eu m-am învrednicit de-am călătorit, pe jos, până la Sfântu-Munte. Ş-acolo am văzut un schit pe clonț de stâncă şi monahi cu dreaptă credință se suiau şi se coborau de-acolo cu scripetele, în panere, căci drum n-aveau. Iar la noi, în târg la Ieşi, era aşezată Domnia cu altfel de rânduială. Când ieşea Vodă de la Curtea Domnească jucând pe hărmasar negru şi înconjurat de neferi, prostimea se punea cu dosu-n sus şi cu fruntea-n pulbere. Iar când te miluia un boier, nu-ți dădea un grăițar, ci un ban de aur. S-a întâmplat ca eu să fiu tânăr, să trăiesc pe-atuncea şi să mă bucur altfel de viață. Hălăduiam fără grijă şi eram cu chimirul bine căptuşit. Iar într-un rând, pe când îmi pregăteam lăzile ca să mă duc la iarmaroc, la Baia, în Țara-de-Sus, s-a întâmplat în târgul nostru la Ieşi mare bucluc.

Vă rog numai oleacă să îngăduiți până ce-oi potrivi în lulea o frunză de tutun, căci atâta păcat am înaintea lui Dumnezeu, pe lângă altele. Şi să desfund ciubucul, pentru că Satana atâta grijă are: să-l înfunde. Dar cel mai mare peste ceruri, peste pământuri şi peste mări s-a milostivit şi ne-a învățat să facem suvac. Ş-apoi să vă spun că, pe când mă aflam în uliță la Carvasara şi mă tocmeam pentru marfă cu doi negustori armeni, iaca s-arată dinspre Beilic, cu mare zvoană, o roată de arnăuți, având în mijloc pe-un om legat. Lume

multă după dânşii, mai ales muieri şi copii. Şi ieşeau căței de sub gangurile şi bolțile negustorilor, hămăiau şi urlau. Negustorii de pe la toate tărăbile s-au bulucit barbă lângă barbă ş-au prins a se-ntreba boldindu-se. Arnăuții umblau toți cu hamgerele şi cu şuşanelele gata, parcă s-ar fi temut ca omul legat să nu rupă funia şi să-i deie la pământ cu dosul palmelor. Cel prins era întru adevăr om nalt şi voinic — subțire în mijloc, lat în spate. Avea mustăți bălai şi ochii negri şi se uita fudul în juru-i. Era îmbrăcat cu mintean şi cu ciubote roşii cu tureatca răsfrântă, ca un răzăş cuprins. Era cu capul gol şi cu buzele sângerate sub mustăți.

Se afla între arnăuți unul Costea Căruntu, slujitor la agie. Când a trecut pe dinaintea negustorilor, s-a întors cu fală ş-a bătut iarăşi pe cel prins cu pumnul peste fălci. Am întrebat:

— Cine-i omu ista şi cum îl cheamă, jupâne Coste?

— Aista-i un rău ş-un mişel, a răspuns slujitorul agiesc.

— Mă rog dumnitale, cum îl cheamă şi ce vină are?

— Îl cheamă Todiriță Catană, un răzăş nebun şi nemernic din ținutul Vasluiului. Şi fiind slujbaş la luminăția sa vornicul Bobeică, a avut aşa neobrăzare, încât şi-a ridicat ochii asupra luminăției sale. Şi a cutezat să se-nțeleagă cu sora luminăției sale, duduca Varvara, — ş-au fugit astă-noapte. Dar luminăția sa oblicise ceva şi pusese străji. Aşa că l-au ajuns şi l-au prins la Moara de Vânt. A fost muncă şi bătălie. Pân-acolo n-a fost chip. Câți țigani şi slujbaşi boiereşti îl ajungeau, pe toți îi stâlcea şi-i dobora. Până ce nu l-au înconjurat amăuții domneşti cu hamgerele n-a fost chip

să-l supunem. Răcnea că el pentru duduca Varvara poate să-şi deie şi viața. Apoi l-am legat cum vedeți şi l-am bătut pese fălci cum se cuvine — de are să-şi stupească limba şi măselele; ca să înțeleagă asemenea ticălos ce nu se cade să îndrăznească!

— Foarte bine i-ai făcut, jupâne Costea, - am zis eu, şi împreună cu mine au încuviințat şi toți ceilalți negustori. Dar când spuneam noi aceste vorbe, mişelul acela, Todiriță Catană, şi-a întors fruntea şi s-a uitat drept şi holbat spre noi. Era om frumos şi îndrăzneț, după cât se vedea, şi m-am cam înfricoşat de privirea lui. Pe urmă m-am gândit că tot au să-l spânzure şi mi-a trecut sfiala; ş-am râs către dânsul. După aceea am grăit spre slujbaşul agiei:

— Jupâne Coste, pentru vrednicia dumnitale, poate să-ți dăruiască ş-o moşie luminăția sa vornicul Bobeică. Fii bun şi îngăduie o țâră şi mai ține puțintel în loc pe răul acesta şi pe arnăuți, ca să ne spui ce s-a făcut duduca Varvara, sora luminăției sale.

— Pe duduca Varvara o trimite boierul la mănăstire la Agapia, precum cere legea, ca să-şi plângă acolo greşala tinereții. Chiar i-a şi rânduit căruța şi slujitorii. Iar pe acest fără de minte răzăş îl duc ca să-l închid în turnul Goliei, ca să aştepte acolo porunca lui Vodă. Sfârşitul lui are să fie sub buzdugan, aşa după cum înțelege orice om cu scaun la cap.

— Aşa este, am zis eu cu încredințare. Şi toți negustorii din uliță şi-au închinat bărbile ş-au arătat că şi ei tot asemenea dreaptă socotință au. Apoi după roata de arnăuți s-a

luat mahalaua ca după o laie, cu colb şt câini, cu muieri şi prunci, — şi Costea Căruntu pălea din când în când peste fălci ori peste grumaz pe răzăş. Aşa l-au dus şi l-au închis la Golia în turn, pe când eu mă clănțăneam cu armenii pentru marfă. Şi sfârşind târgul şi plătind aur cu zimți, mi-am luat sarcina cu marfa-n spinare şi m-am dus acasă s-o aşez în cutii: marfă delicată şi subțire, mai mult pentru ochi şi pentru inima părții femeieşti. Am rânduit-o frumos, am pus cutie peste cutie, am lustruit ca totdeauna cu grijă alămurile cu care-s ferecate, după cum le vedeți şi-n ziua de azi; şi dormind un somn bun până ce-au cântat cucoşii straja a treia, m-am sculat, m-am pregătit, am luatcoropca-n spate, şi cu ciomagul şi luleaua am pornit hai-hai, când se îngâna ziua cu noaptea Ajungând în ulița Goliei, aud larmă cumplită. Şi de la mănăstire țâşnesc pe poarta de fer călăreți cu pârul vâlvoi.

— Aman! Ce este, oameni buni? ce s-a întâmplat, lume dragă?

Costea, cu capul gol, îndemna cu harapnicu-n mână:

— Acu, băieți, trebuie să fi apucat pe la cişmeaua Păcurarului! Să nu-l lăsați! Cum l-ajungeți, îl străpungeți şi mi-l aduceți mort.

— Jupâne Coste, a răspuns atunci un arnăut bătrân, cine poate să ştie drumul pe care a apucat blăstămatul acela? Cât a fost legat, am avut sfăpânire şi putere asupra lui; dar acuma, dacă i-s slobode brațele şi are în pumnul lui fier, ş-a încălecat cal, nu se găseşe voinic care să-l poată ajunge şi să-l poată răpune.

— Ce grăieşti tu, moşnege? — a răcnit slujbaşul agiei.

— Nu te supăra dumneata, căci grăiesc adevărat, jupâne Coste. Căci noi îl cunoaştem de mai multă vreme pentru alte isprăvi ale lui. Aista-i un zălud care a făcut slujbă şi-n oastea nemțască, — şi i-a spăriat şi pe nemți. Şi s-a oştit şi-n războaie adevărate şi are pe el crestături de gloanțe şi de sabie. Calul fuge în goană şi el stă în picioare în şa. Ridică sacul de orz în mâna dreaptă. Bate ca un berbec cu capul, şi pe cine-l păleşte îl dă jos fără suflare. Ştiindu-l aşa, l-am cetluit bine, l-am lepădat pe duşumea şi i-am pus proptea la uşă. Şi numai nebun ca el a fost vrednic să roadă funia, s-o lege după aceea de-o gratie, să-şi facă loc prin fereastră şi să pogoare în lungul turnului. A sărit la strajă şi i-a luat iataganul şi pistoalele, — a găsit undeva un cal, s-a dus; — unde să-l aflăm noi acuma, jupâne Coste, şi ce-i putem face?

Ş-aşa se frământa jupan Costea Căruntu şi răcnea ca un leu, încât pe loc slujitorii au apucat-o în toate părțile călări pe păr. Văzând ca i-a urnit după fugar, slujitorul domnesc s-a mai potolit, şi numai pufnea, — parca se-năduşa şi nu-i mirosea bine. Avea un om al lui lângă el. I-a poruncit să-i aducă arme şi cal înşeuat.

Atuncea am găsit şi eu cu cale să m-apropii şi să-ntreb cu mare uimire:

— Jupâne Coste, pe mine tot nu m-ajunge mintea, cum s-a putut întâmpla asemenea faptă într-o cetățuie cu ziduri nalte şi cu turn cum îi Golia. Pe lângă ziduri şi turn, se mai află puşti, lanțuri şi oşteni. Şi să scape aşa cu uşurință un nevrednic ca acela, care a cutezat să ruşineze o cinstită casă boierească!

— Întreabă-mă, Ienache, şi eu nu ți-oi putea răspunde, — a pufnit iar slujbaşul. Acuma în mine au să bată toți şi la mine are să se uite strâmb luminăția sa vornicul Bobeică. Acuma slujba mea şi pricopseala mea au căzut jos. Să intru în sfânta mănăstire, să dau părintelui Nicanor un sorocovăț să-mi facă o slujbă pentru scăpare de năpaste, — nu mă rabdă vremea, căci m-ajung din urmă supărarea şi harapnicul boieresc. Trebuie să mă repăd după hoț, dar iarăşi trebuie să mă întorc, căci, după răsăritul soarelui am porunca să pornesc pe duduca Varvara la drum. Trebuie s-o întovărăşesc, cu alți slujitori, până la mănăstire la Agapia. Pe cale mi s-ar putea întâmpla alte necazuri şi nu ştiu ce-oi face. Inima mea, bre Ienache, acuma-i ca un fier roş, pe nicovală: şi trebuie să bată-n ea ciocanul.

— De ce te înfricoşezi dumneata, jupâne Coste? am cercat eu a-l domoli. Pe ticălos l-îți prinde; pe duducă îi duce-o la sfânta mănăstire; iar Domnia şi boierul s-or linişti, — şi pentru credința domniei tale, te-or milui după cuviință.

Grăind aşa, — l-am lăsat încă fierbând lângă turnul Goliei, ş-am pornit la vale pe drumul Păcurarului, ca să nu m-apuce soarele în târg. Şi nădăjduiam aşa, în mine, că şi de data asta tot stăpânirea are să biruiască pe cel viclean. La marginea târgului m-am întâlnit cu unii din oştenii Domniei, care se întorceau la pas pe cai asudați. Erau supărați şi se uitau urât. Nu găsiseră şi nu prinseseră nici un răzăş. Acuma mi se lumina mintea şi-nțelegeam de ce-a mânat Costea Căruntu pe slujitori într-aceea parte, căci pe acelaşi drum avea a umbla şi căruța duducăi Varvara, către mănăstire. Ş-un nebun, cum se vede că este Todiriță Catană, numaidecât

trebuia să încerce a-i aține calea. Am priceput că de asta mai ales se temea jupan Costea.

Am mers aşa o vreme pe drum lung. Când s-a suit pe cer soarele şi mi s-a îngreuiat în spate coropca, am poposit la o fântână şi mi-am potolit setea. Ş-am stat aşa sub arşiță, aşteptând din zare un creştin drumeț, care să mă primească lângă el, în căruța cu fân. Ca şi-n alte dăți, Domnul Dumnezeu mi-a venit întru ajutor — şi s-a arătat dintr-o zare un om cu căruța. S-a oprit la fântâna cu cumpănă ca s-adape caii — şi eu spunându-i o vorbă bună, el mi-a răspuns cu prietinie. Am pus lădițele bine, m-am aşezat în fân alături, ş-am mers aşa prin sate şi prin locuri singuratice până la Târgu-Frumos. Acolo omul cu căruța a apucat în altă parte de lume, iar eu, cu lăzile-n spate, am intrat în pădure la Strunga ş-am mers la răcoare până ce-a asfințit soarele în Siret şi s-a arătat lună în urmă la răsărit.

Atuncea mi-am pus jos lădițele, la alta fântână, ş-am stat acolo până ce mi-a trimis Dumnezeu, de pe alt drum, altă căruță. Era o căruță uşoară, care venea iute, cu doi cai sprinteni. Omul a oprit şi m-a întrebat:

— De unde vii, măi creştine?

— Tocmai de la târgul Ieşilor viu, gospodarule, şi mare pomană ți-ai face dacă mi-ai scurta drumul căci eu sunt coropcar, prietinul oamenilor, şi nu fac nimănuia nici un rău.

— Dacă vii de la Ieşi, suie lângă mine şi te grăbeşte... a grăit omul acela.

Eu m-am suit lângă el şi îndată am trecut Siretul. Iar pe

lângă podul de lemn juca luna în apă — şi fulgera spre noi lumină. Întorcându-mă spre om să-i mulţumesc şi să-i spun cuvânt bun, am înţeles îndată că lângă mine-i Todiriţă răzăşul, şi l-am cunoscut.

El a rânjit, sticlindu-şi dinţii; şi m-am înfricoşat că mă cunoaşte şi el.

— Tu eşti, zice, neguţătorul acela care a râs către mine, ieri, laCarvasara.

— Am râs, răspund eu, căci mi-a plăcut faţa domniei tale. Nu te supăra, căci sunt om sărac şi umilit.

— Tu eşti oaie din turmă, îmi întoarce el cuvânt, şi te păstoreşte lupul. Să ştii că asta eşti tu.

— Bine, zic, asta sunt numai nu te supăra pe mine.

El iarăşi a râs. Apoi a fluierat ascuţit — şi caii, înţelegând putere îndărătul lor, s-au întins mai cu grăbire la fugă, pe şleah.

Catană răzăşul se întoarce iar către mine.

— Ce se mai aude în târg la Ieşi?

— Ce să s-audă? — zic. Ştiu că dacă nu ţi-oi mărturisi adevărul, îmi răpun capul. Costea Căruntu de la agie trimite oştire multă după dumneata. Şi el duce singur pe duduca Varvara la mănăstire la Agapia. A pornit, socot eu, cam pe la prânzişor.

— Asta-i bine, îngână răzăşul.

— Asta este, zic eu iar, şi să ştii că el cunoaşte că şi dumneata trebuie să fi apucat tot pe acest drum; şi a luat cu sine tărie, de care trebuie să te temi, căci eşti numai unul singur...

Răzăşul râde iar.

— Ascultă, omule, zice; eupot pieri, dar de temut nu mă tem. Şi tu ia aminte la cuvântul meu şi din ce spun eu să nu ieşi. Acuma mergem încă o bucată de drum, până într-un loc care se cheamă Hanu-Ancuței. Acolo eu vreau să mă opresc şi s-aştept pe jupan Coste, cu toată sila lui. Când are să vie, el n-are să mă găsească şi n-are să mă vadă, — dar eu n-am să fiu departe. Am să fiu lângă voi ş-am să vă am sub ochiul meu. Ş-am s-ascult şi vorbele pe care ai să le spui. El are să te întrebe şi tu ai să-i răspunzi c-am apucat şleahul înainte către Timişeşti, ş-am fugit de el cu mare spaimă... Să-i spui adevărul, că m-ai văzutşi m-ai cunoscut, — însă nu într-alt chip, căci altfel ne mai putem întâlni într-această viață şi-n această lume.

La asemenea vorbe, eu am plecat capul ş-am răspuns cu supunere; mă gândesc că poate într-adevăr nemernicului i-i frică de puterea Domniei însă de puterea celor mari nimene nu poate scăpa.

Aşa, cinstite căpitane Neculai şi comise Ioniță, dorind eu pedeapsa celui rău şi rânduială în țară, am ajuns, nu în târzie vreme, aicea, la Hanul Ancuței celei de-atunci. Era închis şi se afla numai cu luna în singurătate. Bate Catană în porți, se deşteaptă câini răi, — s-aude înlăuntru glasul Ancuței. Răzăşul strigă:

— Lele Ancuța, am venit la sfatul şi prietinia dumitale. Eu sunt Todiriță Catană, şi dacă nu-ți mai aduci aminte de mine, acuma ai să-mi cunoşti necazurile.

Pe loc Ancuța a tăcut; a grăit blând cu câinele; pe urmă a tras drugul ş-a desprins clempuşurile de fier. A deschis uşa, ne-a vârât în ochi pe rând făclia de ceară ş-a zis către Catană:

— Intră. Dumneata eşti răzăşul cel nebun, cu pricina. Am auzit astăzi veste de la Iaşi despre isprăvile dumnitale.

Atunci Todiriță Catană s-a îndreptat din şale şi s-a uitat la dânsa.

Ancuța de altădată era muiere frumoasă, ca şi aceasta de-acum. Căta la el cu ochii mari şi-i luceau în ei două făclioare mititele. Răzăşul s-a uitat lung la dânsa, apoi şi-a lepădat pe-o laiță pistoalele şi iataganul, s-a întors şi i-a cuprins mâna dreaptă care-i era slobodă. Ancuța a prins a râde.

— Stai, să pun lumina deoparte şi să-nchid porțile, a grăit ea, şi pe urmă spune ce ai de spus. Eu ştiu că nu eşti un om cu mintea întreagă, căci te pui cu stăpânirea. Se vede că nu eşti înțelept, căci iubeşti o copilă de boier. Asta-i dragoste cu primejdie. Dar am înțeles că ai făcut o ispravă mare în târg la Ieşi la turnul Goliei. Se bat cap în cap arnăuții şi neferii Domniei şi te caută pe toate drumurile. Au să te găsească ş-au să te taie.

— Lele Ancuța, a răspuns Todiriță Catană; dacă mi-a fi scris să mor, oi muri. Pentru o dragoste pot să-mi dau viața

şi tinerețile mele. Află, lele Ancuța, că-n noaptea asta, — poate peste-un ceas, poate peste două, au să cadă într-adevăr aicea, la porțile dumnitale, oştenii Domniei. Cu ei se află Costea Căruntu, care m-a legat ieri şi mă bătea peste fălci în vederea norodului. Costea Căruntu, dragă lele Ancuța, duce pe duduca Varvara în pustie, la Agapia la mănăstire. Şi eu vreau să-ndrăznesc a scoate din mâna lor dragostea mea; ori izbândesc, ori îmi las aici oasele.

Atunci, la aceste vorbe, am văzut-o pe Ancuța înfricoşată. A clipit din ochi şi şi-a dus palmele la obraji. Ş-a răcnit subțire:

— Tu eşti nebun, Todiriță Catană, aşa cum spun şi alți oameni!

Dar îndată după aceea s-a întors şi s-a aplecat către el şi l-a întrebat cu grabă cum socoate el că şi-ar putea împlini planurile. Trăgându-se amândoi în celălalt colț de odaie, lângă vatră, au prins a descânta frunte lângă frunte, — şi mai ales Ancuța mi se părea mie că grăieşte cu foc şi cu patimă.

După ce-au isprăvit ei de grăit şi de pus la cale, Todiriță Catană a venit împotriva mea, s-a oprit şi s-a uitat la mine cu sprâncenele încruntate. Avea nişte priviri pe care voiam să le lepăd din mine şi nu puteam. Nici n-am îndrăznit a-i spune nimic. Am înțeles aşa că a făcut legământ cu moartea şi de asemenea om trebuie să mă tem.

— Du-te; nu întârzia... i-a grăit Ancuța, când el îşi lua armele.

Şi-a întins mâna pe umărul lui apoi şi-a tras-o iute înapoi. Catană, ca şi cum l-ar fi întors braţul ei, s-a sucit în loc, a cuprins-o cu dreapta pe după gât ş-a sărutat-o.

— Dacă se scoală soţul meu şi te vede, a zis ea râzând, măcar că-i bătrân, se poate supăra..

Pe urmă a rămas neclintită, lângă uşă, — ş-a ascultat cum grăieşte răzăşul cu caii, cum îi îndeamnă şi cum porneşte.

Vuietul căruţei s-a depărtat şi nu se mai auzea şi ea tot stătea cu urechea ţintită.

Şedeam împovărat lângă lădiţele mele şi nu înţelegeam nimica. Ce fel de vânt tainic mâna veştile aşa de grabnic de la Ieşi în lume? Şi cum se pot aduna şi înţelege într-asemenea chip doi oameni străini? înalţ privirile: văd că Ancuţa s-a aşezat pe o laiţă: se uită înspre mine şi făclia îi joacă în luminile ochilor, dar nu mă vede. Parcă tot ascultă şi nu vede. Şi aşteptăm aşa până ce sună zvoană pe şleah — şi cu mare larmă de glasuri şi pocnete de harapnic se opreşte în bătătură alaiul cel mare de la Ieşi. Şi-ndată aud răcnetul lui jupan Costea Căruntu şi hangiţa se scoală din locul ei, deschide uşa şi saltă făclia deasupra capului. Pare apoi a-şi aduce aminte şi de mine şi, plecând numai uşor fruntea, îmi suflă pe sub braţ:

— Dumneata, meştere Ienache, ştii ce ai de spus.

Au tăbărât slujitorii Domniei, răcnind să le deie vin. Jupan Costea însă i-a înfruntat şi i-a ocărât şi i-a scos afară la cai şi-n jurul căruţei. Acolo, sub poclăzi, în lumina lunii, grămădită cu capu-n piept asupra genunchilor, am văzut pe

duduca Varvara. Mi s-a arătat ca o umbră şi mi s-a părut că tot plânge.

Iar jupan Costea, bătând cu sabia în podele, s-a apropiat şi m-a cunoscut.

— Cum se poate, bre Ienache, zice — aşa degrabă ai ajuns în aceste locuri? Spune-mi dacă n-ai aflat cumva pe drum veste despre mişelul pe care-l căutăm.

— Jupâne Coste, zic, am auzit despre Todiriță Catană pe care-l cauți dumneata şi l-am văzut...

— Cum se poate, bre Ienache? a strigat slujitorul agiei; iar hangița s-a întors către mine, ațintindu-mă.

— L-a văzut, a adaos ea. A trecut pe aici.

— Da, încuviințez eu; a trecut pe aici ş-am oblicit c-ar fi apucat spre vadul de la Timişeşti cu mare spaimă...

Am auzit larma slujitorilor de-afară şi mi s-a părut că jupan Costea se bucură.

— De armele noastre nu poate să scape! a răcnit el cu tărie. Hangița zâmbeşte şi grăieşte cu blândeță:

— S-aude că şi-ar fi găsit tovarăşi alți răi şi bezmetici şi vor să prade marfa pe care o duceți dumneavoastră în căruță.

— Ce? Cum? — s-a îngrijit omul stăpânirii. Are să-şi lese căpățâna sub picioarele calului meu!

— Moldova vine mare după ploi, grăieşte iarăşi hangița,

şi vadul de la Timişeşti acuma e greu de trecut.

— Cum se poate? Şi alt drum nu-i?

— Este drum prin Tupilați. Treceți pe pod umblător.

— Atunci oamenii mei grăbesc după el şi-l înfundă acolo, la Timişeşti, iar eu trec căruța cu marfă boierească pe podul umblător. Facem două trebi bune şi mulțămim pe stăpânii noştri. Ne ferim astfel şi de orice fel de întâmplare potrivnică... Şi-ntr-un sfert de ceas, cât au mai stat acolo oamenii stăpânirii, lelea Ancuța m-a coborât cu dânsa în pivniță ş-am scos amândoi la lună cofe cu vin. Şi adăpându-se oamenii şi făcând zarvă şi prinzând mare curaj, au juruit pieirea mişelului fugar ş-au apucat-o pe şleah înainte. Iar jupan Costea, cu o samă de slujitori, a pornit prin partea ceastlaltă ca să deie pe podul umblător de la Tupilați. Lelea Ancuța i-a dus pe drum foarte scurt şi m-a ținut toată vremea lângă dânsa. Cum am ajuns la malul apei, jupan Costea a strigat cu mare glas la podar. Şi s-a înfățişat un moşneag cu pletele-n ochi şi surd.

— Să ne duci de ceea parte! a răcnit Căruntu la el, arătându-i cu sabia celălalt mal.

— Vă duc, boieri dumneavoastră, bâlbâie moşneagul cu groază. Da-i apa mare, măria voastră, şi-i greu de trecut atâta norod, şi cai şi căruță, şi fiind şi la vreme de noapte...

— Nu-i nimica, moş Bara, îi țipă hangița la ureche. Îi treci pe dumnealor pe rând. Întâi pe cel mai mare şi pe duduca din căruță. După aceea or trece caii; pe urmă ceilalți. Eu nu m-amestec, jupâne Coste, dar spun numai o vorbă. Şi nu s-a face decât după cum porunceşti dumneata.

— Ține podul bine şi bagă samă! s-a întors jupan Costea către moşneag. Mă treci întâi pe mine cu sora luminăției sale vornicului Bobeică. Şi dacă nu-ți faci bine datoria, să ştii că unde-ți stă capul, au să steie picioarele!

Moşneagul şi-a vârât între umeri capul şi s-a tras către şăici. Iar jupan Costea Căruntu, cu vorbe blajine, a coborât din căruță pe duduca Varvara, subțirică şi plină de spaimă. Când a trecut spre pod, s-a apropiat de ea lelea Ancuța, aplecându-se să-i vadă ochii. Scripetele a prins a scârțâi pe odgon şi apa rupea şi fărma în solzi lumina.

S-a lipit podul încet de celălalt mal şa rămas acolo neclintit şi tăcut. Nu s-a auzit de acolo nici un glas, nu s-a simțit nici o mişcare. Numai pe Ancuța o vedeam că ascultă cu încordare, şi-i sticlea luna în ochi. O priveam stând aşa şi aşteptând, şi de la o vreme m-am întors de către ea cu frică. Nimenea n-a înțeles ce-a fost şi ce s-a întâmplat, cu toate strigătele şi chemările de mai pe urmă ale Ancuței şale oamenilor. Târziu, în zori, au venit gospodari din Tupilați şau adus iarăşi la cestălalt mal podul. Am găsit într-o şaică pe moşneag legat. Şi-n cealaltă şaică pe jupan Costea, strâns în funii până la sânge, cu căluş de răşină-n gură. Când l-am slobozit din funii şi i-am dat afară căluşul, a început a se prăvăli într-o parte şi-ntr-alta tehui şi şi-a stupit în prund dinții de dinainte amestecați cu sânge închegat. Aşa era de prăpădit, încât a trebuit să-l culce oamenii lui în căruță, ca să-l poată duce înapoi la agie. Aşa m-am mirat eu de asemenea întâmplare, şi înțelegeam că lelea Ancuța, când se uita la lună, auzea ce se petrece la celălalt mal. Eu n-am ştiut ce-a fostşi nici jupan Costea n-a spus niciodată. Nu cred să fi fost farmece de-a hangiței, măcar că ea auzea.

Mai degrabă răul acela Todiriță Catană, a stat acolo la pândă ş-a stropşit pe slujitorul Domniei. De sfătuit s-au sfătuit ei lângă horn, dar o femeie nu poate pune la cale asemenea fapte. De la Ancuța am aflat târziu după aceea că acest mişel ar fi scăpat cu duduca Varvara în țara ungurească. Ş-atunci iar am bănuit-o c-ar fi fost cu ştiința ei. Am fost eu, căpitane Neculai şi comise Ioniță, multă vreme mâhnit pentru asemenea blăstămății, care s-au petrecut în târg la Ieşi şi la apa Moldovei.

Județ al sărmanilor

S-a ridicat din tohoarca lui, de la un proțap, un om mătăhălos, şi s-a arătat în lumina focului păşind legănat.

Numai după cum aducea picioaiele, rar, cosind cu ele parcă, s-ar fi putut cunoaşte că-i cioban. Se vedea asta însă şi după glugă, după căciula dintr-un berbec, după chimirul lat şi lustruit şi mai ales după cămeşa scorțoasă de spălături în zer. Purta toiag nalt pe care-l ținea de sus. Şi ochii mititei, abia-i vedeam de sub streşina frunții şi a sprâncenelor. Avea plete crețe unse cu unt, iar barba-i era rasă cu custură de coasă.

— Eu toate le-am ascultat şi toate au fost istorisiri frumoase, a grăit el gros, şi nu mai doresc decât s-aud întâmplarea gospodarului istuia nalt şi uscat.

Şi după asemenea vorbe către comis se cunoştea că-i un om din sălbătăcie.

Nici nu-l băgasem în samă pân-atunci; dar el toată vremea stătuse acolo cu noi, şi tăcuse. Tăcuse şi-şi văzuse de vin, şi abia acuma-i venise gust de vorbă şi chef. Cu mâna stângă făcu vânt oalei peste flăcările focului. O auzii țipând în întuneric, la grămada cioburilor, — se sfarmă şi tăcu, încheindu-şi soarta.

— Asta n-a mai cunoaşte băutura, vorbi iar ciobanul

rânjind, — şi nu ne-om mai întâlni decât după ce-oi fi şi eu ulcior. Iar cei care nu mă cunoaşteţi, să ştiţi că eu nu-s mai departe decât de la Rarău, ş-acolo am stână cu alţi tovarăşi, şi bordeie pline cu putini de brânză şi de lapte acru, şi alte bordeie cu poclăzi şi cojoace. Şi mă cheamă Constandin Motoc. Cine vrea să ştie, pot să-i spun că mă duc până într-un sat la apa Siretului, să aflu dacă mai sălăşuieşte pe lume os din osul părinţilor, — o soră ce-am avut şi cu care nu m-am văzut din tinereţile mele. Dac-a fi moartă, să mă întorc înapoi la oi şi la tovarăşi şi la întristare, pe vârf de munte, unde nu se domoleşte vântul niciodată, — ca şi gândul omului.

Dar eu râd, căci mi-am adus anunţe de-un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu-Ancuţei, să beau o oală de vin, să beau două, pân' ce-oi vedea tulbure şi să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea Mi-a povestit câte a pătimit. Dar pot spune că, bând atâta vin cu o asemenea oală, nu-mi mai pot aduce decât cu greu aminte de-o întâmplare ca aceea.

— Ce întâmplare? întrebă, după obiceiul lui, comisul Ioniţă.

— O întâmplare, cinstite om bun, o întâmplare a aceluia care mi-i mie ca un frate. Măi lăutarilor: voi să ziceţi pe strunii după mine un cântec de voinicie al lui Vasile cel Mare, hoţu; ş-apoi dac-a dori lumea, oi spune: dacă nu, oi tăcea.

Începu deodată a cânta pe nas, c-un glas din cap, subţire, cu totul nepotrivit făpturii lui mari.

— Ascultați, măi!

Care-i tânăr şi voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic.
Fără brâu, fără pistoale.
Numai cu palmele goale...

Îmi venea a râde ascultându-l cum zice subțire, şi mă veseleam, căci nu mi-i silă de omul cu chef. El s-a oprit arătându-şi dinții, dar mai mult cu harțag decât cu voie-bună.

— Acu cioroii să tacă, a zise el iar cu tărie şi gros, şi să-şi ascundă diblete sub aripi. Vreau să vă spun dumneavoastră, dacă nu vi-i cu supărare, povestea despre care v-am vorbit. Şi dacă nu v-a plăcea, să nu-mi spuneți pe nume.

S-a posomorât spre umbra neagră a hanului, şi-a potrivit toiagul la subsuoară, sprijinindu-se în el după obiceiul ciobanilor, apoi s-a întors spre noi şi şi-a plimbat ochii în jur, — fără să ne vadă, căci privirea lui dintr-o dată se cufundase în timp.

Dintre noi toți numai Ioniță comisul îl privea într-o parte cu oarecare nerăbdare şi dispreț, — căci îl astupase aşa tam-nisam un om de rând şi din proşti, când domnia sa avea de povestit lucruri mari.

Ciobanului însă nu-i era ruşine şi nu cunoştea asemenea rânduieli.

— Ce-am vrut eu să spun? ne întrebă el, zâmbind din depărtare şi din singurătate. Apoi ce-aş vrea eu să vă spun,

m-aş prinde mai degrabă să vă cânt din fluier; dar n-am chip. Aşa că trebuie să grăiesc cum m-oi pricepe. Era prietinul acesta al meu trăitor în sat la Fierbinți, pe Siret, fiind în acele vremi stăpân pe moşie un boier chiabur tare cu numele Răducan Chioru. Era acest boier om stătut şi văduvoi şi din când în când avea dumnealui plăcere pentru căte-o muiere dintr-a oamenilor, pentru care lucru noi râdeam şi făceam haz într-o privință. Dar iaca prietinul ista al nostru pățeşte şi el pozna şi nu-i mai vine-a râde. Află de la alte femei binevoitoare, că pe Ilinca lui a poftit-o boierul pân' la curte.

— Cum se poate una ca asta? sare el în sus.

— Iaca se poate; ba încă s-a întors acasă c-un testemel nou, roş ca focul.

Atuncea prietinul acesta al meu a simțit că-i creşte pe spinare păr de câine turbat. A lăsat în drum dinaintea orândei, sania încărcată cu saci, a zvârlit biciul în coarnele boilor şi-a tras de după o scoarță bărdița. Văzând înainte-i pâclă de sânge, s-a repezit acasă şi-a izbit cu umăru-n uşă. A luat în piept pe femeie şi-a prins a striga la dânsa:

— Unde-ai fost? Să-mi spui unde-ai fost, că te tai în bucăți cu securea.

— N-am fostnicăierea, omule! Ce este? Ai înnebunit?

— Spune-mi unde ai fost, că te tai. Unde-i testemelul cel roş?

— Care testemel? Tu trebuie să fi băut, bărbățele. — după aceea ai adormit în car şi-ai visat!

A mai răcnit la dansa, ea se apăra ca de înec; se ferea, da din mâni şi nu mai contenea din gură. A apucat-o omul de cozi ş-a bătut-o cu capul de colțul hornului; n-a fost chip să scoată nimica de la dânsa.

— Taie-mă, omoară-mă, nu-s vinovată cu nimica!

Atuncea i s-au trudit şi prietinului istuia al meu mânile. Se uita la dânsa cum plânge şi l-a cuprins şi pe dânsul mare amărăciune.

— Vai, Ilincă, zice, vai de zilele noastre cele ticăloase! Că noi numai de patru ani suntem luați. Şî când ne-am cununat, au înflorit zarzării de la casa noastră, iar acuma florile li-s scuturate şi mi-a înghețat inima. Ca tu mie mi-ai fost dragă şi te-am socotit cu credință; dar văd că m-am înşelat amar.

Muierea atunci se jură pe luminile ochilor şi pe mormântul maică-sii, că nu ştie nici cu spatele despre ce poate fi vorba, îşi şterge gura cruntă de sânge şi-l sărută pe bărbat; îl domoleşte şi-l îndeamnă să se ducă să-şi caute sania cu boii. Iar după ce se duce el la boi şi la sanie, ea îşi pune în cap testemelul cel roş şi iese prin fundul grădinii într-o hudiță de unde ia drumul la curtea boierească.

Omul îşi duce sania s-o descarce de saci la hambare, pe urmă vine la curte să-l scrie pe catastif grămăticul. În loc de grămătic, iese în cerdac boierul. Îl cheamă ia aşa cu degetul şi-i rânjeşte numa-ntr-un dinte.

— Ia fă-te-ncoace, gospodarule.

— Iaca viu. Care-i porunca, cucoane?

— Măi păgânule, zice boierul, ce ai tu cu femeia de-o baţi şi-o asupreşti?

Prietinul ista al nostru nu se dumereşte deocamdată.

— N-am nimica, cucoane, dar nu pricep de unde ştii măria ta una ca asta şi de ce te-amesteci între român şi femeia lui.

N-a apucat a sfârşi vorba, şi Răducan Chioru l-a şi fulgerat cu palma peste gură. Prietinul ista al nostru închide ochii fără să înţeleagă; iar când îi deschide, vede la o fereastră pe Ilinca lui cu testemel roş şi-nţelege. Răcneşte cu mare tulburare şi-i vine să-şi facă o samă, să se deie cu capu-n fântână. Dar n-are când. Boierul a tras de după uşa tindei harapnicul şi-l păleşte-n plin pe după grumaz şi-l taie peste ochi cu şfichiul, parcă-l scrie cu foc. Încearcă a cârni la dreapta şi la stânga. Cu răsuflarea gâfâind în sânge se-ntoarce şi se prăvăleşte pe scări ca să scape şi să fugă. Jos îl prind în braţe haidăii curţii.

Bate cu pumnii şi scapă şi se repede urlând la stăpân. Răducan Chioru îl arde iar cu şfichiul şi clipeşte râzând din ochiul cel sănătos.

— Nu-l lăsaţi, măi flăcăi, zice, că-i tulburat. Era să-şi omoare femeia.

Haidăii au sărit şi l-au prins. L-au mai bătut până ce-au ostenit, pe urmă i-au dai drumul.

După ce a bolit trei zile, muşcând scândura laiții, prietinul ista al nostru sare-ntr-o noapte gardul la curtea boierului, ca să-şi găsească femeia A pândit-o pe lângă odăile slugilor, până ce-a zărit-o. A sărit la dânsa urlând, ca să-i rupă cu unghiile gâtița. A auzit boierul țipete din casă, ş-a ieşit cu hamgerul.

Aşa că Răducan Chioru, ca un stăpân ce se afla, văzând atâta îndrăzneală, s-a scârbit ş-a poruncit haidăilor să-l ridice pe prietinul ista al meu şi să-i facă petrecere cuvenită, după purtarea lui. Întăi l-au legat cu mâinile la spate şi i-au pus căluş în gură, ca să nu urle. Şi noaptea aceea l-au ținut cu capul vârât într-un gard, cu gâtul strâns între nuiele. L-au mai rupt câinii de pe lături; l-a muşcat gerul Bobotezei înspre ziuă. Eu nu înțeleg de ce n-a murit.

Făcându-se ziuă şi văzându-l că se uită tot urât, cuconu Răducan porunceşte să-l scoată din gard şi să-l mâie cu harapnicele până devale la moară. Acolo slujitorii îl descalță, îi suflecă ițarii până la genunchi şi-l vâră în lăptoc până la glezne, — ca să simțească zimții gheții şi să nu mai îndrăznească a sui amenințare împotriva unui obraz boieresc.

Apoi a mai avut a îndura prietinul ista şi altele, ca să se-mplinească rânduiala care era atunci la curțile stăpânirii. L-au lepădat într-un bordei, în preajma focului, ca să se încălzească. Ca să nu fugă, i-au pus picioarele în butuc, cu lăcată grea de-o ocă. Ş-au lăsat fumul să iasă în bordei, ş-au presărat pe jăratic ardei pisat Tuşind şi stupind sânge, a petrecut într-asemenea chip; şi Dumnezeu a vrut să nu piară, ci să se chinuiască pe lumea asta, ca dincolo pe tărâmul Tartorului.

Aşa s-a întâmplat, cinstiților creştini, această faptă acum treizeci de ani. Şi prietinul acesta al meu n-a pus fruntea-n țărână, precum ar fi fost mai bine. A rămas schilod o vreme, urlând în inima lui; şi când s-a putut târâi, a pribegit din sat. A trecut apa Moldovei; pe urmă a trecut apa Bistriței, şi s-a ridicat pe plaiurile cele înalte, către Rarău.

Acolo, în munte, sub cetină, sta cu ochii țintă ca un nebun şi-şi vedea întâmplarea. O vedea în vâlvătaie şi-n sânge, şi inima-i era scrijelată de unghii de criță. Gemea zvârcolindu-se şi nu găsea în el o putere. Ş-a fost rob ciobanilor mulți ani, — până ce-a avut şi el mioare şi berbeci, învățând rânduiala acelei sihăstrii.

Atuncea, într-o sară de primăvară, prietinul ista al meu a auzit glasul lui Vasile cel Mare, cântând sub streşină de pădure precum v-am cântat eu.

Când i s-a înfățişat la colibă, prietinul meu l-a înțeles numaidecât că-i om fugar din lume şi pribeag în pustie.

L-a văzut voinic şi fudul, uitându-se pe sub sprâncene, şi l-a primit cu dragoste, plăcându-i cântecul. Când a auzit că-l cheamă Vasile, s-a bucurat, căci toată partea aceea de țară cunoştea asemenea nume, şi de brațul lui se temeau câmpiile. Pe-atuncea Vasile cel Mare ținea vadurile şi drumurile şi era mare vameş.

— Poftim, bade Vasile, la focul meu, zice prietinul nostru. Eu am auzit de dumneata — şi te-oi primi bucuros, ospătându-te cu ce m-a blagoslovit Dumnezeu. Oi da şi roibului dumnitale fân bun, ş-oi găsi pocladă, să-ți fac hodină moale pe noapte.

Atuncea hoțul s-a bucurai ş-a descălecat la colibă şi nu târzie vreme s-au făcut buni prieteni Şi i-a spus Vasile toate ale lui; ş-a povestit şi prietinul ista al nostru hoțului întâmplarea cu muierea şi cu boierul.

Auzind povestea, Vasile cel Mare s-a supărat; şi-a rupt căciuila din cap şi a trântit-o de pământ.

— Măi, zice, după istorisirea asta, tu să nu te mai numeşti prieten al meu! Căci ai supt lapte de iepuroaică ş-ai rămas mişel!

— Ce-aş putea face, bădiță Vasile? a întrebai omul cel sărman.

— Pentru ce-ai putea face tu, eu aş putea să-ți fiu învățător, măi băiete!

Aşa i-a spus; ş-acolo, la colibă şi lângă foc, cinstind ei rachiu de afine, l-a învățat lucruri bune.

— Măi băiete, zice hoțul, tu trebuie să înțelegi că la femeie nu găseşti credință. Eu de când voinicesc, am învățat a o citi şi din pricina uneia ca a ta am fost eu puşcat de poteră în piciorul stâng, de mă vezi ş-acuma călcând mai îndesat într-o parte. Ci muierea fiind aşa lăsată de la Dumnezeu, vicleană ca apa şi trecătoare ca florile, eu o sudui ş-o iert. Dar nu uit a păli pe cel care nu m-a iertat şi pe cel care m-a asuprit. Fă şi tu aşa, ca să nu crapi de veninul de care eşti plin.

— Aşa-i, sunt plin de otravă! a strigat prietinul acela al meu. Mă dau rob ție, bădiță Vasile. Învață-mă cum să mă răcoresc!

Povestind, ciobanul se aţâţase şi-acum îşi scutura capul şi braţele în rumeneala focului. Glasul îi ieşise din cumpăna obişnuită. Vorbea prea tare, însă ca şi cum ar fi fost singur. Cu toate acestea comisul Ioniţă — ca şi ceilalţi — îl asculta cu luare-aminte şi nu mai părea jignit.

— Şi precum vă spun, a strigat Constandin Motoc, Vasile cel Mare l-a învăţat pe acel prietin.

— Lasă-ţi, zice, mioarele în sama soţilor, pe o săptămână. Lasă jintiţa şi câinii în sama scutarilor. Nu lua cu tine decât un cal şi doi caşi la coburi, ca să ne fie de prânzare. Avem să coborâm amândoi călări, ca doi negustori de treabă, până la apa Bistriţei şi mai departe pân' la apa Siretului, ca să văd şi eu satul întru care s-au întâmplat cele ce mi-ai povestit.

Când a vorbit aşa fel acela hoţ, râzând, — prietinul meu a simţit tremurând în el inima cu mare durere şi mare nădejde.

A dat pe sama soţilor averea, a lăsat plaiurile şi bradul, izvoarele cele reci şi poienile, şi, încălecând, a coborât cu hoţul între oameni la câmpie.

De cunoscut nu-i cunoştea nimeni. Ş-au călărit ca doi negustori de treabă până la apa Siretului, în sat la Fierbinţi, mâncând caş cu pită rece şi bând apă la fântâni cu cumpănă. Şi-ntro joi dimineaţă, fiind şi sfânta sărbătoare a înălţării, s-au arătat amândoi pe şleah, venind împotriva bisericii tocmai când ieşea norodul de la liturghie.

Atuncea, printre oameni prietinul meu a cunoscut pe Răducan Chioru. A simţit zbătându-se în el o dihanie, dar s-a stăpânit. Ş-a zis:

— Bădiță Vasile, acesta-i stăpânul meu, carele m-a miluit.

— Aşa? a răspuns hoțul. Tare bine!

Ş-a strigat cu mare străşnicie, înălțându-se în scări:

— Oameni buni, staţi!

Oamenii au stătut.

— Creştinilor şi oamenilor! a răcnit Vasife cel Mare, staţi cu linişte şi cu pace, căci eu n-am nimica cu dumneavoastră. Aflați că eu sunt Vasile cel Mare, hoțul. De numele meu ştiți şi de urmările mele ați auzit. Avem pistoale şi nu ne temem de nimeni; şi mai sunt alții care străjuiesc aproape.

Oamenii au murmurat şi s-au tras la o parte cu supunere. Iar boierul şi-a săltat barba din gulerul giubelei şi-n ochiul lui cel sănătos s-a aprins mare spaima, când a cunoscut pe prietinul meu.

— Ne-am înfățişat, zice iar hoțul, ca sa facem un județ, după vechi obicei. Căci până la judecata cea din urmă, a lui Dumnezeu, neavând ascultare nici la isprăvnicii, nici la Divan, cată să facem dreptate singuri cu brațul nostru. Pentru muiere te iertăm, luminate stăpâne, dar am tremurat cu capu-n gard şi cu gleznele-n gheața morii, şi cu picioarele-n butuc şi cu ochii în fum de ardei, stupindu-ne sufletul, şi ne-ai ars cu harapnicul; ne-ai rupt unghiile. Ne-ai umplut de otravă viața, căci ne-am adus aminte de toate în toate zilele şi n-am găsit nici într-un fel alinare şi izbândă! Ne-am înfățişat să-ți plătim, cucoane!

Răducan Chioru înțelegând, a căscat mare ochiul ş-a urlat la oameni şi la slujitori; a căutat scăpare în lături, a căutat scăpare înainte, dar hoțul şi prietinul acesta al meu l-au luat în piepturile cailor şi l-au dărâmat. După aceea au descălicat şi l-au lovit cu cuțitele. Prietinul meu a stat până ce-a văzut sângele băltindu-se în pulbere. Când cel căzut şi-a contenit tânguirile ş-a suspinat de moarte, l-a pipăit cu vârful piciorului şi l-a întors cu fața-n sus şi cu ochiul deschis către cer. Şi nimenea dintre oameni n-a zis nimica, — ci stăteau martori cu spaimă, la județ. Asta a fost. Ş-au lăsat lângă mort pungă cu opt galbeni, câtă avere aveau, pentru sfânta biserică. După aceea fiind o vreme frumoasă, cu soare de primăvară, au încălicat iar, ieşind din sat, şi s-au pustiit prin locuri ferite, până ce s-au suit iarăşi sub codrul verde.

Sfârşindu-şi povestirea, ciobanul pufni spre flăcări amărăciunea pe care o avea încă în el. Apoi ne privi tulbure şi începu a râde pieziş, văzându-ne că tăcem. Şi se trase deoparte la tohoarca lui şi stătu iarăşi închis în mâhnire ca mai înainte, fără bucurie şi fără lumină, ca-n negurile muntelui.

Negustor lipscan

În sfârşit, venise acel mult dorit ceas, când puteam să mă pregătesc a asculta cu mare plăcere istorisirea prea cinstitului nostru comis Ioniță de la Drăgăneşti; dar, prin negura serii, s-auziră strigăte şi zarvă pe drumul Sucevei. De la focurile noastre ne întoarserăm cu toții capetele într-o singură parte. Şi cel dintâi, punând ulcica jos, se sculă în picioare chiar comisul.

— Ce să fie? ne întrebă el cu ascuțită nedumerire.

Noi nu ştiam ce putea să fie şi nu găsirăm vorbe de răspuns.

Comisul făcu doi paşi spre drum. Atunci se arătă din odaia ei Ancuța, cu fanarul cel mare. Îl ținea la înălțimea pieptului şi lumina îi rumenea obrazul. În această lucire trandafirie ochii îi păreau mai mari şi mai negri. Coborâ cele două trepte, grăbi spre şleah: noi îi vedeam numai obrazul lunecând pe trupu-i de umbră.

— Trebuie să fie nişte cărăuşi, prietene Ioniță, îşi dădu părerea căpitanul Isac. Când te-i întoarce la locul dumnitale, să bagi de samă să nu-ți răstorni vinul, care-i lucru bun, măcar că nu-i scump.

— Cărăuşi trebuie să fie, încuviință răzaşul.

Într-adevăr, erau cărăuşi. Se auzeau glasuri groase care

opreau boii: aho-aho! Şi lumina fanarului, fulgerând asupra întunericului, descoperi dintr-o dată cară cu coviltir răsărite ca din pământ. Oamenii în alb se mişcau, apărând şi pierind. Cineva rosti cu voie-bună:

— Bună vremea, jupânească Ancuță.

— Bine-ați venit, răspunse hangița.

În glasul ei era un cântec dulce pe care i-l cunoşteam. Ridicând cu amândouă mânile fanarul deasupra capului, aplecă fruntea ca să-şi deosebească mai bine oaspeții. Atunci apăru, în lucirea făcliei de seu, mişcându-se spre gazdă, un bărbat bărbos cu căciulă şi cu giubea. Barba-i era astâmpărată şi rotunjită de foarfece; râdea cu obraji plini şi bogați de creştin bine hrănit.

— Eu socot că-i un negustor, hotărî căpitanul Neculai Isac. Hangița îşi cunoscu muşteriul şi glasul ei crescu şi scăzu desmierdări:

— Chiar domnia ta eşti, jupâne Dămian? Atuncea mai ales eşti binevenit şi te poftesc sub acoperişul nostru. Porunceşte cărăuşilor să tragă peste podeț şi să bage de samă să nu prăvale. Să intre sub şandrama, unde ştii că putem închide portițe ca la cetate, şi n-ai nici o grijă, chiar dacă ai avea aur în boccele.

— N-am aur, dragă jupânească Ancuță, se apără negustorul râzând.

— Ştiu, jupâne Dămian: trebuie să ai lucru mai scump; de-aceea sa fii fără grijă. Pe lângă porți, pe care le cunoşti,

avem în popas la focul acesta lume buna care cearcă vinul nou. Am tăiat pui graşi ş-am scos din cuptor azi pâine proaspăta. Toate-or fi pe pofta inimii dumnitale, mai ales ştiindu-te că eşti un om căruia îi plac tovărăşiile.

Răzăşul loniță se amesecă, ridicând glasul:

— Apoi dacă-i asemenea om dumnealui, noi cu mare plăcere îi găsim loc între noi şi-l poftim cu dragoste la focul nostru.

— Domniasa-i comisul Ioniță de ta Drăgăneştt, hurui Ancuța ca o hulubiță. Iar negustorul se ploconi spre comis şi spre umbrele de la foc.

— Pentru mine are să fie mare cinste, grăi el, şi vă rog să mă socotiți ca cel mai umilit rob al domniilor voastre. Mai întâi însă cată să-mi pun în rânduialâ marfa, să văd de hrana vitelor ş-a oamenilor; şi după aceea nimene n-a fi mai bucuros decât mine să guste după mâncare un pahar de vin nou. Căci după cum şi la carte scrie, vinul îndulceşte inima omului şi foloseşte mădularelor lui.

Comisul se întoarse la focul nostru şi ne zise cu bună credință:

— Mie-mi place negustorul acesta.

— Ai dreptate, cinstire comise, încuviință moş Leonte. Omul care vorbeşte şi râde în cea dintăi clipă când te-a văzut, nu are întru sine nici viclenie, nici ascunziş, şi mai ales, dacă Dumnezeu l-a lăsat să se nască în zodia Leului şi sub stăpânirea planetei Soarelui, apoi nu va găsi împotri-

vire nici ca să dobândească avere, nici să se bucure de cinste la cei mari. Lucrurile lui sunt vrednice şi spornice; şi măcar că va umbla semeț şi va scârțâi din picioare, se va arăta pururea blajin şi prietinie...

— Să-l întrebăm atuncea, moş Leonte, în ce zodie s-a născut hotărâ cu veselie comisul.

— Dacă-i voia domniei tale astfel, să-l întrebam, eu nu mă-mpotrivesc... se-nvoi zodierul.

Carăle şi cărăuşii treceau podețul prin lucirea fanarului Ancuței. Am numărat trei cară cu coviltire de scoarță, mari şi grele, sunând plin. Țăranii îndemnau boii: hais-hăis! Şi bicele de cânepă plesneau uşor. Trecură şi se mistuiră sub şandramaua neagră a hanului O vreme mai auzirăm glasuri amestecate, jugurile căzând unul după altul, apoi viersul subțire şi vesel al hangiței. După aceea veni spre noi negustorul, legănându-se, mare şi gros, în antereu-i larg şi cu încălțările scării.

— Vă poftesc la toți sară bună şi bine v-am găsit... zise el.

— Mulțămim domniei tale, îi răspunse comisul. Te poftesc, prea cinstite jupâne Dămian...

— Mă cheamă Dămian Cristişor, întregi negustorul, şi am dugheană la Ieşi, în ulița mare.

— Tare bine. Aşa că te poftesc, prea cinstite jupâne Dămian, să şezi aicea lângă mine, pe butuc; şi la lumina focului să ne uitam noi la domnia ta şi domnia ta la noi, ca să ne cunoaştem mai bine. Acest prietin al meu bătrân

şi înțelept, moş Leonte zodierul, spune, cinstite jupâne Dămian, că te-ai fi născut în zodia Leului şi noi am fi prea doritori să ştim dacă-i adevărat.

Negustorul clipi din ochi, ca şi cum îl săgeta lucirea focului, şi se uită în juru-i cu îndoială.

— Într-adevăr, aşa este, mărturisi el. Ziua naşterii mele a vrut Dumnezeu să fie 18 iulie.

— Şi eşti bun să ne mai spui domnia ta, dacă anul întru care te-ai născut a fost sub stăpânirea soarelui?

— Nu pot s-ascund, aşa este, îngână uimindu-se cinstitul negustor; m-am născut în anul mântuirii 1814. Cum şi de unde ați putut afla toate acestea?

— Ai cuvânt să te miri, prietene, zâmbi comisul, precum şi noi mai tare ne mirăm; căci fără să te cunoască, şi numai umbra văzându-ți-o, moş Leonte a putut arăta adevărul. Şi ne-a spus un lucru şi mai mare: că ai să vii către noi scârțâind din încălțări, ceea ce mai întâi şi mai întâi s-a dovedit.

Văzându-ne pe toți cu ochi crescuți şi cu sprâncenele înălțate, moş Leonte s-a sculat de la locul său cu ulcica în mână.

— Cinstire comise, a zis el cu tărie; şi dumneata, jupâne Dămiene. dacă v-oi spune că numai Domnul Dumnezeu şi cartea pe care o am în taşcă mă luminează întru toate câte le spun, atunci mirarea domniilor voastre față de mine trebuie să fie mai mică. Căci pentru Dumnezeu şi pentru

cartea aceasta înțeleaptă nimic nu poate fi ascuns... Eu, ca om, puteam greși. Cartea mea nu greşeşte. Şi spunând cartea care-i înfățişarea omului născut sub cutare semn şi cutare stăpânire, eu îl cunosc pe om după acea înfățişare în care zodie şi sub care planetă l-a născut maica sa. Mai pot spune şi altele, deschizând cartea: despre căsnicie, despre avere şi cinste, despre sănătate şi anii vieții, dar ştiința mea nu poate pătrunde pretutindeni. Şi dac-aş putea să-ți spun, cinstite jupâne Dămian, că are să-ți placă vinul şi tovărăşia noastră, nu ştiu dacă, întrebându-mă dumneata, aş fi în stare a-ți răspunde că vii de la Liov ori de la Lipsca, cu marfă din țara nemțească.

— Aduc marfă de la Lipsca... mărturisi cu supunere negustorul.

— Atunci îi bine. Să fii sănătos şi să-ți deie Dumnezeu sfântul câştig. Şi să bei cu noi ulcica de vin până la fund.

Punându-şi deoparte uimirea, jupan Dămian Cristişor închină ulcica şi se arătă vesel şi prietinos către noi toți. Primi apoi de la Ancuța un pui fript în talger de lut şi pilă proaspătă. Şi n-a trebuit să treacă vreme multă ca să cunoaştem, în acel negustor drumeț, bun tovarăş şi prietin la treaba întru care ne găseam.

Când s-a potolit sub şopron orice mişcare şi cărăuşii învăliți în cojoace se culcară între roți sub cară, negustorul, ca şi cum ar fi grămădit grija în buzunările afunde ale giubelei, păru în toată floarea veseliei lui şi închină altă ulcică proaspătă căpitanului Neculai. Mai ales către mazâlul de la Bălăbăneşti părea el a simți mai multă dragoste.

— Dacă doreşti, căpitane Neculai, vorbi el, am să-ți spun cum mi-au fost petrecerile mele prin țări străine. Fiind de Cel Sus rânduit într-o cinstită breaslă ca aceea în care mă aflu, acuma câțiva ani am ajuns cu bine la o stare mulțămitoare şi la puțină avere. Atuncea am socotit că mi-a venit vremea să mă ridic şi mai sus cu puterile mele, precum au făcut alți negustori bătrâni, m-am hotărât şi eu să mă duc la Lipsca. Până-ntr-acea vreme umblam la iarmaroace cumpărând marfă de la negustori nemți şi jidovi. Dar am cugetat apoi că dobânda lor e mai bine s-o agonisesc eu. Ş-aşa am încercat, acu doi ani, un drum până Ia Liov. Şi umblând atunci cu folos, mi-am pus în gând acest an să merg mai departe: la Lipsca. Aşa că de Sântămăria cea mare m-am sculat ş-am dus patru lumânări frumoase de ceară curată sfintei Paraschiva la Trei-Sfetite. Ş-am pus pe părintele Mardare să-mi citească pentru drum, pentru primejdii, pentru boale. Ş-am şezut şi eu în genunchi sub sicriul sfintei rugând-o să m-ajute. Şi îmbrățişând pe Grigoriță, fratele meu mezin, şi lăsându-l în dugheană, m-am suit în căruță ş-am apucat drumul Huşilor. Apoi de la Huşi am trecut Prutul şi mi-am arătat la stăpânirea rusească toate îndreptările. Iar la Tighina, pe Nistru, m-am întâlnit c-un negustor arman, de sub stăpânirea muscalilor, cu care am mai făcut eu afaceri. Sfătuindu-ne şi înțelegându-ne, am cumpărat noi, acolo la Tighina, cinci sute de batali: frumoasă şi bună marfă. Am plătit câte-o rublă bucata. Şi-ndată, fără întârziere, având cu noi patru oameni, am pornit pe jos acei batali, în sus, pe Nistru. Am trecut fără necaz granița la nemți ş-am dat la Cernăuți. De-acolo la Liov. Şi-n Liov am pus marfa noastră în tren şi-n puține zile am ajuns la Ştrațburg ş-am vândut batalii c-un

galbăn bucata — şi i-au luat alți negustori, să-i ducă la un târg care se cheamă Pariz.

— Pe jos ori cu trenu? întrebă căpitanul Isac.

— Cu trenu, cinstite căpitane. Prin acele țări, la Neamț şi la Franțuz, oamenii umblă acuma cu trenu. Azi îs aici şi mâne cine ştie unde.

— Cum cu trenu? întrebă cineva cu glas gros şi supărat.

Mă întorsei şi văzui privind pe sub sprâncene pe ciobanul de la Rarău. Adevărat este că şi eu şi ceilalți doream prea mult să cunoaştem ce fel de maşinărie e aceea despre care vorbeşte nrgustorul. Numai comisul şi căpitanul Isac păreau a şti despre ce-i vorba. Totuşi nu se împotriveau să asculte lămurirea pe care o aşteptam noi.

— Nu ştii ce-i trenu? întrebă râzând jupan Dămian.

— Ştim, rosti moale comisul.

— Eu nu ştiu! icni îndărătnic ciobanul. Cine ştie ce ticăloşie nemțască a mai fi!

— Adevărată ticăloşie şi drăcie... râse cu voie-bună negustorul. Sunt un fel de căsuțe pe roate, şi roatele acestor căsuțe îmbucă pe şine de fier. Ş-aşa, pe şinele acelea de fier, te trage cu uşurință o maşină, care fluieră şi pufneşte de-a mirare; şi umblă singură cu foc.

— Fără cai? întrebă Moş Leonte.

— Fără.

— Asta n-oi mai crede-o eu! mormăi ciobanul. Iar moş Leonte îşi făcu cruce.

— De ce să nu credeți? se amestecă împăciuitor comisul. Eu am mai auzit de asta şi trebuie să credem. De văzut însă n-am văzut.

— Ba eu am văzut cum vă spun, stărui cu veselie negustorul. Maşina umblă singură cu foc şi trage după dânsa toate căsuțele. Apoi în acele căsuțe sunt ori oameni, ori mărfuri. Şi batalii de la Tighina i-am încărcat în acele căsuțe. Şi merg foarte bine, fără scuturătură şi fără necaz; numai câte-un huiet mare de trebuie să grăiască oamenii unii cu alții tare, ca surzii.

— Hm! mormăi ciobanul. Ş-ai umblat dumneata în căruța aceea cu foc?

— Am umblat; de ce să se mire omul de asta, când am văzut şi alte lucruri mai de mirare?

— Care lucruri mai de mirare?

— Apoi să vedeți. Pe-acolo, prin țara nemțască, târgurile-s toate alcătuite din case cu câte patru şi cinci rânduri.

— Adică din case una peste alta? Am mai auzit eu de asta şi n-am vrut să cred.

— Apoi de ce să nu crezi, dac-aşa-i acolo? Da' eu nu m-am mirat prea tare de asta, cât de alta. C-am văzut uliți dintr-o singură bucată de piatră...

Noi ne privirăm în tăcere la aceste vorbe.

— Da. Ş-apoi ies nemții, boieri şi cucoane, şi se plimbă pe marginea uliții. Cucoanele au toate pălării, iar boierii toți au ceasornic. Nu numai boierii ci şi lucrătorii mai săraci.

— De ceasornice nu mă mir... întrerupse moş Leonte; dar femeile cu pălării, drept să-ți spun, mie nu-mi plac.

— Ei, ce să-i faci? îl mângâie comisul. Aşa-s pe-acolo năravurile oamenilor. Şi ce-ai mai văzut, cinstite jupâne Dămian?

— Apoi altceva n-am văzut nimica, fărădecât mare iarmaroc, acolo la Lipsca. Mare iarmaroc cât lumea asta, şi comedii, şi muzici, şi nemțăria pământului bând bere. Cine n-a gustat, oameni buni, asemenea băutură, să nu fie cu părere de rău. Căci e-un fel de leşie amară.

— Aşa? se veseli comisul. Şi ei nu ştiu ce-i vinul?

— Or fi ştiind; dar eu vin ca la noi n-am văzut şi i-am dus dorul.

— Aşa? Şi de mâncat ce-ai mâncat? Eu socot, cinstite jupâne Dămian, că te-ai ferit şi de mâță, şi de broască, şi de guzgan.

Ciobanul stupi cu putere într-o parte şi se şterse la gură cu amândouă mânecile tohoarcei.

— Nu m-am ferit aşa de tare, vorbi negustorul, căci n-am prea văzut aceste dihănii. Dar cartofe, sodom şi carne fiartă de porc ori de vacă.

— Carne fiartă? se miră căpitanul Isac.

— Da, carne fiartă. Şi bere de-aceea de care vă spun.

— Vrasăzică, urmă mazâlul, pui în țiglă n-ai văzut?

— Nu prea.

— Nici miel fript tâlhăreşte şi tăvălit în mojdei?

— Asta nu.

— Nici sarmale?

— Nici sarmale, nici borş. Nici crap la proțap.

— Doamne fereşte şi apără! se cruci moş Leonte.

— Apoi atuncea, urmă căpitanul Isac, dacă nu au toate acestea, nici nu-mi pasă! să rămâie cu trenul lor şi noi cu țara Moldovei.

Fiind prea veseli cu toții de asemenea cuvinte, am închinat ulcelele cătră giubeaua, cătră barba şi cătră obrazul bucălat al lui jupan Dămian Cristişor. Ş-am răcnit cu mare larmă, felurit, fiecare-n legea lui.

— Altfel nemții aceia au şi lucruri bune, urmă a tâlcui cu îngăduință negustorul. Mai întâi şi mai întâi la dânşii învățătura-i la mare cinste.

— Iaca asta nu-i rău, întări comisul.

— În tot târgu, în tot satu, cinstite comise Ioniță, în tot târgu, în tot satu — şcoală şi profesori. Şi toată lumea la carte.

— Atunci oile cine le păzeşte? mârâi ciobanul; iar noi iarăşi ne-am veselit.

— Toată lumea la carte, şi băieți şi fete.

Comisul se încruntă:

— Cum şi fete? Asta iar îi rânduială care trebuie să rămâie la dânşii.

Noi cu toții am fost, se-nțelege, de părerea comisului. Şi iar am strigat, ca să s-audă până-n țara nemțască.

Negustorul fiind într-o cumpănă mai dreaptă decât a noastră, a zâmbit ş-a aşteptat să ne liniştim. Iar după ce ne-am liniştit, a urmat:

— Şi mai au acei nemți, cinstite căpitane, lucru bun rânduială şi legea. Eu am cunoscut acolo un morar care s-a judecat pentr-un petic de moşioară cu împăratul. Şi dac-a avut dreptate, judecătorii i-au dat dreptate împotriva împăratului.

— Asta eu iar n-oi crede-o ca şi căruța cu foc! a strigat din nou Constandin ciobanul.

— Ba eu cred şi-mi plăce şi asta, i-a întors răspuns răzăşul.

— Aşa că, prea cinstite comise, stând eu acolo trei săptămâni şi văzând multe, nici mie nu mi-a plăcut aflându-i iritici. Însă altfel cred tot în Domnul nostru Isus Hristos.

— Atunci cum îs iritici?

— Îs iritici precum mi-a spus mie părintele Mardare de la Trei-Sfetite.

— Apoi atunci tot iritici-s şi n-am ce le face! se învoi comisul.

Şi părându-ne tare rău pentru asemenea cusur al nemților, l-am lăsat pe negustor să-şi isprăvească istorisirea călătoriei lui.

— Ş-am umblat, zise el, la nemți pe drumuri şi-n târguri şi nime nu mi-a făcut nici o sminteala, nici om de rând, nici slujbaş împărătesc. Şi mi-am adus cu căruța aceea de foc, cum zice omu ista care nu crede, marfa până la Liov. Iar la Liov am încărcat-o în şarabane nemțeşti. Şi la Suceava am schimbat-o în cară de-acestea din Cordun. Şi la Cornu-Luncii am intrat în țara Moldovei, cu bucurie. Şi dând vamă cătră Domnie, vameşii m-au întrebat dacă nu le-am adus şi lor câte-un dar de la iriticii şi ticăloşii aceia de nemți. Atuncea am vârât mâna în buzunarul din dreapta al giubelei ş-am scos pentru doi vameşi câte nu baider roş. Căci din vreme mă pregătisem pentru asemenea împrejurare, ca să nu-mi spintec boccelele. Bucurându-i astfel, m-au lăsat să trec; ş-am umblat cu linişte până-n drept cu Boroaia. Ci acolo a ieşit din lunca Moldovei un călăreț, frumos şi voinic om, şi mi-a făcut semn cu mâna, să stau. Am înțeles că, dacă nu stau, are să-mi facă semn cu pistoalele. Şi, stând şi aşteptându-l, s-a apropiat de carăle mele şi m-a întrebat cine sunt şi de unde vin şi ce fel de marfă duc. I-am spus toate, ca unui județ. Şi l-am întrebat şi eu cine-i. Mi-a răspuns: Uită-te la mine. Eu îs hoț şi slujesc la acest drum mare. Să-mi dai banii pe care-i ai asupra dumnitale.

— Om bun, îi zic eu, să-ți dau marfă, căci alți bani n-am. Ce-am mai avut am dat cărăuşilor şi până la locul meu mai am două zile de drum.

— Aşa? Atunci să-mi spui ce marfă ai.

— Apoi ce marfă să am? Am marfă de la Lipsca din țara nemțască. Tot felul de horbote, şi mărgele, şi cercei, şi pânzeturi pentru nevoile femeieşti.

— Ce vrei dumneata să fac cu asemenea marfa? zise hoțul. N-ai găsit la acei păcătoşi altceva, potrivit pentru un voinic ca mine?

— Ba, dacă nu ți-i cu supărare şi dacă ți-a plăcea, m-am gândit şi la asta, om bun, îi spun eu. Poftim un baider roş de lână de la India, cum n-are nimeni în toată țara şi care şade bine mai cu samă omului călare!

— Să văd! cere hoțul.

Eu îndată scot din buzunarul celălalt al giubelei al treilea baider şi i-l întind. Când l-a văzut mare bucurie pe acel voinic. L-a luatşi s-a dus mulțămindu-mi.

Bucuros de întâmplare, nimeresc în sat la Drăguşeni, tot deasupra Moldovei. Opresc carăle în popas şi pun pe oameni să facă un foc la botul boilor ş-o mămăligă în cujbă. Când scot eu brânza şi răstoarnă ei mămăliga, iaca se înfățişează privighetorul şi-mi cere îndreptările, din porunca isprăvniciei.

Ce să vă spun? Eu am straşnice îndreptări şi mai ales o scrisoare de la nănaşul meu dumnealui aga Temistocle

Bucşan. Scot şi-i arăt îndreptările şi-i vâr sub nas mai ales acea scrisoare.

Zice aşa în acea scrisoare:

„Din porunca măriei sale Vodă, dumneata ispravnic ori privighetor, ori vameş, ori vornic de sat, orişicine ai fi, să nu cumva să cutezi a vătăma acestuia neguțător, ci să-l leşi a merge cu pace la locul său. Aşa”

Se chiorăşte acel privighetor la pecete şi la iscălitură şi cârneşe din nas.

Zice:

— Dumneata, jupâne, vii din țara nemțască?

Răspund:

— Da. Vin de la Lipsca.

— Şi ce fel de marfă aduci?

— Apoi ce fel de marfă? Tot felul de horbote, şi mărgele, şi cercei, şi pânzeturi, şi cituri, pentru trebuințele femeieşti.

— Numai asta? zice el Apoi ce poate face cu asemenea lucruri un holtei precum mă aflu eu?

— Nu poate face nimica, îi întorc eu cuvânt zâmbind. Dacă nu fi-i cu supărare şi dacă ți-a fi pe plac, cinstite privighetor, eu m-am gândit şi la o întâmplare ca asta. Şi am la mine, pe lângă toate fleacurile muiereşti, un baider roş de lână de la India, cum nu se mai află pe lumea asta mai frumos.

— Să văd, mă îndeamnă privighetorul. Eu scot al patrulea baider şi i-l dau, şi el se duce fără să-mi mulţămească.

— Asta este, fraţilor creştini, sfârşi cu voie-bună negustorul. Mi-am plătit dările şi vămile ş-acuma umblu slobod până-n târg la Ieşi. Acolo mai am o dare către sfânta noastră maică Paraschiva şi către părintele Mardare. Trebuie să caut şi la obrazul dumnealui nănaşului meu aga Bucşan. Şi pe urmă mă pot hodini în casa mea şi-n dugheana mea, aşteptând rodul trudelor mele şi anul când îmi va fi dat să-mi iau soţie, căci trebuie să aflaţi că încă sunt holtei.

Noi am făcut iar mare zvoană, grămădind ulcelele spre barba cinstitului negustor. Şi într-acea zvoană s-a-nfăţişat, părând spăriată, însă zâmbind în colţul gurii, Ancuţa. Într-un chersin aducea plăcinte cu poalele-n brâu. La care vedere noi şi mai tare ne-am bucurat şi ne-am burzuluit. Iar Dămian Cristişor lipscanul, fiind înveselit aproape cât şi noi de vinul cel nou, s-a sculat, a vârât mâna stângă în buzunarul cel adânc al giubelei şi a scos la lumină o zgărdiţă de mărgele. Păşind lângă hangiţă, i-a aşezat-o sub guşă şi i-a încheiat-o la ceafă. Apoi, făcând un pas îndărăt, a privit-o cu uimire.

— Jupânească Ancuţă, a zis el, iată aici mărturia tuturor oaspeţilor tăi. Să spuie toţi dacă au văzut vreodată zgărdiţă mai minunată la o muiere mai frumoasă!

Apucând-o de după cap, a sărutat-o pe amândoi obrajii. Iar Ancuţa, lepădând chersinul, i s-a răsucit pe dedesubtul braţelor ş-a scăpat în fugă spre han.

Orb sărac

O babă ş-un moşneag ieşiră cătră lumină dinspre carăle lipscanului. Femeia venea înainte, omul ceva mai îndărăt, cu capul puțin înălțat şi părând a asculta cu mare luare aminte zvoana şi glasurile de la focul nostru.

Bătrânul e orb, mi-am zis eu privindu-l. Pare a-l trage baba după dânsa c-o frânghioară; însă el păşeşte pe urma ei fără greş către mirosul fripturii şi larma sfatului.

Baba purta broboadă de ştergar alb, catrință şi sumăieş scurt. Orbul era şi el îmbrăcat ca muntenii, cu pălărioară neagră şi strai alb, iar cojocelul îl unea numai pe umeri; şi de sub cojocel, de la subsuoara stângă, îi atârna cimpoiul, cu clonțul spre pământ... Când se simți aproape, orbul se opri, numai baba mai făcu câțiva paşi cătră foc. El se opri şi lumina îi bătea obrazul neclintit împresurat de barbă albă.

Mulți dintre tovarăşii mei nu-l băgaserâ încă în samă. Numai jupanul negustor de Lipsca, înțelegând despre ce-i vorba, începu a râde.

— Mătuşă Salomie, zise el, tot n-ai scăpat de moşneagul cel chior? Văd că se ține hojma de dumneata.

— Aşa-i, jupâne, răspunse ea cu vioiciune şi subțire. însă fără răutate; de când am purces din Rădăuți, se ține de mine ca umbra, ca sa-l duc şi să-l lepăd la târgu Ieşilor.

Acu dumneavoastră, urmă ea către noi ceilalți, veți fi socotit poate altceva, ca oamenii, că mî-i soție ori frate; dar eu am uitat şi de asemenea zburdăciuni, şi de neamuri şi nu cuget decât la nevoile mele. M-am aninat şi eu într-adaos la căruțele dumnealui negustorului ca să pot ajunge până la sfânta cuvioasa Paraschiva, în cetatea Domniei, să pun pe racla ei un puişor de argint şi să-i mărturisesc ce durere am. Iar sărmanul acesta, călcând după mine, a îndrăznit să se apropie şi de sfatul domniilor voastre, fiind un bătrân viclean şi nădăjduind că-i veți porunci să vă zică ceva din cimpoiul său. M-am stropşit la el să-şi puie în cap cojocelul şi să doarmă sub căruță, dar el nu vrea să înțeleagă.

Bătrânul zâmbea, ațintind spre foc ochii lui de albuşuri coapte.

— Mie-mi plac tovărăşiile vesele, vorbi el c-o voce blândă şi joasă. Îmi place şi vinul nou, şi friptura de pui în țiglă. Foarte-mi place s-ascult istorisiri. Şi să spun şi eu câte ştiu din trecute vremi. Dumnezeu a rânduit să mă pedepsesc fără lumină într-această viață, să-ntind mâna şi să cerşesc pită de la creştini buni. Fiind aşa voia lui Dumnezeu şi având el grijă de mine ca şi de viermii pământului, am cugetat că nu trebuie să plâng, ci să primesc rânduiala.

Comisul Ioniță se întoarse spre orb, şi după ce-l privi îl întrebă cu mirare:

— Fiind un cerşetor nemernic precum eşti, îți place friptura de pui în țiglă?

— Îmi place, stăpâne şi frate, răspunse cu glasu-i prietenesc orbul.

— Şi vinul îți place?

— Şi vinul nou pe care-l simțesc înțepându-mi nările.

— Dar istorisiri ştii să spui?

— Ştiu, ca oricare om, de ce să nu ştiu?

— Văd că te lauzi, însă află că istorisiri ca mine şi ca prietinul meu căpitanul Neculai Isac, nu-i nimeni să ştie în toată țara asta a Moldovei.

— La asta eu nu mă pun împotrivă, stăpâne.

— Să nu te pui, căci eu am să spun cea mai frumoasă şi mai minunată istorisire din câte s-au spus.

— S-o spui, stăpâne, şi eu am s-o ascult bând vin nou din oala domniei tale, pe care ai umplut-o acuma. Şi domniei tale jupâneasa crâşmăriță are să-ți aducă o oală nouă, pe care ai s-o umpli din proaspăt. Aşa, având şi ce mai trebuie pe lângă vin, am s-ascult cu mare plăcere. Şi după aceea, dacă vei binevoi, am să-ți zic un cântec din acest cimpoi ş-am să-ți cânt viers.

— Vrasăzică, nemernicule şi orbule, nu ştii numai să bei şi să mănânci; ştii să şi cânți.

— Ştiu şi asta, stăpâne, din mila lui Dumnezeu. Ştiu şi altele.

— Aşa? Şi cimpoiul tău zice frumos?

— Zice, stăpânilor şi fraților, parc-ar fi din piele omenească.

— Se poate; ş-ai să-mi cânți, căci aşa am eu plăcere în acesta ceas, la Hanu-Ancuței. Noaptea târzie şi cloşca cu pui grăbeşte spre crucea nopții. Aud nişte cucoşi de-a Ancuței bătând din aripi şi cântând. Unul dintre ei, care are glas mai prost, l-aş pofti mâni dimineață cu borş acru.

— Cucoşii cântă, băgă de samă orbul, ca s-alunge şerpii şi duhurile din preajmă.

O clipă, sfatul nostru conteni, — ca s-ascultăm în tăcere bătăile de aripi şi trâmbițările cucoşilor, întâi aproape în cetatea hanului, apoi ca o muzică stinsă, într-o mare depărtare, dincolo de apa Moldovei.

Ancuța puse oala nouă în mâna comisului.

— Frate Ioniță, zise căpitanul Isac, Ancuța îți dă dumnitale oală nouă şi mie îmi zâmbeşte. Cată să nu fiu eu mai mulțămit decât dumneata.

Hangița râdea gâdilat.

— Atunci oala astălaltă, hotărâ comisul, trebuie s-o dau orbului, care are să-mi cânte din cimpoiul lui.

— Am să-ți cânt, stăpâne.

Baba, care adusese pe cerşetor, se arătă supărată fără pricină, când moşneagul păşi cu mânile întinse spre noi.

— Nu înțeleg de ce nevolnicii şi calicii încurcă petrecerile oamenilor!

— Să nu te superi, soră Salomie, se întoarse către ea cerşetorul, căci supărarea-i de la Necuratul.

— Nu-ți sunt soră, se scutură baba, făcându-şi gura pungă şi întorcându-şi capul de cătră el.

— Nu-mi eşti soră, adevărat, căci eu nu sunt decât un biet sărman pribeag prin această lume. Frumoasă-i şi eu n-o mai văd. Tânără-i şi eu n-o mai simt. Adă-ți aminte, liță Salomie, de vremea când purtai la gât mărgăritar, fii bună ca atunci şi nu te supăra pe mine.

Baba tăcu. Ancuța râdea.

— Cum? Ştii şi ce-i mărgăritarul? se miră comisul Ioniță.

— Ştiu, căci l-am văzut şi eu odată lucind. Mărgăritarul, cinstite stăpâne, e o piatră scumpă care se găseşte în scoici, la mare. Cum îi acuma, într-o noapte de toamnă, când marea-i lină, ies anume scoici la mal şi se deschid la lumina lunii. Şi aceea în care cade o picătură de rouă se închide şi intră la adânc. Iar din acea picătură de rouă se naşte mărgăritarul.

— Acest orb sărac are, după câte văd, destulă înțelepciune, vorbi negustorul de Lipsca, fluturându-şi barba pe deasupra oalei.

Cu toții ne mişcarăm, ca şi cum am fi vrut să ne apropiem mai bine de foc. Orbul îşi răsuci trupu-ntr-o lături şi sorbi din oală. Apoi obrazul i se întoarse iar spre noi şi zâmbi în noaptea-i prelungă. Puse oala la pământ şi se aşeză turceşte lângă ea. Trase spre el pliscul cimpoiului şi umflă c-un răsuflet adânc foiul. Cuprinzând instrumentul sub cotul stâng, îl strânse, şi el țipă o dată scurt, ca şi cum l-ar fi durut. Apoi începu a mormăi ş-a da sunet de cântec vechi.

— Aista-i cântecul mioarei, grăi orbul întorcându-şi spre noi zâmbetul. Dacă pofteşti altceva, stăpâne, îți pot zice pe urmă.

— Cântă! vorbi întărâtat şi supărat ciobanul.

Căpitanul Isac îl privi râzând subțire pe deasupra capetelor noastre.

Cimpoierul umflă mai tare foiul, apoi, călcând cu degete repezi pe găurile surlei, chemă un viers de mâhnire din depărtarea anilor de demult. Înălțând ochii morți spre stele, lăsă pliscul cimpoiului şi cântă cu glas. Spunea ceva despre trei ciobani care coborau cu turmele din munte. Şi doi din ei aveau gânduri rele asupra celui mai tânăr...

S-aude, s-aude
Departe, la munte,
Goman gomănaş
De trei ciobănaşi,
Goman gomănind,
Oile pornind...

Iar izbucni în surlă chemarea de demult. O simțeam în mine ca o bătaie de inimă a oamenilor care au fost şi nu mai sunt pe acest pământ. Auzeam pentru întâia oară cântecul acesta al păstorilor. Şi luam aminte la mioara care se tânguia şi vorbea omeneşte cu stăpânul său despre moartea lui...

Mări s-au vorbit
Şi s-au sfătuit
În apus de soare,
Ca să mi te-omoare.

Umbrele când cresc
Neguri se opresc
Pe munți şi pe ape,
Dorm oile toate...

Celelalte stihuri au rămas numai ca o pâclă în mine cu totul nedesluşite. Iar printre ele tânguirea cimpoiului. Stăteam şi ascultam încă, pe când foiul se dezumfla la pământ ca o dihanie netrebncă, lângă picioarele orbului. El rupse cu dinți lacomi dintr-un picior de pui şi înghiți hulpav, cu albuşurile crescute în găvanurile negre ale ochilor. Apoi istovindu-şi şi oala de vin, rămase iarăşi alinat, cu fața către noi.

Ciobanul cel prost şi supărat de la Rarău, cum şi monahul care se ducea la Sfântu-Haralambie plângeau pe locurile lor fără nici o ruşine. Aşa că pot vorbi şi eu fără sfială de acea întâmplare, când am lepădat lacrimi pentru nişte închipuiri.

— Dacă pofteşti, stăpâne, pot a-ți cânta şi alte cântece mai frumoase, a vorbit cerşetorul.

— Dacă ştii altele mai frumoase de ce mi l-ai cântat pe acesta? răsări cu glas de harțag domnia sa comisul Ioniță de la Drăgăneşti.

— Iata de ce, frații şi stăpânii mei, a răspuns bătrânul; căci eu, rămânând fără vedere încă de pe când eram copil, am ieşit din sat de la noi ş-am pornit în lume. Şi oploşindu-mă într-o iarnă pe apa Prutului, la o perdea de oi, am stat pe lângă nişte baci bătrâni la focuri care nu se mai stingeau

niciodată. Şi acei baci vechi din pustie m-au învățat lângă foc acesta cântec; dar m-au legat cu blăstăm să nu-l uit niciodată, şi, de câte ori oi suna din cimpoi, să-l zic mai întăi şi mai întâi.

Iar după ce m-am despărțit de acei baci, aflați, stăpânii mei şi frații mei, că am trecui dincolo de Prut, sub mâna unui calic bătrân, care nu era orb cu adevărat, dar ştia să cerşească tare frumos, cântând creştinilor spre a fi miluit. Avea meşteşug să pară că nu vede, şi când eram noi singuri îl auzeam râzând. Iar Domnul Dumnezeu îl ierta pentru asta, pentru că se ducea totdeauna la biserică şi se închina cuviincios la sfintele icoane.

Şi tot aşa se închina şi făcea cruce când, la o margine de sat din care ieşeam, se pregătea să fure o găină sau un miel. Şi rugându-se cu credință şi dreptate, Dumnezeu îl ajuta. Cu acel calic bătrân am trecut printre moscali şi nimeni nu ne-a oprit — nici cei mari, nici cei mici, căci şi-n acea țară a lor cerşetorii sunt oamenii lui Dumnezeu şi n-au nevoie de hârtie cu pecete. Am umblat pe unde am vrut, prin târguri şi sate, şi pe la iarmaroace mari, şi creştinii ne miluiau din belşug. Din ce strângeam, aveam de vândut la crâşmari jidovi, ori la muncitori sărmani. Iar Ierofei, tovarăşul acela al meu, nu uita să cumpere din parale şi-o lumânărică de ceară, ca s-o puie ia icoane. Sfinții se bucură de dar, nu cunosc prețul lumânării şi nici nu pot afla că ne-au mai rămas carboave. De altminteri Ierofei le ținea ascunse bine în chimir. Aşa am mers noi până la târgul cel mare al Chiului, ş-acolo ne-am oprit o iarnă ş-am cheltuit acele carboave agonisite.

Cât am stai, am trăit tare bine şi tare frumos în breasla noastră a calicilor orbi, unii fiind orbi şi alţii nu. Ş-am cunoscut acolo, ca la o şcoală, învăţăminte pe care nu le ştiam, deprinzând cântări jalnice şi meşteşugul breslei. Ş-apoi pierind Ierofei la o petrecere şi la o bălaie într-o noapte, am fugit din Chiu ş-am umblat cu alţi tovarăşi prin lume, până la o apă mare unde am auzit limbă tătărască. Am trăit bine o vreme şi-n tagma necredincioşilor, după aceea mi-a venit dor într-o primăvară să miros răşină de brad. Ş-am întors spatele către limbile păgâne şi faţa către ţara Moldovei. Iar în toată această vreme, stăpânii mei şi fraţii mei, eu am purtat cimpoiul cu mine ş-am cântat, — neuitând blăstămul bacilor de la Prut. De aceea aţi auzit şi dumneavoastră acel cântec. De plăcut mic nu-mi place. însă trebuie să-l cânt. Şi de poftiţi, vă pot zice unul mai mândru şi mai cu haz.

Păşind eu înspre locurile mele, am întrebat de-un sat la apa Moldovei şi nu l-am mai aflat, căci se pustiise şi-l strămutaseră domnii şi boierii. Trecuseră ani mulţi; pieriţi şi morţi au fost toţi ai mei; iar puhoiul Moldovei le-a risipit mormintele şi le-a dus ciolanele la vale prin scruntare şi lunci. Am umblat atunci întrebând de-un han de demult, care stătea şi-n vremea copilăriei mele la drumul împărătesc. Acel han, mi-au spus creştinii, nu departe de locul unde-a fost un sat Negoieşti, se cheamă în zilele noastie Hanu-Ancuţei şi oameni care se duc la târgul Ieşului ori la Roman fac acolo popas mare.

Am venit la mirozna de brad ş-am trecut pe la acel han. De-atuncea nici mai ştiu câţi ani vor fi fiind. Iar acuma, ajungând vremea să mă duc iar la Ieşi, la Domnie, să mă închin şi eu la moaştele sfintei Paraschiva de la Trei-Sfetite,

înțeleg c-am făcut iar popas la acest han, carele se cheamă a Ancuței. Mulțămesc lui Dumnezeu c-am găsit cuvânt bun şi milă.

Stăpânii mei şi frații mei, pe când eram eu un prunc şi vedeam satul nostru care nu mai este şi țintirimul pe care l-au risipit apele, am auzit poveste adevărată de la un bunic al maicii mele, despre o minune a sfintei Paraschiva, unde ne ducem să ne închinăm eu şi lița Salomia. Acea minune s-a făptuit în vremea veche, fiind o strămoaşă a noastră aici trăitoare la acest han.

În acea vreme s-a fost ridicat asupra țării Moldovei, ca Antihrist, Duca-Vodă. Având neistovită poftă de argint şi aur, a prins a arunca biruri asupra norodului. Atunci s-a iscat o zicală: că ce-i greu peste bordeie? — Birurile lui Duca-Vodă. — Umblau slujitori călări cu suliți şi cu făclii. Luau vită, luau ştiubei, luau țol, luau bani. Cui se punea împotrivă, îi luau şi viața.

A ieşit în țară hoția domnească. Nu mai era chip să scape nimene de sub cumpăt. Fugeau noroadele peste graniță. Până ce-au nimerit nişte sărmani necăjiți, într-o toamnă, la Ieşi, la moaştele sfintei. Şi l-au pârât pe Duca-Vodă, scăldând racla cu lacrimi.

Atunci, îndată după această rugăciune, s-a clătit racla sfintei. Şi poporul fiind de față, în ziua de 14 ale lunii octombrie, la amiază, s-a întunecat cerul, s-au tulburat stihiile şi-a prins a bate o zloată cu vifor. Iar până a doua zi s-a pus troian. Şi noroadele s-au spăimântat foarte.

În acea noapte a căzut de pe vânt demonul la curtea domnească şi, bătând în geam cu gheara, a dat de ştire lui Vodă să lese în lumea asta toate bogăţiile strânse şi să se gătească de cale pentru drumul cel fără întoarcere.

— A venit vremea luminate Doamne, să-ţi dai socotelile şi să plăteşti ce-ai iscălit.

Căci el făcuse zdelcă şi pusese iscălitură şi pecete, — ca să poată izbândi atâta urgie asupra lumii.

Duca-Vodă a înghețat în patul lui de argint, auzind glasul. După aceea a răsărit ca sub bici ş-a răcnit la slujitor să-i înhame telegarii la carâte. Astfel a fugit, cu ce averi a putut strânge, până într-un sat din jos. Iar acolo, o dată cu viscolul, l-au ajuns nişte joimiri leşi şi l-au prins, prădându-l de bani. Vestitorul nopții fiind de față, râdea, şi l-a dat pe mâna celor duşmani. L-au apucat de grumaz şi l-au dus cu dânşii.

Găsind în calea lui omături şi troiene, mergea foarte greu şi i-au căzut caii. Atunci a scos din sân trei galbeni, ce-i mai avea ascunşi, şi i-a pus în palma unui ticălos de rând, pentru-o sanie cu oplene ş-o iapă albă. Şi cu acea sanie proastă a ajuns Duca-Vodă aici la han. Din toată averea de pe lumea asta nu mai avea nimica. Ş-a cerut bătrânei aceleia a noastre o ulcică de lapte de pomană. Iar ea nu-l cunoştea. Şi se tânguia că n-are:

— N-avem lapte, n-avem vaci, mămucă; n-avem, că ni le-a mâncat Duca-Vodă, mânca-l-ar temnița pământului şi viermii iadului cei neadormiți!

El a tăcut, şi-a plecat fruntea, s-a suit în sanie, s-a dus.

Iar mai pe urmă s-a aflat cine a fost. L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leşesc n-a mai ajuns. A intrat cu iapa cea albă în singurătăți şi codri, a poticnit într-o râpă, ş-a trecut pe tărâmul celălalt, în locul blăstămurilor. Ş-a rămas istoria acelei minuni de la om bătrân la om bătrân până în vremurile mai nouă.

Fraţii mei şi stăpânii mei, acestea-s lucruri trecute. Pentru plăcerea dumneavoastră de-acuma, dacă poftiți şi porunciți, eu pot să vă cânt altceva!

La aceste vorbe s-a petrecut un lucru la care noi nu ne aşteptam, oricâți răzăşi, negustori, cărăuşi şi oameni de rând ne aflam acolo.

Comisul Ioniță a strigat că pofteşte cântec. Însă Ancuța cea tânără, apropiindu-se de orb, l-a cuprins de mână.

I-a zis:

— Am ascultat şi de la mama întâmplarea asta. Întoarce-te spre mine. Poate dumneata, uncheşule, vei fi fiind unul Costandin, despre care am auzit pe maică-mea spunând că s-ar fi rătăcit prin lume.

— Eu sunt, răspunse bătrânul. Aşa mă cheamă.

Şi zâmbi întunericului. Apoi, cu degetele harnice, pipăi obrazul Ancuței.

Ea luă mâna care-o pipăia, o întoarse ş-o sărută. După aceea, sub aceleaşi degete, puse pită şi friptură. Săracul prinse iarăşi a rupe lacom din carne, cu dinți de fier.

Parcă uitase unde-i şi nu mai avea a spune nici un cuvânt. Noi îl priveam cu mare uimire; iar c-o uimire mai sporită decât a tuturora, clătinându-se uşor în zbaterile focului, se uita comisul, nu atât spre sărmanul flămând, cât spre acea dihanie care căzuse la pământ alături de el, dezumflată şi moartă.

Istorisirea Zahariei fântânarul

Încă înainte de a-şi fi sfârşit orbul istorisirea, liţa Salomia începuse a nu mai avea astâmpăr, rupându-şi degetele şi muşcându-şi buzele. Apoi când Ancuţa i-a sărutat acelui pribeag mâna, punându-i dinainte alte fripturi şi plăcinte, nu se putu opri să nu mormăiască felurite vorbe către noi, cei mai aproape de dânsa.

— Iaca, astfel trăiesc unii fără grijă, măcar că-s nişte nevolnici. Umblă duşi de mână de alţii, că ei singuri nu-s vrednici să calce doi paşi; şi pe unde ajung spun nişte minciuni, de stă lumea şi se uită la dânşii cu gura căscată.

— Cum minciuni, mătuşă Salomie? întreb eu. A spus nişte întâmplări din viaţa lui ş-o istorisite cu Duca-Vodă, care nici nouă nu ne este necunoscută.

— Asta ştiu eu că-i adevărată, că nici noi nu suntem de ieri de-alatăieri, ş-am auzit şi ştim destule; — dar toate ale lui n-aţi auzit dumneavoastră cum le întorcea şi le sucea, ca să se plece o lume către dânsul? Parcă ce-i bun un hârb? Nu-i bun de nimica. Aşa că eu una m-am umplut de năduf auzind şi mai ales văzând.

— Mătuşă Salomie, tare te rog: nu te supăra. Dumneata nu cunoşti cum îi lumea? Ai fost femeie frumoasă în zilele dumnitale ş-ai purtat la gât mărgăritar, cum spunea moş Costandin. Apoi de ce-ţi ieşeau bărbaţii în preajmă, ară-

tându-şi dinţii şi măgulindu-te? Iar la alte femei nu se uitau, căci nu erau ca dumneata. Astfel şi lumea asta de-aici adunată la lucrarea care se vede are pftcere s-asculte istorisiri; şi cine le spune mai frumos, acela are laudă mai mare. Bătrânul acela-i orb şi ticălos, dar ştie să spuie şi să cânte, având dar de la Dumnezeu.

Asemenea dacă te bucuri de-o floare că-i luminată şi are mireasmă, nu te poţi supăra pe cea care-i mohorâtă şi fără miros, căci nu-i ea vinovată.

— Aceea-i bună de leac! se ascuţi la mine liţa Salomia.

— Precum spui, e bună de leac, şi ai dreptate, mătuşă Salomie, dar aicea noi nu ne-am strâns pentru meşteşuguri doftoriceşti. Asemenea ca şi orbul, au spus alţii, înainte de-a veni dumneata, nişte istorisiri de s-a făcut crâncenă carnea pe mine şi n-am să le uit până la ceasul morţii. Şi mai ales aşteptăm acuma să ne spuie comisul Ioniţă una cum nu socot c-a fost ş-a mai fi.

— Vorbeşti de răzăşul cel uscat?

— De dânsul vorbesc, mătuşă Salomie.

— Apoi pe-acela mi se pare că l-am mai văzut eu şi l-am mai auzit şi altă dată. Într-adevăr, pare un om cum nu sunt mulţi. Tot aşa, mă uit la toţi, şi pe unii îi cunosc, văzându-i altă dată tot aici la han; şi mă-nduplec a crede c-or fi ştiind ş-or fi spunând întâmplări. Însă ce crezare poate să aibă cel mai netrebnic dintre toţi? Eu, care l-am adus şi l-am scos în vederea tuturor, stau deoparte; şi el e la mare cinste!

Dar acuma să zicem că nu-i vorba de mine, urmă liţa Salomia, împungându-mă cu ochii. Dar iată, eu aicea, între dumneavoastră, mă uit la unul care s-a întâmplat să vadă nişte mari pozne în viaţa lui. Să spuie acela, — să vedem unde rămân orbii? Ori s-ascultăm pe dumnealui comisul Ioniţă, — aşa ni s-a şedea mai bine şi-a fi mai frumos!

— Mătuşă Salomie, întreb eu, de care pozne vorbeşti dumneata şi de care om?

— Uită-te şi-l cunoaşte. Stă între călugăr şi cioban.

— Acela-i moş Zaharia fântânarul, mătuşă Salomie. Nu l-am auzit scoţând glas de când sunt aicea. Dumnitale nu-ţi plac orbii; dar iubeşti pesemne muţii.

— Nu-i mut, nu te teme. Îi place tare băutura şi n-are când vorbi. Numai să-ţi spuie ce i s-a întâmplat, şi-apoi să vezi!

— Ce i s-a întâmplat, mătuşă Salomie?

— Ce i s-a întâmplat? se amestecă şi răzăşul, fără să ştie despre ce-i vorba. Cui i s-a întâmplat?

— Uite, omului aceluia, cinstite comise Ioniţă, răspund eu; lui Zaharia fântânarul. Îmi mărturisea mătuşa Salomia despre o poznă care s-ar fi petrecut cândva.

— Unde?

— Să spuie el, comise, grăi liţa Salomia, cu glasul deodată îndulcit întreabă-l, să spuie întâmplarea din pădure de peste apă. Bădică Zaharie! strigă ea ascuţit.

Fântânarul întoarse capu-i buhos şi barba-i încâlcită.

— Hău! răcni el, ca din fundul fântânii.

— Bădica Zaharie, cinstiții oaspeți de-aici poftesc s-audă ce ți s-a întâmplat dumnitale, când erai flăcău, în pădurea de peste apă.

— Aha! La Păstrăveni.

— Acolo, bădiță Zaharie, într-o poiană pe care-o ştii dumneata.

— Într-o poiană care-a fost şi nu mai este, căci acea pădure s-a tăiat. Îi zicea poiana lui Vlădica Sas.

— Auziți? vorbi liţa Salomia zâmbind. Apoi se apără de ulcica pe care i-o întindea răzăşul. Îți foarte mulțămesc, cinstite comise, dar eu, fiind bolnavă de vătămătură, nu pot suferi în gură nici o picătură de vin. Nu beau decât rachiu. Pot gusta ş-o plăcintă dintre acelea, — care-i mai molcuță, cinstite comise, căci nu mai am dinți ca de demult — şi ca în viemea tinereții nu mai pot muşca. Bună plăcintă, n-am ce zice: aşa le fac şi eu. Acuma parcă tot aş îndrăzni să iau măcar în vârful buzelor oleacă de vin, mai ales că nu-i de cel vechi. Spune, bădică Zaharie, întâmplarea de la poiana lui Vlădica Sas.

— Care întâmplare? întrebă iar, alene, fântânarul.

— Întâmplarea aceea când te-a chemat boierul de la Păstrăveni la curte şi ți-a poruncit să-icauți apă în acea poiană.

— Aşa-i, încuviinţă Zaharia. Mă cheamă şi-mi porunceşte: Să-mi găseşti apă şi să-mi sapi o fântână în poiana lui Vlădica Sas. Acolo are să facă popas, în toamna asta, mare vânătoare domnească, — şi trebuie apă.

Zaharia fântânarul se opri.

— Ei?îl îndemnă comisul.

— Atâta-i.

— Cum atâta? scuturǎ din cap liţa Salomia... Vină-ţi, bădică, în simţire şi spune toate: cum ai mers cu dânsul la faţa locului ş-ai bătut cu piciorul în pământ ici, ai bătut cu piciorul în pământ dincolo, — ş-ai ascultat semnele pe care le ştii. Pe urmă ai scos din chimir cumpăna, — care niciodată nu dă greş, ş-ai aşezat-o pe faţa pământului şi te-ai uitai la dânsa...

— Mă uitam, vorbi Zaharia, dar boierul acela, cuconu Dimachi Mârza, măcar că se uita şi el, nu înţelegea nimica. Iată, cu această cumpănă am găsit eu apă în poiana lui Vlădica Sas.

Moş Zaharia trase din laturea stângă a chimirului două beţişoare rotunde şi îngemănate de lemn vechi şi lustruit. Încercă să descurce din jurul lor nişte fire nevăzute, şi sticli în bătaia focului un buburuz de argint.

— Cumpăna asta, lămuri el, e din lemn de corn. He-hei! cine ştie cine a ffăcut-o şi când a făcut-o. A rămas de la bătrânii cei vechi, care au fost tot fântânari, ş-au aflat cu dânsa fântânile şi izvoarele, cum am aflat şi eu atuncea în poiană, faţă fiind cuconu Dimachi Mârza. Asta-i.

— Ei, şi pe urmă?

— Spune, omule, îl sili iar liţa Salomia, cârnind spre el nasul şi strâmbând sprâncenele. Spune cum ai făcut poc! cu talpa opincii:

— Aici, cucoane, dăm de apă.

— În acest loc?

— În acest loc, cucoane Dimachi. Dă-mi robi cu hârleţe şi cazmale; porunceşte la douăzeci de cărăuşi s-aducă piatră şi să mi-o clădească alături; dă-mi ajutoarele de care am nevoie fi ţidulă la rateş pentru băutură; şi pe urmă, în scurtă vreme, te poftesc aici c-un pahar de cleştar, să-ţi dau să bei din el lacrima pământului.

— Aşa-i, încuviinţă Zaharia.

— Ei, şi după aceea boierul zice: Aşa să fie şi să-mi zideşti fântâna! Şi se duce cu fântânarul la curte şi strigă la grămătic să-i aducă o pană de gâscă. După ce-i aduce pana de gâscă, cere cerneală ş-o măsuţă ş-o bucată de hârtie. Ş-a scris acea ţidulă pe care o ceruse Zaharia. Pe urmă, a chemat pe slujbaşi şi le-a poruncit la fiecare ce are de făcut, ce robi să deie la săpat, ce oameni cu harabale să rânduiască la piatră, ce ajutoare să-i pregătească fântânarului la zidărie, — şi, închinându-se toţi, s-au dat cu dosul îndărăt şi s-au dus să împlinească poruncile.

— Aşa-i, încuviinţă iar Zaharia. A zvâcnit către ei: Ţâst! — aşa avea el obicei să facă, — şi s-a uitat încruntat. Şi ei s-au dus cu mare frică.

— S-au dus, urmă lița Salomia, ş-au adus de toate la locul hotărât şi la vreme. Țiganii au început să sape cu hârlețele şi să bată cu cazmalele; cărăuşii aduceau şi zideau piatra pe pajişte şi bădița Zaharia sta pe-o coastă, într-un pătul de frunzar, şi se uita la dânşii şi tot gusta dintr-un ulcior.

— Rachiu de drojdie de la Cotnari, întregi fântânarul.

— Aşa este. Ş-a stat el aşa în colibă şi-n patul până ce-au dat afară robii, cu hârlețele, pământul negru, pe urmă au dat afară lutul, şi pe urmă au ajuns la nisip şi la prund. Şi când au ajuns la humă, bădița Zaharia s-a sculat în picioare ş-a venit la marginea gropii. Zice: Măi țiganilor, dacă vi-i sete, mai răbdați o țără, căci în curând dați de apă.

Aşa a fost cum a spus el şi cum arătase cumpăna.

Au dat, oameni buni, de apă ş-au mai săpat iarăşi — ridicând afară mocirla cu ciuberele pe scripț. Ş-au săpat de-şi lepădau robii sudoarea cu palma de pe frunte. Şi întrebau: Mult mai avem, meştere Zaharie? căci d-acu răzbim pe celălalt tărâm. Săpați, măi, zice fântânarul, până ce v-oi spune eu: gata!

Ş-aşa — într-o zi se scoală iar şi porunceşte: Gata! De-acu aşezăm prag. Curățim frumos, punem sprijinitori bune şi începem a zidi.

Aşa au făcut. Şi s-a coborât el cu zidarii în fântână ş-au zidit. Iar când s-a scuturat frunza în poiană, a venit boierul cu pahar de cleştar ş-a gustat apă, după hotărârea lui Zaharia.

— Aşa-i! încuviinţă Zaharia. Cuconu Dimachi a făcut: ţâst! bună apă, bre Zaharie! — Într-adevăr era bună apă. Decât eu vinul îl beau mai cu plăcere, căci mi-i mai cu priinţă.

— Ei, şi pe urmă? întrebă comisul.

— Pe urmă gata. Atâta-i. Am făcut fântână şi pace bună!

— Stai, bădica Zaharie, că nu-i aşa, urmă râzând liţa Salomia, căci eu am spus acestor oameni ce-ai văzut şi dumneata, şi te-am lăudat. Aşa că după aceea, sfârşindu-se treaba fântânii, a venit şi de la Domnie un călăreţ, vestind vânătoarea lui Vodă. Şi venind vestitorul, cuconu Dimachi a chemat iar pe toţi la porunca sa şi le-a hotărât să grijească locul în poiană şi să dureze colibe pentru popasul vânătoresc. Când a descălecat Vodă, Zaharia să-i înfăţişeze apă rece în ulcior, şi din ulcior să i-o toarne în pahar, — ş-alături să steie un ţigan cu chiseaua cu dulceţi şi cu linguriţă de argint pe tabla.

Toate fiind astfel rânduite, a venit Vodă la Păstrăveni cu mare alai.

— Vodă Calimah... observă fântânarul. Avea o barbă, ia aşa de mare... Şi-ntruna şi-o pieptăna cu degetele.

— Şi venind Vodă cu mare alai, i-a ieşit cuconu Dimachi Mârza înainte cu cucoana dumisale şi cu fata, căci avea o fată subţirică şi frumoasă. S-au închinat şi au sărutat mâna lui Vodă. Iar fata suspina şi plângea.

— Ce este? a întrebat măria sa Calimah-Vodă. De ce suspină această copilă?

— De mare sfială, măria ta, a răspuns boierul. Şi s-a încruntat urât la copilă, zbârlindu-şi sprâncenele. Iar fata aceea...

— Aglăița... întregi Zaharia.

— Iar fata aceea, Aglăiță, n-avea altă ceva, decât o dragoste a tinereților ei pentr-un fecior de mazâl din Războieni. Fiind Ilieş Ursachi mazâl, boierul se răstise la el şi-i strigase: Țâst! să lipseşti din ochii mei, mişele, căci ai sucit capul fetei! — Iar acuma fata, nemai având nici o nădejde pentru dragostea ei, plângea. Boierul a apucat-o de umăr, ş-a încleştat-o de braț ş-a repezit-o îndărăt într-o cămară, ca să nu strice petrecerea, nici să oblicească Vodă de asemenea ruşine.

Întorcându-se spre cinstita barbă a măriei sale, se arăta cu obraz deschis şi vesel. Şi pe loc, chemând pădurarii, i-a pus să numere de față cu Vodă ce căprioare şi mistreți au în desimile şi râpile de dânşii ştiute.

După ce-a fost petrecere a tot norodul, Domnia s-a culcat devreme, ca să se scoale de dimineață. Şi într-adevăr, Vodă a fost cel mai dintăi pe cal — şi cuconu Dimachi, alăturea de el.. rânduia puşcaşi şi hăitaşi. Au pornit la pădure; au întins ei volocul de oameni ş-au bătut râpi şi sihle, chiuind şi sunând din cornuri.

Iar în vremea aceasta, Zaharia se grăbise către fântâna lui.

— Aşa este! încuviință fântânarul

— Şi-nainte de a ajunge la fântână, iată vede în cărare pe copila lui cuconu Dimachi. Plângea cu palmele la tâmple şi umbla bezmetică printre copaci.

— Sărut mâna, duducă Aglăiță, zice Zaharia. Dar de ce suspini şi plângi mata aşa, ca după mort?

— Vai, Zaharie, strigă ea oprindu-se. Cum n-oi plânge, Zaharie, dacă eu m-am juruit morții? M-am pus în genunchi la icoana Maicii Domnului ş-am rugat-o să facă o minune să se moaie inimile de piatră. Văzând că la Vodă nu pot cădea şi nu pot spune nimic, de toți simțindu-mă părăsită, chiar şi de maica mea, — am hotărât în cugetul meu şi-n inima mea că altfel nu pot face decât să-mi răpun viața. Eu, Zaharie, fără Ilieş Ursachi nu pot trăi. Aşa că mă duc să mă dau în fântână. Când a veni măria sa să beie apă, n-ai să-i poți da ş-ai să-i spui: Luminate Doamne, iaca aşa ş-aşa. Fata boierului s-a zvârlit în fântână.

— Ş-ai să săvârşeşti mata, duducă Aglăiță, o faptă ca aceasta?

— Am să săvârşesc, Zaharie, zice fata. Întâi ş-întâi eu am trimis răspuns, prin țiganca mea, lui Ilieş să vie aici, ca să petrecem acest din urmă ceas, ca nişte ibovnici fără grijă. Pe urmă eu mă dau în fântână.

— Dar el n-are să te lese, duducă Aglăiță. Îl ştiu flăcău vrednic. Mai bine te fură şi te duce cu el.

— Atuncea nu mă mai dau în fântână, Zaharie... a răspuns fata râzând.

— Să nu te dai, duducuță! Mai bine să ai credință în mine. Şi după ce te-i întâlni cu dragostea domniei tale, veniți la mine la fântână, să vă închid eu în coliba de frunzar care este rânduită Domniei. Când se face popas la amiază, toată vânătoarea domnească vine în poiana lui Vlădica Sas. Eu

înfăţişez lui Vodă ulciorul şi paharul. Ţiganul îi dă pe tabla chiseaua de dulceţi şi lingura. După ce Vodă face: ha-ha! şi zice: bună apă! aferim! — eu mă dau la o parte şi el intră în colibă. Acolo vă găseşte pe dumneavoastră îngenunchiaţi, cu capetele plecate, plângând şi cerând iertăciune... Atuncea măria sa vă ia de mână şi vă saltă-n sus. Apoi vă pune mânile sale pe capete şi strigă să vie boierul să-şi primească în braţe copiii.

Eu socot, duduiţă, c-aşa-i bine, şi altfel nu poate să fie decât cum socot eu că poate să se-ntâmple. Mai ales că, pe doi ibovnici, trebuie să-i ierte lumea. N-are ce le face!

Zaharia începu a râde în barba-i zbârlită, părând mai uimit decât toţi de o întâmplare ca aceea. Contenindu-şi râsul, îşi lungi gâtul şi-şî înălţă capul, cu ochii holbaţi, ca să afle ce-a mai fost. El ştia, dar altfel era povestea spusă de gură străină.

— Hm! mormăi el. Mi se pare că chiar nici n-au avut ce le face.

— N-au avut ce le face, urmă liţa Salomia şi mai îndrăzni să apuce, cu cleştele a două degete, încă o plăcintă cu poalele-n brâu. Cât au stat acei tineri în sihlă, au aţintit urechea ca şi dihăniile, la chiotele gonaşilor şi la îndemnul surlelor. Apoi s-au tras către fântână şi Zaharia i-a dosit în colibă. Dar. în astă vreme. Vodă cunoscuse de la un boier credincios al lui de ce lăcrămase copila sărutându-i mâna, căci asemenea lucruri îndată se află. Deci, după ce-a luat dulceţi de cireşe amare ş-a băut paharul de apă — a făcut: ha-ha! şi şi-a pieptănat barba cu degetele. Zâm-

bind s-a întors către curteni şi către norodul care era în poiană, căutând parcă ceva.

— Mă rog, zice, unde-i credinciosul meu Dimachi Mârza?

— Aici-s, măria ta.

— Aş vrea să ştiu de ce eşti mâhnit dumneata, boierule, şi nu-ți afli astâmpăr. Mare plăcere aş avea, credinciosule al meu, ca să văd aici, la masa noastră de vânătoare, în poiană, pe copila domniei tale... cum o cheamă?

— Aglăița, măria ta.

— ...Pe copila domniei tale Aglăița, dregând vin vechi Domnului său, în cupă de argint.

Boierul foarte s-a spâimântat, căci îi sosise şi lui veste de la cucoana domniei sale că fiica lor a fugit din casa părinților, ca să-şi facă o samă.

— Măria ta, a îndrăznit el, nu mai este vreme. Masa-i gata; vânătoarea aşteaptă...

— Aş dori să ştiu unde-i copila domniei tale în acest ceas... a zâmbit Vodă.

Atuncea Zaharia fântânarul, fiind cu mare curaj ca la o vânătoare ca aceea, a scos din chimir cumpăna pe care ați văzut-o şi, potrivind-o între degete, a ținut-o neclintită. Iar buburuzul, ca o lumină, s-a clătit. Nimene nu înțelegea ce este. Nici boierul nu ştia ce răspuns să deie Domnului său.

— Aista-i Zaharia, fântânarul domniei tale? a întrebat

Vodă, țuguindu-şi buzefe şi privind din înălțime.

— Da, măria ta.

— Ei, şi ce pofteşte?

— Nu ştiu, măria ta.

Vodă s-a posomorât către Zaharia:

— Ce ți-i voia, măi?

Zaharia n-a îndrăznit a răspunde nimica. Ci urmând semnul cumpenei sale, a deschis uşa colibei Domnului. Şi Vodă a văzut pe tineri îngenunchiați şi cu capetele plecate.

Nimenea n-a înțeles cum s-a făcut asta şi s-a mirat mai ales Vodă de înțelepciunea cumpenei. Apoi pe urmă măria sa şi cu Doamna au fost nănaşi, în târg la Ieşi, acelor tineri. Împăcându-se toți, s-au veselit şi, din alai de vânătoare, au dat-o pe nuntă. Şi purcedând la scaunul Domniei, au jucat întâi o toană aici, la hanu Ancuței.

— Hm! făcu Zaharia clătinând din cap şi închizând gura; aşa este!

— V-am spus eu, sfârşi baba, că acest fântânar a văzut şi ştie lucruri mai presus decât alții.

— Într-adevăr, Zaharia a spus o istorie frumoasă, încuviință domnia sa comisul Ioniță de la Drăgăneşti. Deşi alții ştiu şi mai frumoase şi mai minunare, — n-am ce zice. Aicea are el dreptare.

Zâmbea încremenit, privindu-ne ca prin sită şi legănându-se uşor. Era un ceas târziu, şi cloşca cu pui trecuse de crucea nopții. Focul se stingea. Cei mai mulți dintre oamenii de față închinau cătră pământ oalele de lut şi, de trudă şi somn, le asfințeau ochii.

Din dosul hanului veni deodată nechezatul iepei celei slabe a răzăşului. Aşa fel a țipat — spăriat şi ascuțit — încât am răsărit din locul meu, de groază.

Lița Salomia, rânjind, şopti încet:

— Să ştiți că acesta nu-i ceas curat. Eu cunosc semnele nopții şi mai ales pe ale lui. Şi calul l-a adulmecat, dând strigăt.

Îl simțise şi hanul, — căci se înfiora lung. O uşă în fundurile lui se izbi. Se făcu tăcere la vatră şi, cu toții privindu-ne, nu ne-am mai văzut obrazurile.

Lița Salomia stupi în spuză de trei ori: Ptiu! ptiu! ptiu! şi-şi făcu cruce. În sfârşit abia atunci s-a părut că ne luminăm. Şi demonul trecu în pustietățile apelor şi codrilor, căci nu l-am mai simțit. Am rămas însă după aceea loviți ca de o grea muncă şi abia ne puteam mişca, umblând după cotloane ferite şi locuri de odihnă. Unii dormeau chiar unde se aflau, frânți şi răsuciți. Şi comisul Ioniță însuşi, după ce a cuprins de după grumaz pe căpitanul Neculai sărutându-l, a uitat cu desăvârşire că trebuie să ne spuie o istorie cum n-am mai auzit.